SELECTA

COLLOQUIORUM

MATURINI CORDERII

CENTURIA;

NOTIS ANGLICIS ADSPERSA,

Et a plurimis quae vulgares Editiones infestat habent, mendis repurgata.

A GULIELMO WILLYMOTT, A.M.
Coll. Regal Cantab. Socio.

USUI SCHOLARUM.

Editio nova prioribus emendatior.

GLASGUAE:

IMPRESSUS PRO J. GILLIES, R. FARIE, J. & M. ROBERTSON, AND. MACAULAY, GUIL. MILLER, BIBLIOPOLIS.

M. DCC. XCI.

BRITISH MUSEUM
30
GB
OCT

SELECTA

COLLOQUIORUM MATURINI CORDERII CENTURIA.

COLLOQUIUM I.

ARGUMENTUM. *Puer ultro ſalutatum venit praeceptorem. Comiter ab illo accipitur. Quod Deum precatus eſſet, a Magiſtro laudatur.* Exemplum ad parvulos blande et comiter in ſchola tractandos, ne ſeveritate diſciplinae abſterreantur.

ERASMUS, PRAECEPTOR.

SALVE, Praeceptor. *P.* Salvus ſis, mi Eraſme. Unde venis (1) tam multo mane? *E.* E cubiculo noſtro. *P.* Quando ſurrexiſti? *E.* Paulo ante ſextam, Praeceptor. *P.* Quid ais? *E.* Sic eſt ut dico. *P.* Tu nimis es matutinus: quis te expergefecit? *E.* Frater meus. *P.* An precatus es Deum? *E.* Quum primum frater me pexuit, precatus ſum. *P.* Quomodo? *E.* Flexis genibus et conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione. *P.* Qua lingua? *E.* Latina. *P.* O factum bene! Quis te miſit ad me? *E.* Nemo. *P.* (2) Quid ergo? *E.* Ultro veni. *P.* Mi animule, quam pulchrum eſt ſapere!

Non eſt jentandi tempus? E. Nondum eſurio.

(1) Tam multo mane] *So early in the morning.*
(2) Quid ergo?] *How then?*

COLLOQUIUM II.

ARGUMENTUM. *Duo pueri ad praelectionem repetendam ſeſe parant.* Lectiones ſaepe repetendae.

ABRAHAMUS, BARTHOLOMAEUS.

EAmus una repetitum *B.* (1) Quid ego repeterem? Nonne ſatis eſt, quod ſolus repetiverim? *A.* Si tantum ſemel aut bis repetieris, id (2) parum eſt ad ediſcendum. *B.* Immo circiter decies repetivi. *A.* (3) Ne id quidem ſufficit. *B.* Quid igitur vis amplius? *A.* Si vis (4) certiſſime reddere coram praeceptore, opus eſt cum aliquo repetiviſſe. *B.* Iſtud ego neſciebam: ſed tibi libenter aſſentior. *A.* Faciamus ergo quod ego te (5) monebam. *B.* (6) Equidem non recuſo: incipe.

(1) Quid?] ob ſc. propter. (2) Parum] *Too little. Not ſufficient.* (2) Ne id quidem ſufficit] *Even that is not ſufficient. That's not enough neither.* (4) Certiſſime reddere] *To repeat (ſay your leſſon) very exactly (without any miſtake at all.* (5) Monebam] Facere ſc. (6) Equidem non recuſo] *I am not againſt it, for my part.*

30 68 OCT

COLLOQUIUM III.

ARGUMENTUM. *Exordium eſt ad repetendam praeleſtionem.*

CORNELIUS, DANIEL.

QUID agis? *D.* Repeto meeum. *C.* Quid repetis? *D* Praeſcriptum hodiernum praeceptoris. *C.* (1) Teneſne memoria? *D.* (2) Sic opinor. *C.* Repetamus, una: ſic uterque noſtrum rectius pronunciabit coram praeceptore. *D.* (3) Tu igitur incipe, qui me provocaſti. *C.* Age, attentus eſto: ne me ſinas aberrare, *D.* Sum promptior ad audiendum, quam tu ad pronunciandum.

(1) Teneſne memoria?] *Have you it by heart? Can you ſay it?* (2) Sic opinor] *I think ſo.* (3) Tu igitur incipe] *Begin you then.*

COLLOQUIUM IV.

ARGUMENTUM. *Exordium eſt ad colloquendum.* Qui bene agit, reprehendi non timet. Prudenter igitur facit, qui praeceptum iſtud uſurpat. Sic age, ne timeas.

GABRIEL, HIERONYMUS.

(1) JAmne tenes, (2) quae reddenda ſunt hora tertia? *H.* Teneo. *G.* (3) Ego quoque. *H.* Ergo confabulemur pauliſper. *G.* Sed (4) ſi intervenerit obſervator, putabit nos

garrire. *H.* Quid times, ubi nihil timendum eſt? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala: audiat, ſi velit, noſtrum colloquium. *G.* Optime loqueris. (5) Secedamus aliquo in angulum, ne quis nos impediat.

(1) Jamne tenes?] memoria, ſc. *Have you got yet?* (2) Quae reddenda ſunt] nobis, ſc. coram praeceptore. *What we are to repeat.* (3) Ego quoque] teneo ſc. (4) Si intervenerit obſervator] *If the monitor ſhould come in upon us in the mean time.* (5) Secedamus aliquo in angulum] *Let us withdraw into ſome corner.* For in aliquem angulum.

COLLOQUIUM V.

ARGUMENTUM. *Admonitio brevis, ſed pueris aptiſſima.*

JOANNES, LEONARDUS.

NON (1) decet hic otiari, aut garrire, dum praeceptor expectatur. *L.* Quid ais, non decet? immo non licet: niſi volumus vapulare. *J.* Tu igitur audi me, dum praelectionem pronuncio: ego deinde te audiam. *L.* Age, pronuncia.

(1) Decet] Nos, ſc.

COLLOQUIUM VI.

ARGUMENTUM. *Puer diligentiae in literis admonitus, fruſtra ait ſe moneri, quod aliam aliquam*

artem mallet discere quam literas. Cuique ars discenda est ingenio suo apta.

ADOLPHUS, BEATUS.

MIror ego (1) quid tibi velis: tu fere semper es otiosus, aut garris, aut (2) ineptis. *B.* (3) Quid vis faciam? *A.* (4) Ut studeas diligenter. *B.* Cur me istud mones? *A.* (5) Pro meo in te amore, tuaque utilitate. *B.* Frustra mones. *A.* Quid ita? *B.* Quia non est mihi animus in literis. *A.* Quid ergo (6) velles? *B.* Discere aliquam artem (7) aptam ingenio meo. *A.* Jamne cogitasti, quaenam ars tibi placeat potissimum? *B.* Jampridem. *A.* (8) Cur ergo patrem non admones? *B.* Nunquam ausus sum. *A.* Cur non? *B* Vereor ne mihi irascatur. *A.* Roga praeceptorem, ut illi dicat. *B.* Immo te oro, mi Adolphe; dic tu ipse praeceptori (9) meis verbis: nam verecundia me impedit. Facies ne quod rogo? *A.* Faciam certe, idque libentissime. Valde enim taedet me videre te adeo remissum. *B.* O quam mihi gratum feceris! *A.* Sed Praeceptor (10) te appellabit. *B* Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam libere aperiendam. *A.* Recte judicas. *B.* Tu igitur (11) fac promissi memineris: deinde renuncia mihi, quid ille tibi responderit. *A.* Alioqui essem tibi nuncius inutilis.

(1) Quid tibi velis] *What you mean.* (2) Ineptis] *Are trifling.* (3) Quid vis faciam?]

ut ſc. *What would you have me do?* (4) Ut ſtudeas diligenter] Volo ſc. *Study hard.* (5) Pro meo in te amore, tuaque utilitate] *Out of my love to you, and for your own good.* 6) Velles] Facere, ſc. (7) Aptam ingenio meo] *Suitable to my genius.* (8) Cur ergo patrem non admones?] *Why don't you ſpeak to your father of it then?* (9) Meis Verbis] *From me. In my name.* (10) Te appellabit] *Will ſpeak to you.* (11) Fac memineris] ut ſc. *See you remember. Take care to remember.*

COLLOQUIUM VII.

ARGUMENTUM. *Puer infeliciori ingenio docetur, quibus adminiculis ad eruditionem fiat progreſſio.* Virtutis ſtudium non parum ad eruditionem adipiſcendum confert. Qui virtutis rationem habet, dotibus animo augetur a Deo.

BEATUS, CALVINUS.

VIſne permanere in iſta ignorantia? *C.* (1) Avertat Deus. *B.* Quid igitur facies? *C.* Da mihi (2) ſuper hac re conſilium quaeſo. *B.* In primis Deum ſaepiſſime et (3) ex animo precare; deinde ſemper attentus eſto: hoc eſt, diligenter audito quicquid docetur, ſive praeceptor loquatur, ſive aliquid reddant condiſcipuli tui: poſtremo charitatem diligenter (4) cole. *C.* Quibus modis? *B.* (5) Neminem neque laedito neque offendito: nemini invideto: neminem odio habeto: ſed contra, omnes dili-

ge tanquam fratres, ac (6) bene omnibus, quoad poteris, facito. *C.* (7) Quid illa mihi conferent ad ſtudiorum profectum? *B.* Plurimum. *C.* Quomodo? *B.* Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium: memoriam ac caeteras (8) animi dotes augebit: (9) denique ſtudia tua ita promovebit, ut majores in ea re progreſſus indies facias. *C.* Conſilium mihi ſane das optimum. Utinam in Dei ipſius gloriam uti perpetuo valeam, (10) tibique aliquando referre gratiam. *B.* Non opto, uti mihi aliud gratiae (11) eo nomine referas, niſi ut Deum ſaepenumero laudes, ſtudiaque honeſta ſemper proſequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

(1) Avertat Deus.] *God forbid.* (2) Super hac re.] *Upon (about) this matter.* (3) Ex animo.] *Heartily.* (4) Cole] *Practiſe.* (5) Neminem neque laedito neque offendito.] *Don't either hurt or offend any body.* (6) Bene omnibus, quoad poteris, facito.) *Do good to all, as far as in you lies.* (7) Quid illa mihi conferent ad ſtudiorum profectum?) *What will thoſe things contribute towards the advancement of my ſtudies? What will thoſe things profit me towards* &c. (8) Animi dotes.] *Natural gifts. Qualifications. Powers of the ſoul.* (9) Denique] *In ſhort. In fine.* (10) Tibique aliquando gratiam referre] *And to make you a return ſome time or other, at laſt.* (11) Eo nomine.] *Upon that account.*

COLLOQUIUM VIII.

ARGUMENTUM. *Patris docti diligentia in filiis domi docendis.* Beneficium Dei agnoſcendum ab iis qui bonos parentes habent. Fratres ex fide in Chriſtum.

DEMETRIUS, ELISAEUS.

QUANDO rediiſti domo? *E.* (1) Tantum redeo. *D.* Ubi eſt frater? *E.* Manſit domi. *D.* Cur manſit? *E.* Ut pranderet cum matre. *D.* Tu vero, cur etiam non manſiſti? *E.* (2) Jam pranderam cum patre. *D* Quis vobis miniſtrabat? *E.* Ancilla. *D.* Quid mater, ubi erat? *D.* Etiam domi, ſed occupata. *D.* Qua in re? *E.* (3) In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. *D.* Quando redibis domum? *E.* Quum accerſar a patre. *D.* Quo die iſtud erit? *E.* Fortaſſe hinc ad quatuor dies. *D.* Cur vos tam ſaepe domum commeatis? *E.* Sic volunt parentes. *D.* Quid agitis domi? *E.* Quod jubemur a parentibus. *D.* Sed interim perit vobis ſtudiorum tempus. *E.* Non omnino perit. *D.* Quid igitur? *E.* Quoties pater non eſt neceſſario occupatus, omnibus horis exercet nos, mane, ante et poſt prandium, ante coenam, (4) a coena ſatis diu, poſtremo etiam antequam cubitum eamus. *D.* Quibus rebus vos exercet? *E.* Exigit a nobis ea potiſſimum, quae tota hebdomade in ſchola

didicimus: themata noſtra inſpicit, ac de iis nos interrogat: ſaepe dat nobis aliquid, modo Latine, modo vernacule (5) deſcribendum: interdum etiam nobis proponit brevem ſententiam vernaculo ſermone, quam Latine vertamus: interdum contra, jubet aliquid Latinum vernacule reddere. Poſtremo, ante cibum et poſt, ſemper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque tota preſente familia. *D.* Nihilne de Catechiſmo interrogat? *E.* Id facit omni die Dominico, niſi forte domo abſit. *D.* Mira narras, ſi modo vera. *E.* Immo ſunt longe plura, quam quae tibi narravi: ſum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos ſolet in menſa. *D.* Cur pater veſter tantum ſumit laborem in vobis docendis? *E.* (6) Ut ſic intelligat, num in ſchola operam ludamus, et tempore abutamur. *D.* Mira hominis diligentia, (7) atque adeo prudentia. O quam devincti eſtis patri coeleſti, qui talem patrem in terra dedit vobis! *E.* Faxit ille, ut hoc et caetera ejus beneficia nunquam obliviſcamur. *D.* Bonum et pium eſt iſtud optare: cura ut habeas non modo in ore, ſed in animo etiam magis. *E.* Quod me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. *D.* Bene monendi officium debemus omnibus, ſed maxime fratribus. *E.* Fratribuſne igitur ſolis? *D.* (8) Eos potiſſimum fratres hic dico, qui ex fide in Chriſtum nobis conjuncti ſunt. *E.* Recte judicas. Sed (9) viſo num frater domo tandem reverterit. Nam (10) ad ceſſandum promptus eſt plus ſatis.

(1) Tantum redeo] *I am but juſt returned.* (2) Jam pranderam cum patre] *I had dined before with my father.* (3) In recipiendo tritico. *In taking in the wheat.* (4) A caena ſatis diu] *After ſupper a good while.* (5) Deſcribendum] *To tranſcribe.* (6) Ut ſic] *That ſo. That by theſe means.* (7) Atque adeo prudentia] *Nay, and prudence. And prudence too.* (8) Eos potiſſimum fratres hic dico] *By brethren, I mean here thoſe eſpecially.* (9) Viſo] *I'll go and ſee.* (10) Ad ceſſandum promptus eſt plus ſatis] quam ſc. *He is too apt to play the truant.*

COLLOQUIUM IX.

ARGUMENTUM. *Eliſaeus et Felix conferunt annos ſuos. Laudatur docti paedagogi diligentia: item boni patris prudentia in liberorum inſtituendorum cura. Agnoſcitur ea in re beneficium.* Exemplum exertitationes in Lingua Latina a teneris annis.

ELISAEUS, FELIX.

(1) QUot annos habes? *F.* Tredecim, (2) ut a matre accepi. Tu vero? *E.* (3) Equidem non tot habeo. *F.* Quot igitur? *E.* Deeſt unus. *F.* Sunt ergo duodecim. *E.* (4) In promptu eſt ratio. *F.* Sed (5) frater tuus quotum agit annum? *E* Quintum. *F.* (6) Quid ais? Jam Latine loquitur. *E.* Quid miraris? Semper habemus domi paedagogum, et

doctum et diligentem : ſempernos Latine loqui docet. (7) Nihil vernaculum effert, niſi aliquid declarandi cauſa: quin etiam (8) patrem non audemus niſi Latine alloqui. *F.* Nunquam igitur vernacule loquimini? *E.* Solum cum matre, idque certa quadam hora, quum illa nos ad ſe vocari jubet. *F.* Quid agitis (9) cum familia? *E.* Cum familia rarus eſt nobis ſermo, (10) et quidem tantum in tranſitu: et tamen famuli ipſi nos Latine alloquuntur. *F.* Quid ancillae? *E.* (11) Si quando uſus poſtulat ut eas alloquamur, utimur ſermone vernaculo, ut ſolemus cum ipſa matre. *F.* O vos felices, qui tam diligenter docemini! *E.* Eſt Deo gratia, cujus dono patrem habemus, (12) qui curet nos tam accurate erudiendos. *F.* Certe ejus rei laus et honor unico coeleſti Patri debetur. *E.* Sed quid agimus? Jam (13) audio recitari catalogos. *F.* Ergo feſtinemus.

(1) Quot annos habes?] Peractos ſc. *How old are you?* (2) Ut a matre accepi] *As I have heard my mother ſay.* (3) Equidem non tot habeo] *For my part I am not ſo old.* (4) In promptu eſt ratio] *You are a ready Arithmetician.* (5) Frater tuus quotum agit annum?] *What year (of his age) is your brother in?* (6) Quid ais?] *How ſay ye?* [ſpoken with ſurpriſe. (7) Nihil vernaculum effert, niſi aliquid declarandi cauſa] *He ſpeaks nothing in our mother-tongue unleſs it be to explain any thing.* (8) Patrem non aude-

mus nisi Latine alloqui] *We dare not speak to our father in any thing but Latin.* (9) Cum familia] *With the servants.* (10) Et quidem] *And that.* (11) Si quando usus postulat ut eas alloquamur] *Whenever we have occasion to speak to them.* (12) Qui curret nos tam accurate erudiendos] *That takes care to have us so well instructed, (instructed with so much exactness)* (13) Audio recitari catalogos] *I hear the bills a-calling.*

COLLOQUIUM X.

ARGUMENTUM. *Liber eleganter compactus ostentatur. Reprehenditur stulta quaestio. Excusatur quasi jocus fuerit. Jocus inter familiares usitatus.* In jocis nostris Deus non est offendendus.

FELIX, GERALDUS.

QUIS iste est novus liber deauratus, (1) quem tam magnifice ostentus? *G.* Terentius. *F.* Ubi impressus? *G.* Lutetiae. *F.* Quis dedit tibi eum? *G.* Emi pecunia mea. *F.* Unde nactus eras pecuniam? *G.* Stulte istud quaeris: quasi vero furatis sim. *F.* (2) Absit a me id cogitare: sed (3) animi causa id rogabam. *G.* Nec ego serio dictum tuum reprehendi: sed eo more jocari solemus cum familiaribus. *F.* Nihil jocari prohibet, modo ne Deus offendatur. Sed age ad propositum revertamur: de quo emisti Terentium istum? *G.* De Clemente. *F.* Illone bibliopola circumforaneo? *G.* Max-

ime. *F.* Quanti constitit? *G.* Decem assibus. *F.* Nihilne amplius? *G.* Nihil omnino. *F.* Profecto satis vile pretium. *G.* Praesertim quum auratus, adeoque eleganter compactus sit. *F.* Erantne codices alii similes? *G.* Duo vel tres. *F.* Deduc me, quaeso, ad illum. *G.* Eamus.

(1) Quem tam magnifice ostentas] *That you make such mighty boasts of. That you are so mighty proud of.* (2) Absit a me id cogitare] *Far be it from me to have such a thought.* (3) Animi causa] *For divertion. For my pleasure. For mirth's sake.*

COLLOQUIUM XI.

ARGUMENTUM. *Giraldus ab Hermete librum commodato petit: non dat Hermes, quia jam alteri dederat. Idem mavult injuriam pati, quam accusare condiscipulum ob privatam injuriam O charitatem rarissimam!* Consilium bonum res est tutissima.

GIRALDUS, HERMES.

COMMODA mihi Virgilium tuum in duos dies, si (1) nullo incommodo tuo id fieri potest *H.* Profecto non possum. *G.* Cur non? *H.* Quum Gerardus (2) his diebus a me commodato accepisset, pignori oppposuit. *G.* Ain' tu, pignori? *H* Sic est ut dico. *G.* Quanti oppigneravit? *H.* Tribus (ut ait) assibus. *G.* O hominem ingratum! *H.* Tantumne ingratum! *G.* Immo vero et ingratum et malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignerare potuit

te inconsulto? *H.* Potuit ut factum vides. *G.* Non tamen debuit. *H.* Rem acu tetigisti: sed quid facerem? *G.* Rogas? (3) Defer eum ad praeceptorem. *H* Maloistam pati injuriam, quam (4) committere ut miser vapulet. *G.* Bene facis, dummodo tuum reddat. *H.* Reddet, spero. *G* Unde redderet? *H.* Ait se brevi accepturum a patre pecuniam. *G* Quid si te fallat? *H.* Fieri potest; sed tamen (5) aliquot dies expectabo quid futurum sit; (6) post deinde consilium capiam. *G.* Consilio recto nihil est tutius. *H* Meministi probe, sic enim praeceptor dictavit nobis. Sed (7) nunquid vis aliud? *G.* Ut bene tibi sit. *H.* (8) Et tibi optime.

(1) Nullo incommodo tuo] *Without any inconvenience to yourself.* (2) His diebus] *Lately.* (3) Defer eum ad praeceptorem] *Complain of him to the master.* (4) Committere ut miser vapulet] *To make the poor boy be beat (whipped.)* (5) Aliquot dies expectabo quid futurum sit] *I'll wait some days to see what will be done.* (6) Post deinde consilium capiam] *After that (then after that) I'll resolve what to do.* (7) Nunquid vis aliud?] *Do you desire any thing more? Have you any further service?* (the form at parting and taking leave.) (8) Et tibi optime] ego volo ut sit, sc.

COLLOQUIUM XII.

ARGUMENTUM. *Quaeritur liber per oblivionem relictus. Arguitur negligentiae qui reliquerat.*

HERMES, JUSTUS.

VIdiſtine librum meum? *J.* Quem librum quaeris? *H.* Ciceronis Epiſtolas. *J.* Ubi reliqueras? *H.* Oblitus eram in (1) auditorio. *J.* Tua fuit negligentia. *H.* Fateor: ſed (2) interim indica, ſi quem ſcias accepiſſe. *J.* Cur non adis praeceptorem? Solet enim (ut ſcis) quae a nobis relicta ſunt, aut ferre in muſaeolum, aut alicui dare qui reddat. *H.* Bene mones. O me oblivioſum, cui iſtud in mentem non venerat!

(1) Auditorio] *The ſchool, (the place where leſſons are heard.)* (2) Interim] *In the mean time*, i. e. *yet, notwithſtanding.*

COLLOQUIUM XIII.

ARGUMENTUM. *Laevinus et Marcus ſuos ſibi viciſſim libros enumerant.* Legendi interdum libri extraordinarii. Praeſtat ſero quam nunquam diſcere.

LAEVINUS, MARCUS.

HAbeſne multos libros? *M.* (1) Non admodum. *L.* Sed quos habes? *M.* Rudimenta Grammaticae, Colloquia ſcholaſtica, Terentium, Epiſtolas Ciceronis cum vernacula interpretatione, Catonem, Dictionarium, Teſtamentum Anglicum, Pſalmos cum Catechiſmo, praeterea librum chartaceum, ad ſcribendum dictata praeceptoris. Tu vero quos habes?

L. Omnes habeo quos enumeraſti praeter Catonem, Terentium, et Ciceronis Epiſtolas. Cur enim libros haberem (2) qui non praeleguntur in claſſe noſtra? *M.* At ego, dum ſumus otioſi, lego interdum illos: ut ſemper aliquid addiſcam novi, praeſertim in Lingua Latina, et honeſtis moribus. *L.* Prudenter facis, mi Marce. O me miſerum, qui nunquam didici, quid ſit (3) ſtudioſum eſſe! *M.* Diſce igitur. Praeſtat enim ſero quam nunquam diſcere.

(1) Non admodum] multos, ſc. *Not very many.* (2) Qui non praeleguntur] *That are not read to us.* Praelego *properly ſignifies to read and explain, as a maſter to a ſcholar.* (3) Studioſum eſſe] aliquem, ſc.

COLLOQUIUM XIV.

ARGUMENTUM. *Liber commodato petitur iſque impetratur, ſed ab alio quodam repetendus.* Beneficio non abutendum.

NATHANAEL, MARCUS.

VISNE mihi commodare tuum Terentium? *M.* Volo equidem modo illum repetas a Conrado, cui utendum dedi. *N.* Quo (1) ſigno vis repetam? *M.* (2) Nempe hoc, quod ejus habeo Epiſtolas. *N.* Id mihi ſatis eſt *M.* Sed quando reddes? *N.* (3) Quum deſcripſero contextum in tres aut quatuor praelectiones. *M.* Matura igitur, ne mea ſtudia incommodes. *N.*

Maturabo. *M.* Sed heus tu cave macules: alioqui *(4)* aegre commodabo posthac. *N.* *(5)* Nempe indignus essem beneficio.

(1) Signo] *Token.* (2) Nempe hoc] *Even by this.* (3) Quum descripsero] *As soon as I have wrote out (transcribed.)* 4) Aegre commodabo posthac] *I shall hardly lend you again. I shall be unwilling to lend you another time. Not the Terence only, but any other book Any thing else.* (5) Nempe] *Truly, Verily.*

COLLOQUIUM XV.

ARGUMENTUM. *Repetitur commodatum. Dilationem petit commodatarius, eamque impetrat.*

LANGIUS. LAZARUS.

CUR non reddis mihi librum? *Laz.* *(1)* Exspecta in crastinum diem; *(2)* nondum satis usus sum *L.* Libenter expectabo. *Laz.* (3) Referam tibi gratiam. Deo volente. *L.* Pro tantillo beneficio nullum expecto gratiam. *Lax.* Tamen est meum agnoscere.

(1) Exspecta in crastinum diem] *Stay till to morrow.* (2) Nondum satis usus sum] Eo. ic. *I have not done with it yet.* (3) Referam tibi gratiam] *I'll make you a requital (a suitable return.)*

COLLOQUIUM XVI.

ARGUMENTUM *Brevis confabulatio: sed doctrina plena.* Vir bonus et prudens occasionem docendi capit a re minima.

NATHANAEL, OBERTUS.

UNDE veniebas modo? *O.* E culina. *N.* Quid illuc iveras? *O.* Ut me calefacerem. *N.* (1) Tu, credo, libentius es in culina quam in ſchola; nonne? *O.* Nihil mirum: in ſchola non eſt ignis, ſicut in culina. *N.* Abi, ſapis. *O.* Utinam tam ſaperem in divinis rebus, quam in cura corporis. *N.* Fac ſapias. *O.* Quomodo? *N.* Studio, cura, labore, diligentia. *O.* Non parco labori. *N.* Recte facis: ſed eſt tempus expectandum, cujus progreſſu fiunt omnia. Interea precandus eſt Deus aſſidue. *O.* Bene mones: utinam ille ſtudia noſtra promoveat in gloriam ſui nominis. *N.* Id faciet, ſi pergamus eum colere diligenter.

(1) Tu, credo, (ut ſc.) libentius es in culina quam in ſchola] *You had rather, I believe, be in the kitchen than in the ſchool.*

COLLOQUIUM XVII.

Argumentum. *Amici libera reprehenſio, ſi bene accipiatur, haud mediocriter prodeſt.*

OBERTUS, PONTANUS.

UNDE nunc redis? *P.* Foris. *O.* Cur prodieras? *P.* Ut irem domum. *O.* Quid eo? *P.* Petitum libros meos. *O.* Eho, cur non attuleras? *P.* Oblitus eram. *O.* Siccine ſoles jentaculum aut merendam obliviſci? *P.* Rariſſime. *O.* Profecto magna fuit negligentia. *P.* Immo maxima: ſed (1) quid agas? pueri ſu-

mus. *O.* Quid ſi praeceptor tuum factum ſciret? *P.* Fortaſſe poenas darem. *O.* Ain' tu, fortaſſe? procul dubio vapulares. Non te pudet, ſine libris in ſcholam venire? *P.* Non ſolum pudet, ſed etiam piget: veruntamen ne me accuſes, obſecro. *O.* Nihil minus cogito: ſed non poſſum diſſimulare, quin ego te reprehendam. *P.* Iſtud (credo equidem) amice facis: itaque boni conſulo. *O.* Id ſatis eſt mihi. Eamus intro in auditorium. *P.* Tempus eſt; jam decuriones exigunt ſcripturae rationem.

(1) Quid agas?] *What ſhall one ſay? What's to be done?*

COLLOQUIUM XVIII.

Argumentum. *Oblata occaſione quidam provectus ſermonem ad parvuli captum docendi gratia accommodat.* Exemplum eſt, quod nulla bene agendi occaſio, praeſertim in docendo, ſit praetermittenda.

PONTANUS, RENATUS.

QUID rides? *R.* Neſcio. *P.* Neſcis? magnum ſignum ſtultitiae. *R.* Me igitur ſtultum vocas? *P.* Minime vero. Sed dico tibi argumentum eſſe ſtultitiae, quum quis ridet, et ridendi cauſam neſcit. *R.* Quid eſt ſtultitia? *P.* Diligenter (1) evolvas Catonem tuum, iſtud quod quaeris invenies. *R.* Nunc non habeo meum Catonem, et volo aliam rem agere. *P.* Quod habes negotium? *R.* Habeo ediſcere

aliquid de Rudimentis. *P.* Et interim quaeris fabulari, ineptule? *R.* Dic mihi, quaeso, de stultitia in Catone. *P. Stultitiam simulare* (2) *loco prudentiae summa est.* Annon haec didicisti? *R.* Immo, sed non recordabar *P* Quum domi eris, inspice librum tuum. *R* O quantas gratias tibi ago! ego proponam alicui istam quaestionem qui non poterit mihi respondere; et sic erit victus. *P* Tace, puer, tace, et stude, ne vapules *R.* Non multum curo: ego fere teneo praelectionem. *P.* Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. *R* Mane, mane, nihil dicam amplius. *P* Sed memento id quod dixi tibi *R* Quid est? *P.* Ne rideas unquam fine causa. *R* Sed ridere non est malum. *P.* Non dico istud *R.* Quid igitur? *P.* (2) Stultum sine causa ridere. *R.* Nunc intelligo. *P.* Recordare saepe.

(1) Evolvas, invenies] *Turn over, and you'll find If you turn over you'll find* Si *is understood.*
(2) Loco] tuo sc. *In season At the right time.*
(3) Stultum] esse sc. *That it is a foolish thing.*

COLLOQUIUM XIX

ARGUMENTUM. *Quidam occupatus in merenda, monetur instare praelectionis tempus* Sic pueros studiosos mutua decet admonitio.

RENATUS, SIMON.

AUdistine horologium? *S* Dudum sonuit. *R.* Dinumerasti horas? *S.* Dinumeravi. *R.*

Quota est? *S.* Fere te quiprima. *R.* Instat igitur praelectionis tempus: fac ut paratus sis. *S.* Ubi merendam peredero, ecce me paratum. *R.* Cur meridie non adfuisti nobiscum? *S.* Prodieram cum bona venia praeceptoris. *R.* Sed interim sum tibi impedimento. *S.* (1) Nihil impedis: ne bolum quidem perdidi interpellatione tua. *R.* Bene habet: perge, sed matura.

(1) Nihil impedis] *You don't hinder me at all.* Nihil *for* non, *or* neutiquam.

COLLOQUIUM XX.

Argumentum. *Scripturus quidam detrectat praelectionem repetere.* Ludo temporis quid detrahendum, idque studiis impendendum. Exemplum pueri lusibus dediti.

TITUS, VICENTIUS.

VINCENTI. *V.* Quid vis? *T.* Repetamus una praelectionem. *V.* Non est mihi otium. *T.* Quid habes negotii *V.* Volo scribere. *T.* Quid scribere paras? *V.* Dictata praeceptoris. *T.* Cur heri non scripsisti? *V.* Quo tempore scripsissem? *T.* Quum luderetur. *V.* At ego nolebam amittere ludendi occasionem. *T.* Ah piger, nihil aliud quam lusiones meditaris. Nonne diebus Mercurii et Sabbati ternae sunt horae liberae? *V.* Liberae quidem sunt sed ad lusum destinatae, deputatae, attributae, assig-

natae. *T.* Immo partim lusibus aut alicui honestae remissioni, partim studio literario sunt dicatae. *V.* Fateor, duntaxat iis (1) qui volunt immori studiis *T.* Non poteras heri sesquihoram (2) detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? *V.* Tu stude quantum voles, ego vero ludam quamdiu licebit. *T.* Per me quidem licebit, sed interim parum promovebis in literis. *V.* Nonne praeceptori satisfacio? *T.* (3) Utcunque. *V.* Tu igitur, studiose, vis esse praeceptore ipso severior? (4) Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. *T.* Age, age, ut libet.

(1) Qui volunt immori studiis] *That intend to study themselves to death.* (2) Detrahere ludo tuo] *Spare from your play.* (3) Utcunque] *So and so.* (4) Omitte me] *Let me alone.*

COLLOQUIUM XXI.

Argumentum. *Doctrina pueris maxime necessaria. De fugienda videlicet pravorum consuetudine, et maxime impostorum.* Exemplum amici fidi in dando consilio.

CAMPANUS, DOMINICUS.

NON meministi praeceptorem tam saepe monere nos de fugiendis sodalibus pravis? *D.* Ego vero probe memini. *C.* (1) Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. *D.* In quo videor tibi ea negligere? *C.*

Dicam tibi, ſi modo attente audias. *D.* Dic, obſecro, audiam attentiſſime *C.* Nunquam vis cavere ab illo impoſtore? *D.* Cur caveam? *C.* Ne illius contagione depraveris. Noſti enim eum eſſe peſſimum. *D.* Atqui non ſponte ſequor; ad me accurrit undique. *C.* Nimirum quia novit te habere quod des; et dare libenter ac ſaepe. *D.* Quid igitur mihi faciendum ſuades? *C.* Dic ſemel, et ſerio, et quaſi animo irato: Quid vis, amice? cur me ubique ſequeris? omnes clamitant te eſſe peſſimum, et ideo ſodales tui eſſe nolunt. Proinde omitte me poſthac, quaeſo; ne tua cauſa virgis palam caedar. *D.* Quid ſi velit aliquid contra reſpondere. *C.* Abrumpe illi ſermonem, teque recipe celeriter. *D.* Ago tibi gratias, quod me tam fideliter monueris.

(1.) Tamen alicubi ſatis negligenter uteris ejus monitis] *Yet ſometimes (in ſome things) you are careleſs enough in obſerving his directions.*

COLLOQUIUM XXII.

Argumentum. *Quidam quod abſuerit, quaerit ex condiſcipulo quid actum ſit in auditorio.*

DOMINICUS, ENNIUS.

QUID actum eſt in auditorio hora tertia? *E.* Tractatae ſunt orationis partes ex praelectione. *D.* Nihilne amplius! *E.* Dixiſſem, (1) niſi me interpellaſſes. *D.* Erravi: perge.

E. Poſtea dictavit praeceptor (2) argumentum vernaculum, hodie vertendum *D* (3) Quando reddendum? *E.* Cras meridie. *D* Jamne vertiſti? *E.* Utcunque. *D* Dicta mihi, quaeſo, vernaculum. *E.* Accipe, feſtina, nam habeo ſcribere aliquid.

(1) Niſi me interpellaſſes] *Had not you interrupted me.* (2) Argumentum vernaculum] *A piece of Engliſh matter in our own tongue.* (3) Quando reddendum?] *When is it to be given up?*

COLLOQUIUM XXIII.

Argumentum *Puer coenatus praelectionem repetit.* A coeno non ſtatim ſtudendum. Praelectiones ſaepius legendo et relegendo facile ediſcuntur.

ENNIUS, FERDINANDUS.

QUO properas? *F.* Eo coenatum, Quid tu? *E* Jam coenavi. *F.* Quota hora? *E.* Quinta, ut fere ſolemus. *F.* Quid nunc aigs? *E.* Repetam aliquid eorum, quae reddere habemus craſtino die *F.* Ego didici ex paedagogo meo, non tam cito (1) a cibo ſtudendum. *E.* Iſtud ego quoque didici, ſed volo nunc ediſcere *F.* Quid ergo facies? *E.* Ego quaſi animi cauſa, praelectionem particulatim aliquoties legam et relegam. *F.* Quid tum? *E.* Ita paulatim fiet, ut ſine cura, ſine taedio, ſine moleſtia bonam partem praelectionis ediſcam.

F. Iſta non ſatis intelligo, et certe videris mihi ſupra aetatem ſapere. *E.* Non eſt res adeo difficilis, quin te docere poſſem, niſi ad coenam properares. *F.* De coena in tempore admones: ego igitur ejus cauſa me domum recipio: Vale *E* Ducat te Deus, et reducat.

(1) A cibo] *After meat.*

COLLOQUIUM XXIV.

Argumentum. *Ferdinandus conferre quaerit de concione ſacra: Gualterus recuſat atque offenditur.* Exemplum in morum ſimilitudine.

FERDINANDUS, GUALTERUS.

HODIE te non vidi in concione: (1) quid illud ſibi vult? *G.* Quid ſibi velit neſcio: ego tamen interfui. *F.* Narra mihi quae mandaſti memoriae. *G.* Non eſt tuum a me rationem exigere. *F* (2) Ego quidem non exigo, verum id rogo ut memoriae cauſa conferamus una. *G.* (3) Malim nunc ſolus recordari. Audies me, ſi voles, quum praeceptor ante prandium nos interrogabit. *F* Quid mali eſſet ſi nunc inter nos ea de re conferamus? *G.* Nihil mali eſſet, fateor, ſed nunc mihi non libet. *F* Tua igitur te (4) libido regit *G.* Omitte me, cur moleſtus es? *F.* Omitto ſane, ſed audi verbum, Non decet puerum eſſe tam moroſum. *G.* Nec puerum decet eſſe tam moleſtum.

(1) Quid illud ſi vult!] *What is the meaning of that?* (2) Ego quidem non exigo] *For*

my part I don't demand it of you. (3) Malim] The ſame with malo. Thus velim. nolim. &c. Eſt tu may be underſtood. (4) Libido] Humour.

COLLOQUIUM XXV.

Argumentum. *Praemii parvitas contemnitur a ſordido.* Praemium non lucri, ſed honoris cauſa datur

HUGO, JACOBUS.

QUI ſunt victores hac hebdomade? *J.* Ut eras. quum rationes redderentur? *H.* Ac certſitus a patre fueram: ſed qui ſunt victores dic ſodes *J.* Ego et Puteamus. *H.* Jamne habuiſtis praemium? *J.* Habuimus. *H.* Quodnam *J.* Duodenas juglandes. *H.* Hui! qualis praemium? *J.* Eho, inepte (1) aeſtimas ergo praemium ex rei pretio *H.* Hic nihil aliud video aeſtimandum. *J.* Sordidus es qui lucroſi inhias. Non meminiſti verbum praeceptoris *H.* Quod verbum? *J.* Non lucri ſed honoris cauſa datur praemium. *H.* Nunc reminiſcor quaſi per nebulam: poſthac ero diligentior *J.* Sic tandem ſapies.

(1) Eſtimas ergo praemium ex rei pretio? *Do you rate (eſtimate) then the reward by the value of the thing?*

COLLOQUIUM XXVI.

Argumentum *Omnis victoria niſi ad Dei gloriam referatur mera eſt vanitas. Victoria ne*

Iesti adoleſcentes recte utuntur: ſtulti contra faciunt. Curioſitas. A pueris tria potiſſimum curanda. Sine Deo nihil ſit boni. Spiritus Divinus in nobis operatur. Omne bonum a Deo eſſe, confitendum eſt. Deus auctor fidei idem et perſeverantiae. Spes bona. Adoleſcentum ingenuorum conſenſio in bonum.

JACOBUS. LIGARIUS.

VALDE miror, cur hodie mane non adfueris. *L.* Quid miraris tantopere? (1) Nihil hoc eſt novi: multi abſunt quotidie, immo fere horis ſingulis. *J.* Atqui victoria (2) tibi erat in manibus. *L.* Quid ergo? ejuſmodi victoria (ut bene dicebat quidem) nihil aliud eſt quam brevis gloria. *J.* Sed interim modeſti adoleſcentes hinc ad ſtudia magis incenduntur, nec tamen inani gloria tumeſcunt; ſed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis acceſſerit. *L.* Iſtud certe raro contingit. Plures enim ſunt qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quam qui divini honoris rationem habeant. *J.* Veriſimile dicis. *L.* Immo veriſſimum. *J.* Sed velim mihi dicas, cur abfueris? *L.* Scripſi ad patrem literas. *J.* Cujus nomine? *L.* Matris. *J.* Dictavitne tibi ipſa? *L.* Quid ſcripſiſſem, niſi dictaſſet? *J.* Quid continebant literae? *L.* (3) Longum eſſet narrare. *J.* Saltem dic (4) earum argumentum. *L.* Varium erat et multiplex: et quid tua, quaeſo, ſcire refert? *J.* Nihil. *L.* Cur ergo tam avide quaeris? *J.* (5)

Animi causa, ut fere curiosi sumus novi aliquid audiendi. *L.* (6) Nihil aliud quam garris; omitte me. *J.* Ausculta paucis *L.* Age, ausculto, loquere quid velis. *J.* Scire cupio ubi sit pater tuus. *L* Quasi vero nescias. *J* Unde scirem? *L.* Quum tibi sit notissimus, et quum simus vicini, non putassem te ignorare. *J.* Die tandem, quaeso. *L* Est Lugduni *J.* Quando est profectus? *L.* Abhinc dies quatuor. *J.* Quid illic agit? *L* Negotiatur. *J* Quando rediturus est? *L.* Finito mercatu. *J.* Ad quod tempus finietur? *L* Roga mercatores; non est meum curare talia. *J.* Quid igitur curas? *L.* Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. *J.* Nae tu magnifice loqueris; sed dic mihi serio potesne res tantas efficere? *L.* Egone istud mihi assumo? (7) Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse. *J.* Quid ergo de te fiet? *L.* Deus ipse Spiritu suo in me operabitur. *J.* Optime sentis: nihil ex te praeterea requirebam. *L.* Est Deo gratia, (8) cui acceptum refero quicquid inest in me boni. *J* Istud recte, et laudo equidem: ne tibi videar nihil aliud quam garrire. *L* Quum illud dicerem, jocabar sane. *J* (9) Ego hic accepi; sed tu, ut coepisti, perge discere et sapere. *L.* Qui mihi dedit fidem, idem ut spero, perseverantiam dabit. *J.* Bene speras; et ego idem spero tecum. Itaque pergamus vivere inter nos conjunctissime, ut adhuc fecimus. *L.* (10) Per me quidem non stabit,

niſi ope divina prorſus ero deſtitutus. *J.* Avertat ipſe Deus; ſed audin' tu horologium? *L.* Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus!

(1) Nihil hoc eſt novi] *This is no news. There is nothing ſtrange in this* (2) Tibi in manibus] *In your power* (3) Longum eſſet) *'Twould be tedious.* (4) Earum argumentum] *The ſubject of it.* (5) Animi cauſa] *For my pleaſure.* (6) Nihil aliud quam garris] agis ſc. *You do nothing but prate.* (7) Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me eſſe] *I acknowledge, on the contrary, that it is not in my power ſo much as to begin.* (8) Cui acceptum refero quicquid ineſt in me boni] *To whom I acknowledge myſelf indebted for all the good that is in me.* 9) Ego ſic accepi] *I took you ſo.* (10) Per me quidem non ſtabit,] quo minus conjunctiſſime vivamus ſc. *It ſhall be no fault of* mine *that we don't* (Mine, *with an emphaſis, expreſſes the force of* quidem. *which particle is generally limiting.) Wherever the fault is, it ſhall not be with me.*

COLLOQUIUM XXVII.

Argumentum. *Latinus ſermo colloquiis exercetur. Colloquiorum materia.* Otioſus ſermo quid ſit. Docilitas.

LIGARIUS, MACARIUS.

UNDE redis? *M.* Foris. *L.* Cur exieras?

M. (1) Redditum urinam. *L* (2) Qualis eſt coeli facies? *M.* Nebuloſa. *L.* An regelat? *M.* Sic reſolvitur gelu, ut nives omnino liqueſcant. *L,* Etiamne pluit? *M,* Senſi aliquid ſuperne diſtillare. *L,* Fortaſſe in tranſitu e ſtillicidio tecti. *M.* Immo e nubibus ſcio; quod ſi non credis, vide tu ipſe. *L.* Quaſi ego tibi non credam in re tantilla? *M,* Cur igitur dubitare videbaris? *L,* 3) Ut pluribus verbis tecum fabularer. *M* Quorſum id pertinet? *L.* Ad Latinum ſermonem exercendum. *M,* Sed interim ſaepe otioſa verba dicimus, a quibus omnino (4) abſtinendum Chriſtus praecipit. *L,* Tota erras via in praecepti intellectu. *M.* Cur iſtud dicis? *L.* Quia non eſt otioſus ſermo qui ad aliquam inſtitutionem refertur, praeſertim (5) ubi agitur de bonis et honeſtis rebus, qualia ſunt Dei opera in rebus naturalibus. *M,* Videris mihi recte ſentire; proinde facile tibi aſſentior. *L.* (6) Sed haec hactenus. Inſtat nobis aliud negotium. *M,* Age, deſinamus.

(1) Redditum urinam) *To make water.* (2) Qualis eſt coeli facies? *How is the weather? What kind of weather is it?* Ut tecum fabularer) *That I might talk with you.* (4) Abſtinendum] eſſe a nobis ſc. (5) Ubi agitur de] *When the diſcourſe is about.* (6) Sed haec hactenus] dicta ſunt ſc. *But ſo much for this.*

COLLOQUIUM XXVIII.

ARGUMENTUM. *Euntes in ſcholam Latine colloquuntur.* Simile gaudet ſimili. Improborum mores probis odioſi.

NICOMACHUS, OTHOMANNUS.

SALVE, Othomanne. *O.* Tu quoque ſalvus ſis, Nicomache. Quota eſt hora? *N.* Mox audies ſonum ſemihorae poſt quintam. *O.* (1) Bene habet: mature ſatis aderimus. *N.* Gaudeo me tibi occurriſſe, ut euntes Latine (2) tantiſper colloquamur. *O.* Ea ſane eſt utilis et jucunda exercitatio. *N.* (3) Quoties incido in aliquem ex iſtis diſſolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendiſſe. (4) Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi ſunt eorum mores (5) odioſi. *O.* Nihil mirum, nam fere ſunt ejuſmodi ut neque loqui velint quidpiam boni (6) neque audire ſuſtineant. *N.* Quid cum illis agas, (7) quibus nihil eſt curae, niſi ut ſuas libidines expleant? *O.* (8) Nihil aliud crepant niſi ſuas cupedias, et meras compotationes in ſecretis cauponulis. *N.* Etiam nos irrident plenis buccis, quod Latine per vicos loquamur. Illud vero eſt omnium peſſimum, quod (9) nuſquam ſe patiuntur admoneri. *O.* Quia ſcilicet (ut ait propheta) non eſt timor Dei ante oculos eorum. *N.* Si quid occeperis amicè com-

monere, ſtatim audies: Tace, concionator, obtundis me. Quod ſi dixeris, Deferam te ad praeceptorem, aut ad obſervatorem: Oh, egone curo? inquiunt, tu non audes. Nam ſi me accuſares, non ferres impune *O.* Immo vero te continuo verberabunt, ſi locus erit ſemotus (10) ab arbitris. *N.* Profecto quum quidam eorum me nuper offendiſſet in quodam receſſu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos: et aufugit continuo. *O* Quid tu, quaeſo, interea? *N.* Quid iſtud quaeris? tam iſtud ſubitum fuit, ut vix hominem aſpicere potuerim. *O* Sed qui tam cito, et ſenſim ad ſcholam pervenimus? *N.* Sic fere confabulantibus (11) uſu venire ſolet. *O.* Age, ingrediamur ſine murmure et ſtrepitu, ne ſtudentes offendamus.

(1) Bene habet] ſe res ſc. *'Tis well.* (2) Tanti per] *A little. The little time we are going along.* (3) Quoties incido id aliquem ex iſtis diſſolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendiſſe] *As often as I light upon any of theſe looſe raſcals, I had rather have met with a carman.* (4) Non per eos mihi licet aliquid in via meditari] *I can't think of any thing by the way for them.* (5) Odioſi] *Troubleſome. Diſguſtful.* (6) Neque ſuſtineant] *Nor can endure. Nor have the patience.* (7) Quibus nihil eſt curae, niſi ut ſuas libidines expleant] *That mind nothing but the ſatisfying of their luſts.* (8) Nihil aliud

crepant] *They talk of nothing elſe. They have nothing elſe in their mouth.* (9) Nuſquam] *Never.* (10) Ab arbitris) *From witneſſes.* (11) Uſu venire] *To happen.*

COLLOQUIUM XXIX.

Argumentum. *Res ad bonam ſcripturam neceſſariae, Probus puer bone merendi occaſionem non modo expectat, ſed etiam quaerit. Charitas Chriſtiana Spiritus auctor ejus.* Exemplum diligenter notandum.

OTHAMANNUS, PHILIBERTUS.

SERIONE ſcribis, an tu ineptis? *P.* Equidem ſcribo ſerio, cur enim tempore abuterer? Tu vero cur iſtud rogas? *O.* Quia vidi aliquando quum bene ſcriberes. *P.* Scribo interdum melius. *O.* Qui fit igitur ut nunc tam ſcribas male? *P.* Deſunt mihi bene ſcribendi adjumenta. *O.* Quae tandem? *P.* Bona charta, bonum atramentum bona penna. Nam haec mea charta, ut vides, (1) miſere perfluit: atramentum eſt aquoſum et ſubalbidum: penna mollis et (2) male parata. *O.* Cur iſta omnia mature non providiſti? *P.* Pecunia mihi deerat, et nunc etiam deeſt. *O.* Incidiſti in illud vulgare proverbium; *Cui deeſt pecunia, huic deſunt omnia.* *P.* (3) Sic agitur mecum. *O.* Sed quando te ſperas accepturum? *P.* In mercatu.

proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. *O.* Ego te interea juvare volo. *P.* Si quidem id potes, magno beneficio me affeceris. *O* Accipe hos sex asses mutuo (4) ad chartam et caetera comparanda. *P.* Quam vere dictum est illud. *Amicus certus in re incerta cernitur!* Sed quid te impellit. ut mihi ultro tam benigne facias: *O.* Charitas Dei quae (ut Paulus ait) effusa est in cordibus nostris, *P.* Mira est vis Divini Spiritus, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum quomodo tibi referam gratiam. *O.* Parva res est: (5) omitte istam cogitationem: ne te impediat quo minus in utramvis aurem dormias; tantum redde mutuum quum tibi commodum fuerit. *P.* Reddam, ut spero, propediem. *O.* Eamus ad precationem ne notemur. *P.* Adde unum. si placet. *O.* Quid est? *P.* Ne hodie incoenati mittamur cubitum. *O* Ha! ha! he!

(1) Misere perfluit] *Sinks wretchedly.* (2) Male parata] *Ill made.* (3) Sic agitur mecum] *This is my case.* (4) Ad chartam et caetera comparanda] *To buy paper and all other things* (5) Omitte istum cogitationem] *Lay aside (forbear) that thought.*

COLLOQUIUM XXX.

Argumentum. *Cultellus datur commodato, sed aegre.*

SULPITIUS, THEODORUS.

COMMODA mihi parumper cultellum tuum. *T.* Semper aliquid commodato petis: accipe quin tu emis potius? *S.* Non habeo pecuniam *T.* Cur non petis? *S.* (1) Unde peterem? *T.* A patre *S.* Non est in urbe. *T.* Ubi igitur? *S.* Peregre profectus est. *T.* Quo? *S.* Bernam. *T.* Quo die? *S.* Nudiustertius. *T.* Quando est reversurus? *S.* Cras, ut speramus, sic enim dixit proficiscens.

(1) Unde peterem?] *Whom should I ask of?* Unde *for* a quo.

COLLOQUIUM XXXI.

Argumentum *Theodorus et Villerius de scalpello recens empto colloquuntur* Res inventa restituenda est domino, si cognosci potest. Inventori dandum aliquod praemium. Deus precandus et laudandus.

THEODORUS, VILLERIUS.

QUID ais de scalpello quod emeram tibi nudiustertius? Estne satis bonum? *V.* Immo vero est optimum, sed me miserum!) (1) parum abfuit, quin perdiderim. *T.* Eho quid ais? quomodo id accidit? *V.* Quum redirem foris, exciderat mihi in vico *T.* Unde exciderat? *V.* E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. *T.* Quomodo recuperasti? *V.* Affixeram statim chartulam valvis januae

post prandium quidam puer sextae classis mihi retulit. *T.* Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt. *V.* Profecto pauci sunt qui restituant, si modo sit res alicujus pretii. *T.* Et tamen id verbo Dei (2) nominatim praecipitur. *V.* Quidni? est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modo sciat, cui reddenda sit. *T.* At plerique putant se jure possidere quidquid amissum invenerint. *V.* Errant illi quidem gravissime. *T.* Verum (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero qui scalpellum tuum invenerat? *V.* Dedi sextantem, et nuces aliquot juglandes: laudavi praeterea et paucis admonui idem semper esse faciendum. *T.* Recte fecisti, sic enim libentius reddet alias, si quid repererit. Sed quod si perdidisses? *V.* Aequo animo tulissem, et mihi emissem aliud. *T.* Itane aequo tulisses animo? *V.* Certe non sine aliqua molestia. *T.* Non igitur aequo animo sed nolo te arctius urgere. *V.* Non sumus Theologi. *T.* Quid ergo? *V.* Grammaticuli. *T.* Et quidem imperiti. *V.* Tanto diligentius Deum precari debemus, ut per Evangelium suum nos liberet ab ignorantiae tenebris, in quibus et versati sumus et adhuc versamur. *T.* Id vero faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie a praeceptore, et saepe a concionatoribus, divini verbi administris. *V.* Vide quantum nobis profuerit scalpelli mei amissio. *T.* Ob eam rem tibi du-

pliciter gratulor, primum quod tibi recte emerim, deinde quod amissum recuperaveris. *V.* Habeo tibi gratiam, mi Theodore. *T.* (3) Quin Patri nostro coelesti sit laus et gratiarum actio. *V.* Amen.

(1) Parum abfuit, quin perdiderim] *I had like to have lost it* (2) Nominatim] *Particularly.* (3) Quin patri, *&c. Rather, &c.*

COLLOQUIUM XXXII.

Argumentum. *Arnoldus a Bernardo pennam commodato petitam accipit.*

ARNOLDUS, BERNARDUS.

VISNE mihi dare unicam pennam? *B.* Non sic dantur mihi. *A.* Hem! Rem tantillam mihi negas? Quid si magnum quid rogarem? *B.* Fortasse (1) repulsam ferres. *A.* Credo equidem; age, non petodono: saltem commodabis. *B.* Non recuso; modo ne abutare. *A.* Non abutar. *B.* Cave hinc pedem moveas. *A.* Nusquam moveo.

(1) Repulsam ferres] *for* acciperes. *You would have a denial.*

COLLOQUIUM XXXIII.

Argumentum. *De pennis ad scribendum acuendis. Pennarum bonarum notae.*

CAPELLUS, DIONYSIUS.

MIHI non videris (1) nimis occupatus. *D.* (2) Mediocriter. *C.* Quid si mihi exacuas du-

as aut tres pennas? *D*, (3) Satis sit tibi, si unam acuero in praesentia. Suntne novae? *C*. Novae quidem, sed paratae usque dum acuantur Jam enim laevigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. *D*. Ostende. Profecto sunt optimae, et ad scribendum aptissimae. *C* Unde id nosti? *D* Quia (4) sunt caule amplo, firmo, et nitido: nam molles, et quae caulem breviorem habent, parum sunt ad scribendi usum habiles. *C*. Gaudeo (5) me utiliter emisse. *D*. (6) Non ab re · sed quanti? *C*, Pro his tribus dedi quadrantes duos. *D*, Singulas igitur binis emisti denariolis. *C*, Res apparet. Est vile pretium (7) pro rei bonitate. *D*, De quo emisti? *C*, De quodam circumforaneo. *D* (8) Apud hujus oppidi mercatores singulae, et quidem minus bonae, venduntur sextantibus. *C*. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare Lugduni. *D*, Ea fere est mercatorum consuetudo. (9) Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur, ut ait Cicero. *C*. Sed age, te ne diutius remorer, agamus quod instat. *D*. Cito expediero: aspice me diligenter, ut discas aliquando *C*. Aspicio intentis oculis: sed mihi opus esset spatio paulo longiore. *D* Istud ergo fiet in cubiculo si quando me velis invitare. *C* Quo tempore? *D* (10) Post scholae missionem hoc est hora nona matutina, vel quarta pomeridiana. Nunc habes pennas duas, recte (ni fallor) in usum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus

tibi integram ſervabis *C*, Accipe tibi, ſi placet. *D*. Quin tibi ſerva; domo adferuntur mihi ſatis multae. *C*, Ago tibi quantas poſſum gratias. Vale. *D*. Incolumem te conſervet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo. *C*, Tu quoque, et me, et rebus meis viciſſim utere, ſi quid opus fuerit. Iterum vale.

(1) Nimis occupatus] *Very (over) buſy.* (2) Mediocriter) *So ſo.* (3) Satis ſit tibi] *Be contented.* (4) Sunt caule amplo] praeditae ſc. *They have a large quill.* (5) Me utiliter emiſſe] *That I bought them well.* (6) Non ab re] gaudes ſc. *You have reaſon.* (7) Pro rei bonitate] *Conſidering the goodneſs of the commodity.* (8) Apud hujus oppidi mercatores ſingulae, et quidem minus bonae, venduntur ſextantibus] *They are ſold by the traders of this town for doubles a piece, and not ſo good neither.* (9) Nihil proficiunt, niſi admodum mentiantur] *They get nothing unleſs they lie ſtoutly.* (10) Poſt ſcholae miſſionem] *After ſchool is given up.*

COLLOQUIUM XXXIV.

Argumentum. *Dionyſius et Euſtatius experiuntur atramenti ſui mixturam.* Mediocritas. Experientia. Ex duobus corruptis aliquid componitur.

DIONYSIUS, EUSTATIUS.

HABESNE bonum atramentum? *E*, Cur iſtud rogas? *D*, Ut mihi des aliquantulum. *E*,

(1) Eho, non habes? *D.* Immo; sed eo non possum scribere. *E.* Quid obstat? *D.* Quia nimis spissum est. (2) *E.* Nescis diluere? *D.* Non est mihi aqua. *E.* Dilue vino. *D.* (3) Multo minus. *E.* Quid si aceto dilueres? *D.* (4) Inde charta perflueret. *E.* Qui scis? *D.* Audivi ex quodam magistro, qui me docebat scribere. *E.* Ego vero aliud audivi magis mirum. *D.* Narra mihi sodes. *E.* Quid mihi dabis? *D.* Bonam aciculam. *E.* Audi igitur quid ego didici ex quodam paedagogo meo: atramentum quod aceto liquefactum est, aegre eluitur. *D.* Fieri potest: sed interim da mihi parum in usum praesentem. *E.* Tene atramentarium tuum bene apertum ego infundam tibi *D.* Ecce, infunde. (5) Vah! quam liquidum est! *E.* Fortasse quia non est gummi satis. Sed quam decolor! *D.* (6) Utere, si vis, quale quale est; non enim habeo melius. *E.* Quid igitur faciam? *D.* Hem, inepte, non potes penna tua bene miscere? *E.* Miscui satis: quid possem praeterea? *D.* Infunde rursus in cornu meum. *E.* Admove propius; estne satis? *D.* Comprime penna linteolum. *E.* Ita compressi, ut fere sit aridum: quid erit tandem? *D.* Atramentum bonum, aut certe mediocre. *E.* Bona est mediocritatis regula, ut ex praeceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni *D.* Ubi miscuero, et tibi rursus infudero, videbis experimentum. *E.* Ardeo istud viden-

di deſiderio. *D*, Porrige nunc atramentarium tuum. *E*. Ecce, infunde. Ohe, jam ſatis eſt: quae iſthaec eſt profuſio? plus mihi dediſti quam tibi retinueris. *D*. (7) Commiſce iterum atque iterum *E*, Nunquam poſſet coquus ſua jura et condimenta melius confundere. *D*, Jam tandem facito periculum. *E*, Dicta mihi aliquam ſententiam, ut interim diſcam aliquid. *D*, Experientia (ut vulgo dicitur) eſt rerum magiſtra. Habes? *E*. Dicto citius. *D*. Videlicet jampridem tenebas. *E*. Quis illud ignoraret, quod eſt adeo vulgare? *D*. Nunc videamus. *E*, Res apparebit melius, ubi ſcriptura bene deſiccata fuerit. *D*, Quid vis exſpectare? jam ſicca eſt plus ſatis *E*. Oh, vide quam nigra ſit! *D*. Dixine vere? *E*, (8) Aliquando periculum feceras ſcilicet *D*, Conſtabit igitur, experientiam eſſe rerum magiſtram. *E*, Quinetiam hinc experimur, ex rerum commiſtione bonum fieri temperamentum. *D*, Jam incipis (9) altius philoſophari. Itaque diſcedo. *E* O longum ſermonem de nihilo! *D*. Nihil me poenitet: alioqui inerti otio torpuiſſemus.

(1) Eho, non habes?] *What have you none?* Neſcis diluere?] *Don't you know how to make it thinner?* 3) Multo minus] eſt mihi vinum ſc. *Much leſs have I wine.* (4) Inde charta perfluueret] *That would make the paper ſink.* (5) Vah! quam liquidum eſt!] *Out upon it! how thin it is!* (6) Utere, ſi vis, quale quale eſt] *Accept it if you will, ſuch as it is!* (7) Commiſce] *Stir it to-*

gether. (8) Aliquando periculum feceras scilicet *You had sometime made the experiment, I suppose.* (9) Alius philosophari] *To play the profound philosopher.*

COLLOQUIUM XXXV.

Argumentum. *Charta mutuo data reposcitur.* Prudentis est prius referre in codicem expensi, quam aliquid credere, sive dare mutuo.

HERMINIUS, JULIUS.

MEMINISTIN' me tibi nuper dedisse chartam mutuo? *J.* (1) Quidni meminerim? non adeo tum oblivioſus *H* Quot erant schedae? *J.* Quatuor. *H.* Cur non reddidisti? *J.* Expectavi dum haberem codicem. *H.* Habuistine tandem? *J.* (2) Tantum hodie. *H* Unde nactus es? *J.* Petivi a praeceptore. *H.* Ubi? *J.* In bibliotheca ejus. *H.* Quid ille? Deditne libenter? *J.* Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem *H* (3) Non ante in suum codicem retulit? *J.* Nihil dare solet, (4) quin prius inscribat *H.* Audivi ex patre, id esse viri prudentis *J* Praesertim, si reddenda est ratio *H.* Sed quibus indiciis dare tibi ausus est? *J.* Ostendi illi manu mea scriptum in libello meo. Sic enim (ut scis facere solemus. *H.* Reddes ergo mihi mutuum. *J.* (5) A prandio statim, ne dubites.

(1) Quidni meminerim?] *What should hi*

me? (2) Tantum hodie] *Not till this very day.* (3) Non ante in ſuum codicem retulit?] *Did he not enter it firſt into his own book?* (4) Quin prius inſcribat] *Without ſetting it down firſt.* (5) A prandio ſtatim] *Immediately after dinner.*

COLLOQUIUM XXXVI.

Argumentum. *Ludovicus Michaëli vult dictata deſcribere. Michael permittere non audet ne a praeceptore arguatur.* Nec fallendum nec mentiendum eſt Praeſtat puerum timidiorem eſſe quam audaciorem.

LUDOVICUS, MICHAEL.

QUID agis? *M.* Scribo. *L.* Quid ſcribis? *M.* (1) Deſcribo dictata praeceptoris. *L.* Quaenam? *M.* Heſterna. *L* Quid? non aderas: *M* Immo aderam ſed non poteram (2) magiſtrum dictantem aſſequi. *L.* Quae res impediebat? *M.* (3) Quod ſatis commode non ſederem. *L.* (4) Veneras ergo ſerius? *M* Illud eſt. *L.* Cede commentarium tuum, egomet tibi ſcribam. *M.* (5) Quid faciam lucri? *L* Ego citius quam tu deſcripſero: poſt ludemus una, ut conceſſit praeceptor. Da (inquam) libellum tuum. *M.* Libenter id quidem facerem, ſed non audeo. *L* Quid times? *M.* Edictum praeceptoris. *L.* Quod mihi edictum narras? *M.* Neſcis eum vetuiſſe, ne quis ſine permiſſu ejus alteri ſcribat? *L.* Id ego probe memini: ſed unde hoc ſciet? *M.* Ro-

gas? quum emendandi causa scripturae rationem exiget, tum captus ero. Novit enim manum meam praeterea neque fallendum est, neque mentiendum. *L.* Verbo Dei utrumque vetatur *M.* Quid ergo responderem praeceptori, quum ille negaret me ista scripsisse? *L.* (6) Non eo res evadet spero. *M.* (7) Nolo tua spe tantum subire periculum. *L.* (8) Vah! nimium timidus es: nunquam rem facies *M.* At tu forsitan audacior. *L.* Tu igitur scribe quantum voles: ego ad ludendum me conferam. *M.* Abi, quaeso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses. *L.* Interim aliquid proficimus, dum Latine fabulamur.

(1) Describo] *I am transcribing (writing out.)* (2) Magistrum dictantem assequi] *To keep pace with my master as he dictated.* (3) Quod non satis commode sederem] *Because I was not well seated.* (4) Veneras ergo serius?] justo sc *You came late (too late) then? (Did you not?)* (5) Quid faciam lucri?] *What shall I get by that?* (6) Non eo res evadet, spero.] *The matter will not come to that. I hope* (7) Nolo tua spe tantum subire periculum] *I'll not run such a hazard upon your hope (presumption.)* (8) Vah!] *Fie upon you?*

COLLOQUIUM XXXVII.

Argumentum. *In hoc colloquia quaesita est colloquendi materia ex simulato ludendi praetextu.*

Exemplum bonae indolis puerorum, ubi alter bene monet, alter paret ſine controverſia.

NOAEUS, OLIVARIUS.

SALVE, Olivari. *O.* I'u quoque ſalvus ſis, Noaee. *N.* Ludamus pauliſper. *O.* Quid ais, ineptule? vix ſcholam ingreſſus es. et jam de ludo loqueris? *N.* Ne iraſcaris, quaeſo. *O.* Non iraſcor. *N.* Quid ergo ſic exclamas? *O.* Accuſo tuam ſtultitiam. *N.* Non licet igitur ludere? *O.* Immo licet, at quum tempus eſt. *N.* Vah, tu nimium ſapis. *O.* Utinam tantum ſaperem ſatis; ſed (1) mitte me, quaeſo, ut repetam (2) quae mox reddenda erunt praeceptori. *N.* Aequum dicis: volo ego quoque tecum repetere, ſi tibi placet. *O.* Eho, quid hoc eſt? (3) Quid ſibi vult iſta tam ſubita mutatio? nonne tu modo loquebaris de luſu? *N.* Loquebar quidem, ſed non ſerio. *O.* Cur fimulabas? *N.* Ut (4) paucis tecum fabularer. *O.* Quid iſtud prodeſt? *N.* (5) Etiam rogas? nunquam audiviſti ex praeceptore? *O.* Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodeſt confabulari? *N.* Ad nos in Latina lingua exercendos. *O.* Profecto, recte putas: et ego te nunc magis amo. *N.* Habeo tibi gratiam: age, repetamus praelectionem, nam (6) brevi praeceptor adeſt.

(1) Mitte me] *Let me alone. Trouble me not.* (2) Quae reddenda erunt] mihi ſc. *or* nobis. *What I am (we are) to recite (rehearſe.)* (3)

Quid ſi vult? *What means?* (4) Paucis] verbis ſc. (5) Etiam rogas?] *What, and do you aſk too?* corripientis eſt. *How can you aſk ſuch a queſtion?* (6) Brevi] tempore ſc.

COLLOQUIUM XXXVIII.

Argumentum. *Invitatio ad animum relaxandum.* Corporis exercitatio confert valetudini.

OLIVARIUS, PAULUS.

VISNE venire mecum? *P.* Quo properas? *O.* Ad lacum. *P.* Quid eo? *O.* Lotum pedes. *P.* I ſane: nunc lotione mihi opus non eſt. *O.* Sed interim parum fabulabimur. *P.* Ne fabulari quidem nunc velim. *O.* Atqui utilis eſt confabulatio, (1) duntaxat de honeſtis rebus. *P.* At mihi utilior eſt ad valetudinem exercitatio corporis *O.* Quid ſi manſero tecum? *P.* Prudenter facies; et nos pila palmaria colludemus. *O.* Bene vertat Deus: maneo. *P.* Alias lotum una tecum ibo; quum ſcilicet longius erit temporis ſpatium. *O* Ad ludum igitur nos accingamus. *P.* Nulla eſt in me mora.

(1) Duntaxat de rebus honeſtis] *At leaſt about good things (ſober matters.)* Si minus de aliis rebus, certe de honeſtis.

COLLOQUIUM XXXIX.

Argumentum. *Invitatio ad ambulationem, luſi-*

onis loco. Dei opera invitare debent ad eum imitandum.

PAULUS, QUINTINUS.

JAMDUDUM taedet me toties repetere lusus scholasticos. Q. Quid facias igitur? *P.* Eamus in hortum nostrum. Q. Quid illic agemus? *P.* Ambulabimus: colloquemur: Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus Q. Nihil sane jucundius: sed interim petenda esset a praeceptore venia. *P* (1) Jam impetravi mihi, et item uni quem vellem ducere. Q. Bene res habet, eamus, ducente Deo. *P* Precor ut nos custodiat. Q. Ego quoque idem precor tecum.

(1) Jam impetravi mihi, et item uni quem vellem ducere] *I have already got leave for myself and for one likewise that I should have a mind to take along with me.*

COLLOQUIUM XL.

Argumentum. *Invitatio ad lusum. Eventus ludi.* Quicquid nobis accidit, est boni consulendum. Ditare aliquem, solius est Dei. Spe lucri non est ludendum. Ethnicorum doctrino de fortuna. Admonitio careat odio et invidia. Solus Deus est cordium scrutator. Exemplum admonitionis mutuae.

QUINTUS, RUFUS.

UBI sunt juglandes tuae? *R.* De quibus loqueris juglandibus? Q. Quas hodie ex prae-

mio accepisti. *R.* Ubi sunt, rogas? (1) quasi vero tibi servare debuerim. *Q.* (2) Non sic intelligo: sed quaero, quid feceris. *R.* Edi in merenda. *Q.* Edisti, miser? cur potius non servabas ad ludendum? *R.* Edere malui quam perdere. *Q.* 3) Non poteras perdere nisi duodecim. *R.* Fateor. *Q.* 4) Quod si fors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. *R.* Dubius est (ut vulgo dicitur) ludi eventus. *Q.* Quid tum? Ubique parati esse debemus in utramque partem, et boni consulere, quicquid nobis evenerit. *R.* Istud ego scio: sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. *Q.* (5) Abi. nunquam rem facies. *R.* Nemo rem facit, nisi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim. *Q.* Ergo (ut video) quaerendus est mihi colludor alius. *R.* Nihil sane impedio. Sed mane parumper. *Q.* Quid vis? *R.* Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti? *Q.* Ipsam fortunam. *R.* Quid autem est fortuna? *Q.* Stultorum opinio. *R.* De fortuna quid opinantur stulti? *Q.* Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere, sed vide annotationem praeceptoris in Catonem. *R.* In quem locum? *Q.* In illum versiculum: *Indulget fortuna malis, ut laedere possit.* *R.* Ut video, non ignoras quid sit fortuna. *Q.* Satis scio fortunam nihil esse. *R.* Cur ergo dixisti, *Quod si fors tulisset?* *Q.* (6) Excidit mihi sic loqui Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut saepe docet praeceptor) pleni sunt ejusmodi impia doctrina. *R.* Nihil mirum: (7) nempe illi ve-

ram Dei cognitionem non habuerunt. Q. Sed audi, mi Rufe, ſi vis amplius diſputare, quaere tibi alios diſputatores. nam mihi nunc ſerio ludendum eſt: volo tamen prius te viciſſim admonere. *R.* O quam gratum mihi feceris! Q. Nonne tu dixiſti haec verba, *Dubius eſt ludi eventus?* *R.* Fateor me dixiſſe; (8) ſed praemunivi. Q. Quomodo iſtud intelligis? *R.* Addidi enim haec tria verba, *Ut vulgo dicitur.* Q. O aſtutam vulpeculam! os occluſiſti mihi. Sed haec inter nos ſine odio aut malevolentia dicta ſint *R.* Novit Deus utriuſque animum. Q. Eſt enim ille ſolus cordium ſcrutator. Sed quid tu? Vis hic ſolus otio torpeſcere? *R.* Cogito quo luſu me exerceam. Q. Quaſi vero ſit diutius cogitandum. Age, ſequere me, dabo tibi mutuo juglandes. *R.* Amice nunc loqueris: ſed quando reddam? Q. Ad Calendas Graecas, ſi non potes citius. *R.* O feſtivum caput! eamus.

(1) Quaſi vero tibi ſervare debuerim] *As though, I warrant, I were oblig'd to keep them for you* (2) Non ſic intelligo: ſed quaero, quid feceris | iis *or* de iis *ſeems to be wanting. I don't mean ſo, but I aſk what you have done with them.* (3) Non poteras perdere niſi duodecim] *You could loſe but twelve* (4) Quod ſi ſors tuliſſet] *And if fortune had ſerved. If you had had luck.* (5) Abi, nunquam rem facies] *Away, you'll never thrive (make an eſtate)* (6) Excidit mihi ſic loqui more Ethnicorum] *A Pagan expreſſion*

ſlipped from me (eſcaped me.) (7 Nempe] *For.* *For why?* (8) Sed praemunivi] *But I guarded.* *I fenced it from any objection.*

COLLOQUIUM XLI.

Argumentum *Invitatur ad luſum quidam: at ille ſtudium praefert luſui* Exemplum rarum pueri ſtudioſi. Omnia tempus habent. Utendum remiſſionibus in tempore.

RUFUS. STEPHANUS.

(1) QUA de re ſic elatus es laetitia? *S.* Pater meus advenit modo. *R.* Quid mea refert? *S.* Immo plurimum, quia nobis impetravit ludendi veniam. *R.* (2) Ain' tu? *S* Vide pueros jam ludentes in area. *R.* (2) Ludant ſane alii: ego ſtudere malim quam ludere *S.* Nec minus ego, ſed in tempore Nam (ut eſt in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde et nos recte monet Cato noſter?

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

R. Vera ſunt quae dicis, fateor: ſed interim omitte me, ut ſerio ſtudeam. *S.* (4 Per me ſtudeas licet: nihil impedio: at ego hac utar occaſione. *R.* Utere ſane.

(1) Qua de re ſic elatus es laetitia?] *What is the reaſon you are ſo tranſported with joy?* (2) Ain' tu?] *Say you ſo?* (3) Ludant ſane alii] *Let others play, with all my heart.* (4) Per me ſtudeas licet: nihil impedio] *You may ſtudy for all me; I do not hinder you.*

COLLOQUIUM XLII.

Argumentum. *Stephanus et Torquatus parant ſe ad ludendum pila palmaria.*

STEPHANUS, TORQUATUS.

(1) IMpetraviſtis ludendi facultatem? *T.* Impetravimus. *S* Ad quod uſque tempus? *T.* Ad coenam uſque. *S* Qui dederunt verſus? *T* Primi et ſecundi. *S.* Quid caeterae claſſes? *T.* Primus quiſque decurio trium proximarum claſſium pronunciavit unam e ſaeculis literis ſententiam. *S.* Nonne precati eſtis, ut ſolemus? *T* Precati, (2) et quidem praeſente ludimagiſtro: tu vero ubi eras? *S.* Iveram domum a matre accerſitus. *T.* Nunc igitur, quid agere cogitas? *S.* Ludere ſeſquihoram, deinde ad ſtudium me recipere. *T.* Vin' tu ut tibi ſim colluſor? *S.* (3) Quidni velim? *T* Quo luſu nos exercebimus? *S.* Nullus eſt mihi jucundior pila palmaria. *T.* (4) Nec mihi quidem. *S.* Viſamus igitur an caeteri (5) partes ſortiti ſint; nam ſi ſoli luderemus, minus eſſet voluptatis. *T.* (6) Viſamus ſane.

(1) Impetraviſtis ludendi facultatem?] *Have you got leave to play?* (2) Et quidem praeſente ludimagiſtro] *And in preſence of the maſter too.* (3) Quidni velim?] *With all my heart.* (4) Nec mihi quidem] eſt ullus jucundior ſc. *Nor to me, I am ſure.* (5) Partes ſortiti ſint] *Have taken (choſen) ſides.* (6) Viſamus ſane] *Come on, let us go ſee.*

COLLOQUIUM XLIII.

Argumentum. *Non ſolum nobis nati ſumus, ſed alius alium ſollicite curare debet in tempore.* Exemplum tempeſtivae admonitionis.

VINCENTIUS, TORQUATUS.

QUID cogitas, Torquatae? *T.* Cave tibi, obſecro. *V.* Quid mihi cavebo? *T.* Ne in morbum incidas. *V.* Qua ex cauſa? *T.* Ex nimia luſus intemperantia. *V.* Unde apparet periculum? *T.* Quia (1) totus aeſtuas, totus ſudore mades. *V.* Recte et in tempore admones: profecto non ſentiebam. *T.* Deſiſte, ſi me audis. *V.* Audio vero libenter, ac (2) tibi morem gero: quis enim reſpuat tam fidele conſilium? *T.* Deterge faciem ſudariolo, et (3) indue te celeriter; (4) ne ſubitum frigus contrahas. *V.* Habeo tibi gratiam, nam fere morbis ſum obnoxius. *T.* Quid eſt cauſae? *V.* Infirmitas meae valetudinis; vides enim quam imbecilli ſim corpore. *T.* Tanto magis debes tibi cavere. *V.* Iſtud probe novi; et parens uterque me monet ſaepiſſime; ſed (5) quid agas? natura proni ſumus in noſtram perniciem. *T.* O mi Vincenti, non eſt voluptati ſerviendum, ſed temperantia valetudini conſulendum. *V.* Eſt in promptu carmen Catonis in eam ſententiam. *T.* (6) Teneo, (7) ſed de his alias. Jam ſatis indutus es; non eſt quod hic morere diutius. *V.* Vale, Torquate, monitor amiciſſime. *T.* (8) Vin' tu ut do-

mum te deducam? *V.* Nihi' opus eſt deductione; ego belle me habeo, Dei beneficio. *T.* Mi Vincenti, cura ut valeas.

(1) Totus aeſtuas, totus ſudore mades] *You are all of an heat, you are all over of a running ſweat.* (2) Tibi morem gero] *I do as you adviſe me.* (3) Indue te] veſtibus ſc. *Put on your cloaths.* (4) Ne ſubitum frigus contrahas] *Leſt you ſhould catch (take) cold ſuddenly.* (5) Quid agas?] *What's to be ſaid? What can a man do?* (6) Teneo] *I remember.* (7) Sed de his alias] fabulemur ſc. *But of this another time.* (8) Vin' tu ut domum te deducam?] *Would you have me ſee you home (go along with you home.)*

COLLOQUIUM XLIV.

Argumentum. *Ob negotium luſus praetermiſſus.* Exemplum diligentiae.

VINCENTIUS, AUGUSTINUS.

CUR hodie non luſiſti nobiſcum? *A.* (1) Non erat ludendi ſpatium. *V.* Quid habebas negotii? *A.* Non abſolveram penſum meum. *V.* Quod penſum? *A.* (2) Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum. *V.* Perfeciſtine? *A.* Perfeci *V.* Laudo tuam diligentiam; ludes alias otioſe. *A.* Quum voluerit Deus *V.* Recte dicis. Nam abſque voluntate ejus fieri nihil poteſt.

(1) Non erat ludendi ſpatium] mihi ſc. *I had no time to play. I was not at leiſure to play,*

(2 Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum] *I had half a copy left to write out.*

COLLOQUIUM XLV.

Argumentum. *Duo ad tonſorem euntes colloquuntur.* Nemo gaudet ſe adiri intempeſtive.

CORNELIUS, CYPRIANUS.

QUONAM is tam celeriter? *CY.* (1) Ad tonſorem. *COR.* Ego quoque una tecum. *CY.* Rogaſti veniam? *COR.* Non rogavi; ſed tantiſper expecta me dum eo rogatum. *CY.* Feſtina igitur. *COR.* (2 Mox rediero. Redii; eamus nunc jam. *CY.* Quo vultu te praeceptor accepit? *COR.* (3) Hilari ſane. *CY.* Eodem me quoque acceperat. *COR.* Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtive. *CY.* (4) Quotuſquiſque id non aegre fert? *COR.* Etiam nos, qui pueri ſumus, ſaepius iraſcimur condiſcipulis, cum ſtudia noſtra, (5) quantulacunque ſunt, interpellant. Sed jam deſinamus; (6) optime, tonſorem ante officinam video. *CY.* Euge, nulli ſunt igitur expectantes; (7) ita fiet ut minus diu moremur.

(1) Ad tonſorem] *To the barber's* (2) Mox rediero] *I'll be back again in a moment* (3) Hilari ſane] *With a very pleaſant one* (4) Quotuſquiſque id non aegre fert?] *Where's the man that does not take that ill?* (5) Quantulacunque ſunt] *How trifling ſoever they are* (6) Optime] *Very* a propo. (7) Ita fiet ut minus diu moremur] *So we ſhall tarry the leſs while.*

COLLOQUIUM XLVI.

Argumentum *Docti adolescentis colloquium cum puero mediocriter provecto.* Admonitio ad praestandum mutuas operas. Precatio. Quid pueris agendum, quum mane surrexerint. Deus agnoscendus est adjutor. Spes certa in Deo neminem frustratur. Philosophi Ethnici multa verbo divino consentanea dixerunt.

EMERICUS, EZECHIEL.

QUOTA hora surrexisti hodie? *EZ.* Paulo ante quintam. *EM.* Quis te expergefecit? *EZ.* Nemo. *EM.* (1) An caeteri jam surrexerant? *EZ.* Nondum. *EM.* Non ivisti illos excitatum? *EZ.* Non ivi. *EM.* Quamobrem? *EZ.* Nescio nisi quia non putabam illud ad me pertinere. *EM.* An non te illi excitant interdum? *EZ.* Immo saepissime *EM.* Debuisti igitur similiter facere. *EZ* Debui. fateor, *EM.* Memento igitur, ut posthac facias. *EZ.* Meminero, Deo juvante. *EM* Sed tu, quid feciſti ex quo surrexisti e lecto. *EZ* Primum flexis genibus precatus sum Patrem coelestem, in nomine Filii ejus Domini nostri Jesu Christi. *EM.* Factum bene. Quid postea? *EZ.* Deinde ornavi me, et curavi corpus mediocriter, ut Christianum decet: postremo ad quotidiana studia me retuli. *EM.* Si perges sic facere, ne dubites quin Deus tua juvet studia. *EZ.* Ad-

huc me ſemper juvit, (2) quae eſt ejus benignitas, nec me (ut ſpero) derelinquet. *EM.* Recte loqueris; nec ille ſpem tuam fruſtrabitur *EZ.* Anno ſuperiore didici in Catone, *Spem retine, ſpes una hominem* (3) *nec morte relinquit.* *EM.* Quod retinueris, bene feciſti; eſt enim egregia ſententia, et homine Chriſtiano digna. *EZ.* Atqui auctor ejus libri non fuit Chriſtianus. *EM.* Non fuit; certa res eſt. *EZ.* Unde igitur ſumpſit tot pulchras ſententias? *EM* Maxime ex philoſophis Ethnicis. Nam et ipſi Divino Spiritu illuminati, plurima dixerunt quae ſunt verbo Dei conſentanea, quod tu quoque videre aliquando poteris, ſi literarum ſtudium proſequare. *EZ.* Ego proſequar (ut ſpero) dummodo ipſe Deus det patri meo vitam longiorem. *EM.* Precare diligenter et ex animo, ut illud contingat. *EZ.* Quotidie id precor ſaepe *EM.* Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perſeverantiam *EZ.* Quod mihi optas, idem tibi precor: et gratias ago, quod me tam fraterne monueris

(1) An caeteri jam ſurrexerant?] *Were the reſt then up? Were the reſt up then?* (2) Quae eſt ejus benignitas] *Such is his goodneſs* (3) Nec morte] *Not even at the point of death.* Nec *for* ne quidem.

COLLOQUIUM XLVII.

Argumentum. *Admonitus monitorem viciſſim me-*

net. Suſpectus cave ſis, ne ſis miſer omnibus horis Nam timidis et ſuſpectis aptiſſima mors eſt. In ſuſpicioſos.

HENRICUS, HERMES.

CUR (1) ſolus rides? *HER.* Quid tua? *H.* Quia fortaſſe rides me. *HER.* Unde tibi orta eſt iſta ſuſpicio? *H.* Quia malus es. *HER.* Omnes quidem mali ſumus; at ego te pejor non ſum. Nemo igitur ridet, niſi aliquem irrideat? *H.* Non ſic intelligo; ſed qui ſolus ridet (ut ſaepe audivi) aut ſtultus eſt, aut aliquid mali cogitat. *HER.* Iſta ſententia cujus ſit, neſcio; ſed cujuſcunque ſit, non eſt perpetuo vera; tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio; teque moneo (2) viciſſim, ut caveas ſuſpicioſus eſſe; *Nam timidis et (3) ſuſpectis aptiſſia mors eſt.* ut eſt in morali noſtro carmine. *H* Memini; boni tamen conſulo admonitionem tuam.

(1) Solus] *To yourſelf.* (2) Viciſſim] *Again. In my turn.* (3) Suſpectis] *Suſpicious perſons. For* ſuſpicioſis, *or* ſuſpicacibus.

COLLOQUIUM XLVIII.

Argumentum. *Iſrael Joſuam monet, ne ſit curioſus alienarum rerum percontator.* Horatius. Percontatorem fugito; nam garrulus idem eſt; Nec retinent patulae commiſſa fideliter aures. Exemplum in percontatores.

ISRAEL, JOSUA.

UNDE venis? *JO.* Domo *IS* Quid agitur domi veſtrae? *JO.* Nihil tua refert. *IS.* Fateor, ſed familiares ſic rogare fere ſolemus, perinde quaſi rogemus ut valetis? quomodo ſe veſtrae res habent? *JO.* De re aliena nimium percontari non decet. *IS.* Taceo: ſed videris mihi (1) pro aetate nimis ſapere. *JO.* Nihil meum dico: id audivi ſaepe *IS.* Ego quoque (2) non ſemel audivi. *JO.* Cur ergo non uteris? *IS* Quia non ſemper in mentem venit. *JO.* Immo, quia tu es percontator: (3) quae res non ſine cauſa datur vitio. *IS.* Habeo gratiam, quod me adeo amice moneas: poſthac, adjuvante Deo (4) cavebo ineptum eſſe. *JO.* Ita paulatim ſapies.

(1) Pro aetate] *For (conſidering) your age.* (2) Non ſemel] tantum ſc. *Many a time* (3) Quae res non ſine cauſa datur vitio] *A thing that is blamed not without reaſon* (4) Cavebo ineptus eſſe] *I'll avoid being impertinent. I'll take care not to be troubleſome.*

COLLOQUIUM XLIX.

Argumentum. *Lambertus cum Leonardo mictum ire cupiens, confabulationis ergo, ab eo reprehenditur.*

LAMBERTUS, LEONARDUS.

VIS venire mictum? *LE.* Satis otioſe minxi. *L.* Eamus una, quaeſo, ut parum fabulemur,

LE. Tace, inepte, niſi vis accuſari: non eſt fabulandi tempus. Nonne debuiſti mejere quum jentaretur? *L.* Debui · ſed oblitus ſum. *LE.* Ito igitur ſolus cum bona venia praeceptoris: nec ſis poſthac tam obliviosus. *L.* Parebo tibi, et meminero.

COLLOQUIUM L.

Argumentum. *Marcus officium petit a Menandro: hic occupationem cauſatus, belle denegat. Alter non urget ulterius.* Exemplum modeſtiae, tum in petendo, tum in denegando.

MARCUS, MENANDER.

VISNE mihi deſcribere praelectionem? *MEN.* (1) Cur non habes? *M.* Quia heſterno die fui occupatus. *MEN.* Accipe librum meum, et deſcribe. *M.* Non ignoras me (2) lentius ſcribere: et tu citius totum deſcripſeris, quam ego quatuor aut quinque verſiculos. *MEN.* Quaere tibi alium ſcriptorem; (3) nunc ego tibi non poſſum dare operam. *M.* Cur non? *MEN.* Eſt mihi aliud negotium, idemque perneceſſarium. *M.* (4) Nolo te urgere, nec poſſum quidem: ſed ſaltem commoda tuum codicem. *MEN.* Accipe, utere, ut libet, modo ne abutare. *M.* Nihil eſt quod hic verearis.

(1) Cur non habes?] deſcriptam ſc. *Why have you not wrote it out yourſelf?* (2) Lentius] ſolito ſc *Slow. Slower than ordinary.* (3) Nunc ego tibi non poſſum dare operam] *At preſent*

I cannot ſerve you. (4) Nolo te urgere, nec poſſum quidem] *I am loth to preſs you nor indeed can I* (5) Nihil eſt quod hic verearis] *You need not fear that. You have no reaſon to fear in this point.* Nihil cauſae eſt propter quod, &c.

COLLOQUIUM LI.

Argumentum. *Officium promittitur amici abſentis nomine.*

OBERTUS, ORONTIUS.

QUANDO rediturus eſt Blaſius? *OR.* (1) Non certe ſcio: fortaſſe die craſtino: ſed cur iſtud rogas? *O.* Quia ſecum abſtulit catalogum; et praeceptor iraſcetur ſi nemo ſit qui recitet. *OR.* Relinque mihi iſtam curam: habeo (2) catalogi exemplum. *O.* Recitabis igitur? *OR.* Recitabo. *O.* Bene facies; et noſter Blaſius (3) referet gratiam, (4) ſi qua ſe offert occaſio.

(1) Non certe ſcio] *I don't know for certain (poſitively.)* (2) Catalogi exemplum] *A copy of the bill.* (3) Referet gratiam] *Will requite the obligation.* (4) Si qua ſe offert occaſio] *If any occaſion (whenever any opportunity) offers.*

COLLOQUIUM LII.

Argumentum. *Pecuniam qui adfert, nuncium abfert vulgi opinione jucundiſſimum.* Reprehenſio libera inter familiares. Evangelium,

id eſt, gratia Dei a Chriſto nunciata. Cur Evangelio non omnes credant.

VALERIUS, VINCENTIUS.

FRATER tuus venitne Lugduno? *VIN.* Jam venit heri ante meridiem. *V.* Nihilne literarum tibi attulit? *VIN.* Nihil. *V.* Quid igitur nunciavit? *VIN.* Proſpera omnia. *V.* De patre quid narrat potiſſimum? *VIN.* Ait (1) illum, Dei beneficio, jam plane febri carere, et paulatim convaleſcere. *V.* Gaudeo ſane, Deumque precor ut priſtinam valetudinem brevi recuperet: ſed cur ille (2) ut ſolet, nihil ad te ſcripſit? *VIN.* (3) Negat frater eum potuiſſe ſcribere. *V.* Quamobrem? *VIN.* Quia nondum ſatis erat confirmatus. *V.* (4) Nihil mirum, quum tamdiu tam graviter aegrotaverit. Sed ille nihil ad te miſit? *VIN.* Immo pecuniam. *V.* Euge, nullus eſt jucundior nuncius. *VIN.* Ita aiunt. *V.* Tu vero ſic reſpondes, quaſi fabulam audias. *VIN.* (5) Quin pejus audio. *V.* Quidnam? *VIN.* Merum mendacium. *V.* Egone mentitus ſum? *VIN.* Non dico te eſſe mentitum; ſed falſum dixiſti. *V.* Ego (6) quid dicas non intelligo. *VIN.* (7) Dabo operam ut intelligas. *V.* Obſecro te. *VIN.* Si nullus eſt jucundior nuncius, quam de allata nobis pecunia, quid ergo eſt Evangelium Chriſti? quis eſt jucundior nuncius quam gratia Dei, quam Chriſtus attulit nobis per Evangelium? *V.* Fateor nihil eſſe jucun-

dius Evangelio (8) iis duntaxat, qui credunt ei, quique id ex animo amplectuntur. *VIN.* Equidem ſic intelligo. *V.* At ego loquebar de humanis et terrenis rebus: tu vero ſtatim ad coelum aſcendiſti. *VIN.* Ita ſolent boni concionatores. *V.* Non putabam te eſſe Theologum tam acutum. *VIN.* Nihil dixi niſi quod eſt *(9)* tritum et in medio poſitum *V.* Utinam illud adeo vulgare et protritum foret, ut omnes in Chriſtum crederent. *VIN.* Nunquam credent omnes. *V.* Quid prohibet? *VIN* Quia multi ſunt vocati, pauci vero electi; ſicut Chriſtus ipſe teſtatur *V.* Sed (10) ne te diutius teneam: *(11)* poteſne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? *VIN* Vix poſſum. *V.* Quid ita? *VIN* Nam habet a patre noſtro *(12)* mandata plurima, in quibus curandis *(13)* totus eſt occupatus. *V.* Nonne coenabit apud vos? *VIN.* Coenabit, opinor. *V.* Ibo igitur ſub horam coenae. *VIN.* Veni, precor: et *(14)* eadem opera nobiſcum coenabis *V.* Non recuſo. *VIN.* Interim vale: ſed fac memineris adeſſe tempore. *V.* Quota hora? *VIN.* Ante ſextam. *V.* Hora eſt mihi *(15)* commodiſſima.

(1) Illum jam plane febri carere] *That he is quite rid of his fever. That his fever has quite left him.* *(2)* Ut ſolet] ſcribere ſc *(3)* Negat frater eum potuiſſe ſcribere *My brother ſays he was not able to write.* *(4)* Nihil mirum] *No wonder. 'Tis in no ways (in no degree) wonder-*

ful, ſince, &c. (5) Quin pejus audio] *Nay, I hear that which is worſe.* (6) Quid dicas] *What you mean.* (7) Dabo operam ut intelligas] *I'll endeavour to make you underſtand.* (8) Iis duntaxat.] *To ſuch at leaſt.* (9) Tritum et in medio poſitum.] *Common and ordinary (known to every body.)* (10) Ne te diutius teneam] *Not to detain you any longer (too long.)* (11) Poteſne facere ut fratrem tuum paucis conveniam?] *Can you help me to a word or two with your brother?* (12) Mandata plurima.] *A great many things in charge.* (13) Totus occupatus.] *Wholly taken up.* (14) Eadem opera.] *All under one. Into the bargain* (15) Commodiſſima.] *Very convenient.*

COLLOQUIUM LIII.

Argumentum. *Longa inſinuatione petitur mutuo in futurum pecunia: ea ſtatim promittitur.* Exemplum aſtutiae; item animi prompti ad bene merendum.

DANIEL, DAVID.

ABITNE pater tuus? *DAV.* Abiit. *D.* Quota hora? *DAV.* Prima pomeridiana. *D.* Quid dixit tibi? *DAV.* Multis verbis monuit me, ut diligenter ſtuderem. *D.* Utinam ſic facias. *DAV.* Faciam, Deo juvante. *D.* Ecquid pecuniae dedit tibi? *DAV.* Dedit, ut fere ſolet. *D.* Quantum? *DAV.* Nihil ad te. *D.* Fateor: ſed tamen (1) quid facies iſta pecunia? *DAV.*

Emam chartam et alia quae mihi ſunt uſui. *D.* Quid ſi amiſeris? *DAV.* Aequo animo ferendum erit. *D.* Quid ſi forte eguero? dabiſne mihi mutuo? *DAV.* Dabo, (2) et quidem libenter. *D.* Habeo tibi gratiam.

(1) Quid facies iſta pecunia?] de ſc. *What will you do with that money?* (2) Et quidem libenter] *And that very freely too.*

COLLOQUIUM LIV.

Argumentum. *Ab amico quidem mutuo aſſem impetrat. Obiter mentio fit de providentia Dei.*

ENNIUS, EUSTATIUS.

QUANTUM habes pecuniae? *EUST.* Aſſem cum ſemiſſe. Tu vero *EN.* Non tantum. *EUST.* Quantum igitur? *EN.* Unicum aſſem. *EUST.* Vis mihi dare mutuo? *EN.* Eſt mihi opus. *EUST.* In quem uſum? *EN.* Ad emendam chartam. *EUST.* Hodie reddam tibi. *EN.* Addendum fuit, Deo juvante. *EUST.* Sic docet praeceptor ex verbo Dei: ſed non poſſum aſſueſcere. *EN.* Fac aſſueſcas. *EUST.* Quomodo id fiet? *EN.* Si ſaepe cogitas, (1) nos a Deo ſic pendere, ut nihil poſſimus ſine ejus auxilio. *EUST.* Bonum mihi das conſilium. *EN.* Quale mihi dari velim. *EUST.* Sed (ut ad propoſitum redeamus) dabis mihi mutuo iſtum aſſem? *EN.* Miror te mutuo petere, qui plus habes quam ego. *EUST.* Eſt quidem ſcholaſticus hac tranſiens, (2) qui librum ve-

nalem oſtentat. *EN.* Quid tum? *EUST.* Cupiebam emere, quia (3) vilius indicat quam noſter bibliopola. *EN.* Accipe: ſed quaeſo unde tam cito reddes? *EUST.* A coena ibo domum ut a patre petam. *EN.* Quid ſi dare nolit? *EUST.* (4) Nihil cunctabitur quum librum oſtendero.

(1) Nos a Deo ſic pendere, ut nihil poſſimus (facere ſc.) ſine ejus auxilio.] *That we ſo depend upon God, that we can do nothing without his aid.* (2) Qui librum venalem oſtentat.] *That offers a book to ſale.* (3) Vilius indicat.] *He aſks leſs for.* (4) Nihil cunctabitur.] *He'll make no ſcruple.*

COLLOQUIUM LV.

Argumentum. *Foreſtus a Frederico quinque aſſes mutuo petit: ſolum duos obtinet.*

FORESTUS, FREDERICUS.

POTESNE mihi mutuo dare aliquantum pecuniae? *FR.* Quantum petis? *FO.* Quinque aſſes, (1) ſi tibi eſt commodum. *FR.* Non tot habeo. *FO.* Quot igitur? *FR.* (2) Tantum quatuor. *FO.* Bene ſane; da mihi iſtos quatuor. *FR.* Dabo, ſi vis, dimidium. *FO.* Cur non totum? *FR.* Quia ſunt mihi (3) opus duo. *FO.* Da igitur duos quaeſo. *FR.* Sed tibi non ſufficient. *FO.* Petam ab aliquo alio. *FR.* Accipe igitur hos duos. Quando reddes? *FO.* Die, ut ſpero, Sabbati, quum pater ad forum

venerit. *FR.* Esto igitur memor. *FO.* Ne timeas.

(1) Si tibi est commodum.] *If it stands with your convenience.* (2) Tantum quatuor] *But four.* (3) Opus] *For* Necessarii.

COLLOQUIUM LVI.

Argumentum. *Invitat Sylvium ad jentandum Stephanus* Exemplum convictus, obedientiae, et studii.

STEPHANUS, SYLVIUS.

VIS jentare mecum? *S.* Non habeo jentaculum. *ST.* Quid non attulisti? *S.* Ego domi jentaveram. *ST* Itane semper facis? *S.* Minime: sed quia (1) bene mane surrexeram, sic matri placuit me tractare. *ST.* Prosit tibi: ego igitur solus jentabo. *S.* Et ego interim studebo.

(1) Bene mane] *Early in the morning, very early.*

COLLOQUIUM LVII.

Argumentum. *Theophilus et Thomas de prandii horis inter se colloquuntur: ille maturius ait se prandere, hic serius, idque propter patrem e curia expectandum, eademque de causa Psalmorum cantioni interesse non solere.* Modus servandus. Offensiones mutuo remittendae.

THEOPHILUS, THOMAS.

QUANDO vis prandere? *THO.* Ego jam

prandi. *T.* Quota hora? *THO.* Seſquioctava. *T.* Tam mane igitur prandetis? *THO.* Sic fere ſolemus in aeſtate. vos autem? *T.* Non prandemus ante ſeſquidecimam, interdum (1) ab undecima. *THO.* Papae! cur non citius? *T.* Expectandus eſt pater, dum e curia redierit. *THO.* Tu igitur non potes adeſſe aulae in cantione Pſalmorum. *T.* (2) Raro admodum: interdum. *THO.* Quomodo excuſaris? *T.* Exemptus ſum illo munere *THO.* Quis te exemit? *T.* Didaſculus, patris mei monitu. *THO.* Ergone omnis ſenatorum filii habent hujuſmodi privilegium? *T.* Habent, modo patres jubeant. *THO.* Nonne mater poſſet tibi dare prandium ante reditum patris e ſenatu? *T.* Poſſet quidem; ſed pater vult a me expectari. *THO.* Quamobrem? *T* Quia (3) ſic illi placet. *THO.* Nunc mihi tacendum eſt. Os enim mihi occluſiſti. *T.* Cur tu es tam curioſus percontator? *THO.* Puer ſum; et pueri ſemper cupiunt aliquid ſcire novi. *T.* Fateor; ſed eſt modus in rebus. ut praeceptor nos ſaepe docet. *THO.* Ergo diſcedamus, ut te pranſum conferas. *T.* Ignoſce, quaeſo, ſi qua in re te offenderim. *THO.* Ego abs te idem peto; ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate mea, ſed interim nihil mali cogitans.

(1) Ab undecima] *After eleven.* (2) Raro admodum: interdum] *Very ſeldom; yet ſometimes.* Adſum ſc. (3) Sic illi placet] *This is his pleaſure.*

COLLOQUIUM LVIII.

Argumentum. *De carnium differentia, et beneficiorum divinorum agnitione.* Mendacium vitandum est. Christus veritas. Christiani sunt filii Dei et Christi fratres. Charitas in pauperes.

AURELIUS, AUGUSTINUS.

QUID tibi dedit mater in merendam? *AUG.* Vide. *A.* Caro est: sed quaenam? *AUG.* Bubula *A.* Utrum recens, an salsa? *AUG.* Est bubula salita. *A.* Utrum pinguis, an macra? *AUG.* Eho inepte, non vides macram esse? *A.* An non malles esse vitulinam aut vervecinam? *AUG.* Utraque bona est: sed in omni genere sapit mihi hoedina, praesertim assa. *A.* Hem, delicatule, (1) jamne palatum tam doctum habes? *AUG.* Dico ut sentio: non enim est mentiendum. *A.* Absint a nobis mendacia. Sumus enim filii Dei et Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse, de se loquens, testatur. *AUG.* (2) Sed ad rem. (3) Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa, et bene cocta. *A.* O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, et tam bona! *AUG.* Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, (4) neque tamen ad saturitatem? *A* Non dubito multos esse, (5) in tanto praesertim annonae caritate. *AUG.* Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debe-

mus? quas laudes illi dicere? *A.* Ejus igitur beneficia magnifice ubique praedicemus: atque interim precemur, ut pauperum ſuorum miſereatur inopiae. *AUG.* Utinam ipſe corda noſtra ſuo Spiritu ad eam rem penitus afficiat. *A* Ita precor.

(1) Jamne palatum tam doctum habes?] *Are you ſo dainty mouth'd already.* (2) Sed ad rem] ut redeamus ſc. *But to come to the purpoſe.* (3) Suilla quoque veſcor libenter] *I love pork too very well.* (4) Neque tamen ad ſaturitatem] *And have not their bellies full of that neither.* (5) In tanta praeſertim annonae caritate] *Eſpecially now corn is ſo dear.*

COLLOQUIUM LIX.

Argumentum. *De puero contra edictum regium in foro pira emente.*

BARBATUS, BENEDICTUS.

UNDE venis? *BE.* A foro. *B.* Quis te illuc miſerat? *BE.* Mater. *B.* Quid egiſti in foro? *BE.* Emi pira. *B.* Neſcis nobis vetitum eſſe emere fructus aliquos? *BE.* Quis illud ignorat? nam dictum eſt palam in aula? *B.* Qui igitur auſus es emere pira? *BE.* Mater dederat mihi ſextantem, ut mihi emerem merendam. Quid mali feci, ſi parui matri?

COLLOQUIUM LX.

Argumentum. *Interrogatiunculae de morbo.*

Deus eſt medicorum princeps.

DIGNUS, DOLOBELLA.

QUID egiſti per hos quindecim dies? *DO.* Miniſtravi matri, quae graviter aegrotabat. *DI.* Ain' tu? *DO.* Sic eſt profecto. *DI.* Quo laborabat morbo? *DO.* Febri tertiana. *DI.* An convaluit? *DO.* Paulatim convaleſcit, gratia Deo. *DI.* Quis eam ſanavit? *DO.* Medicorum ſummus. *DI.* Quis ille? *DO.* Ipſe Deus. *DI.* De hoc nihil dubito: ſed cujus opera. *DO.* Domini Sarraſini. *DI* Is habetur maximi nominis in medicinae profeſſione. *DO.* Id quotidie probant egregiae curationes ejus. *DI.* Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? *DO.* Medicamentis. *DI* Satis iſtud intelligo, etiam te tacente: ſed dic plane, quae fuerunt iſta medicamenta? *DO.* Sine me aliquantiſper recordari. *DI.* Sino: dic tandem quae reminiſceris. *DO.* Duo tantum nomina mihi occurrunt, clyſteres et potiones. *DI.* Quid iſta conferunt? *DO.* Eho inepte, ita rogas, (1) quaſi ego medicinae operam dederim? Itaque ſi cupis amplius ſcire, quaere tute ipſe ab iis potius qui iſta profitentur, hoc eſt, a medicis et pharmacopolis. *DI.* Ne mihi ſuccenſeas, oro. *DO.* Cur tu es adeo curioſus? *DI.* (2) Ut addiſcam ſemper aliquid. *DO.* At (3) vide interim, ne voceris percontator. *DI.* (4) Audi tamen item pauca. *DO* Loquere. *DI.* Quamdiu aegrotavit mater? *DO.* Fere duas hebdomadas. *DI.* Interea ubi erat pater? *DO.*

Profectus erat Lugdunum ad mercatum. *DI.* Sed tu qua hora rediisti in gymnasium? *DO.* Hodie mane. *DI.* Dedisti excusationem praeceptori? *DO.* Dedi. *DI.* Quid tibi respondit? *DO.* Factum bene, inquit. Tu vero, ubi eras? *DI.* Hesterno die rus iveram cum patruo. *DO.* Age, videamus quid simus reddituri hora secunda. Nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

(1 Quasi ego medicinae operam dederim] *As though I studied physic (were a physician.)* (2) Ut addiscam semper aliquid] *That I may always learn something that I did not know before. That I may still learn something new.* (2) Vide] *Take care.* (4) Audi tamen item pauca] *Nevertheless hear me a word more.*

COLLOQUIUM LXI.

Argumentum. *Ernestus Eudoxo aegrotanti suadet, ut quiescat. Paret Eudoxus.*

ERNESTUS, EUDOXUS.

QUID tristis es, Eudoxe? *EU.* Aegroto. *E.* Quid morbi est? *EU.* Haud scio. *E.* Sed tamen estne gravis morbus? *EU.* Non admodum, gratia Deo. *E.* Quidnam tibi dolet? *EU.* Caput. *E.* Quid? totumne caput? *EU.* Non certe. *E.* Quae pars igitur? *EU.* Nescio nomen. *E.* Estne vertex? *EU.* Non est. *E.* Quid ergo? utrum sinciput, an occiput? *EU.* Haec pars anterior. *E.* Est ergo sinciput. *EU.* Quid igitur faciam? *E.* Quiesce bene:

mox ſanus eris. Sic enim a matre accepi, (1) nullum eſſe praeſentius remedium capitis doloribus quam quietam. *EU.* Atqui varii ſunt morbi capitis. *E.* Et varia fortaſſe remedia: ſed quid eſt facilius quam id tentare, quod dixi tibi? *EU* (2) Experiri quidem, nihil, ut ſpero, nocebit. Sed ubi quieſcam? *E.* Domi veſtrae in lecto. *EU.* Mater non ſinet. *E.* Immo, ſi dixeris te aegrotare. *EU.* Atqui me putabit ſimulare. *E.* Fieri poteſt: ſed (3) quid dubitas periculum facere? *EU.* Bonum conſilium. *E.* Utere, ſi vis. *EU.* Faciam profecto. *E.* (4) Enimvero, ſi ſapis. *EU.* Sed unam reſtat. *E* Quid eſt? *EU.* Impetranda eſt a praeceptore venia. *E.* Adi, et pete. *EU* Quid ſi nolit dare? *E.* Immo facillime. *EU.* Qui ſcis illud? E. Quia ſatis eſt credulus nobis; (5) niſi qui aliquoties illum fefellerunt. *EU.* Nunquam (6) ſciens illum fefelli. E. Ito igitur (7) fidenter. *EU.* Nunc eo. E. Sed heus, prius meditare quid ſis dicturus, ne forte loquendo haereas. *EU.* Bene mones; non accedam imparatus.

(1) Nullum eſſe praeſentius remedium] *That there is not a more effectual remedy. That there is no preſenter (ſurer) remedy.* (2) Experiri quidem nihil nocebit] *'Twill do no harm to try at leaſt.* (3) Quid dubitas periculum facere?] *Why do you ſcruple (make a difficulty) to try it?* (4) Enimvero, ſi ſapis] *Certainly, if you are wiſe* (5) Niſi qui] iis ſc. *Unleſs to ſuch as.* (6) Sciens] *To my knowledge. Deſignedly,*

(7) Fidenter] *Confidently. With aſſurance.*

COLLOQUIUM LXII.

Argumentum. *De frigoris acerbitate et hypocauſti incommodo.*

FABIANUS. FORTUNATUS.

QUO nunc is? *FOR.* In hypocauſtum *F.* (1) Quid eo? *FOR.* Hoccine rogandum eſt? non frigus ſentis? *F.* (2) Quotuſquiſque nunc non ſentiat, quum adeo ſit acerbum? ſed ego malim me in culina calefacere. *FOR* Atqui praeceptor vetuit. *F.* Non ignoro; ſed rogabo veniam. *FOR.* Cur non vis in hypocauſto calefieri? *F.* Vapores clibani (3) tentant mihi caput, (4) quod alioqui infirmum ſatis habeo: unde fit (5) ut facile ex capite laborem. *FOR.* Ego quoque ſic aliquando fui: ſed paulatim aſſuefeci me ad ferenda hypocauſti (6) incommoda. *F.* Et ego, ut ſpero, me aſſuefaciam: verum praeſtat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus ille aeſtus deferbuerit. *FOR.* Sed nunc tempus non eſt hic philoſophandi diutius: jam mihi dentes frigore crepitant.

(1) Quid eo?] *What to do?* (2) Quotuſquiſque nunc non ſentiat?] *Who is there but muſt feel it now?* (3) Tentant mihi caput] *Offend (diſturb) (weaken) my head.* (4) Quod alioqui infirmum ſatis habeo] *Which is otherwiſe crazy enough.* (5) Ut facile ex capite laborem] *That I am ſoon troubled with the headach.* (6) Incommoda] *The inconveniencies.*

COLLOQUIUM LXIII.

Argumentum. *Curiosus res novas audire semper captat.*

GALLENUS, GEORGIUS.

UNDE venis? *GEOR.* E foro. *G.* Quid illic audivisti novi? *GEOR.* Nihil. *G.* Nihilne? *GEOR.* Nihil prorsus. *G.* Mirum est te nihil audiisse de bello, aut de caeteris rebus Gallicis. *GEOR.* De iis quae nihil ad me pertinent, non soleo percontari. *G.* (1) Esto: sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. *GEOR.* Ne mentiar, intellexi nonnihil in transitu. *G.* Narra mihi, quaeso. *GEOR.* (2) Non est narrandi spatium. *G.* Cur non? *GEOR.* Est mihi alio properandum. *G.* Quonam? Istud audiamus. *GEOR.* Nihil ad te. *G.* Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? *GEOR.* A prandio, (3) si licebit per otium. *G.* (4) Amabo te, fac liceat. *GEOR.* (5) Dabo operam; sed me detines (6) diutius. Vale.

(1) Esto] *Be it so.* (2) Non est narrandi spatium] *I am not at leisure to tell it you.* (3) Si licebit per otium] *If I am at leisure to do it.* (4) Amabo te, fac liceat] *Pray now, order it so, that you may be at leisure.* (5) Dabo operam] *I'll endeavour it. I'll do my best.* (6) Diutius] justo sc. *Too long.*

COLLOQUIUM LXIV.

Argumentum. *Octavius et Oedipus de reditu a vin-*

demia, deque uvis allatis, colloquuntur.

OCTAVIUS OEDIPUS.

GRATULOR tibi reditum, Oedipe. Quando rediisti rure? *OE.* Heri post meridiem. *OCT.* Quid mater? *OE.* Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. *OCT.* Nonne venit in equo? *OE.* (1) Et quidem tolutario. *OCT.* Tu vero? *OE.* Quid rogas? eram illi a pedibus. *OCT.* Non fuit tibi molestus labor itineris? *OE.* Nulla mihi fuit via difficilis: adeo erat jucunda in urbem reditio. (2) Quid quaeris? noluissem eques venire. *OCT.* Quantum distat hinc villa vestra? *OE.* Quatuor milliaribus, iisque non admodum longis. *OCT.* Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? num rediisti vacuus? *OE.* Attuli (3) uvarum quantum potui. *OCT.* Quantum igitur? *OE.* Quasillum. *OCT.* Hui, quasillum! tibi igitur uni? *OE.* Immo nobus duobus. *OCT.* Quid duobus tantillum? *OE.* (4) Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quod si robustus essem, asini onus (5) asportassem; mater enim facile permittebat. *OCT.* Quam vellem adfuisse! *OE.* Ego et mater te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono: ea reliquit famulum ruri, qui amplissima corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. *OCT.* Aha, nunc optata loqueris, mi Oedipe. *OE.* (6) Eamus domum ad nos: videbis quasillum nostrum, adhuc, ut spero, integrum. *OCT.* O lepidum caput! nam et cupiebam ire

ſalutatum matrem tuam mihi chariſſimam. *OE.* Profecto illi gratiſſimum feceris. *OCT.* Eamus igitur.

(1) Et quidem tolutario] *And upon an ambler too.* (2) Quid quaeris?] *In ſhort.* (3) Uvarum quantum potui] *As many grapes as I could.* Tantum uvarum quantum potui afferre. (4) Non poteram ferre amplius pro viribus corpuſculi mei] *The ſtrength of my little body was able to carry no more. I could carry no more than my weak body would permit. But the firſt ſenſe ſeems the truer.* Pro *ſignifies Becauſe of, By reaſon of.* (5) Aſportaſſem] *I had carried off (away) for* abſportaſſem. (6) Eamus domum ad nos] *Let us go home to our houſe.*

COLLOQUIUM LXV.

Argumentum. *Paedagogus ad exercendam ſuorum diſcipulorum memoriam, a quodam eorum exercitationis matutinae rationem exigit. Narrat puer ordinae et diſtincte ſingula (idque memoriter, et audientibus condiſcipulis.)* Exemplum ad pueros in ſimplici narratione exercendos, ut puro ſermoni paulatim aſſueſcant.

PAEDAGOGUS, ALBERTUS.

HODIE mane quota hora expergefactus es? *A.* Ante lucem: quota hora, neſcio. *P.* Quis te expergefecit? *A.* Venit (1) excitator hebdomadarius cum laterna ſua: pulſavit (2) acriter oſtium cubiculi: quidam aperuit: excitator accendit noſtram lucernam: elata voce

inclamavit: experrecti ſunt omnes. *P.* (3) Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore uſque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite; ut diſcatis hunc veſtrum condiſcipulum imitari. *A.* Experrectus ſurrexi e lecto: indui tunicam cum thorace: ſedi in ſcabello: accepi femoralia et tibialia: utraque indui: calceos calceavi: femoralia ligulis aſtrinxi thoraci: tibialia periſcelide ligavi ſupra crura; cingulo me praecinxi; caput diligenter pexui; aptavi capiti pileolum; togam indui; deinde egreſſus cubiculum deſcendi infra, urinam in area reddidi (4) ad parietem; accepi frigidam e ſitula, manus et faciem lavi; os et dentes collui; deterſi mantili manus et faciem. Interea ſignum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur; precamur una; accipimus ordine jentaculum a famulo culinario; jentamus in triclinio ſedentes et quieti, ſine murmure, ſine ſtrepitu; quos audivi inepte garrientes, aut verba loquentes otioſa, aut etiam laſcivientes vidi, amice admonui; qui non paruerunt admonitioni, (5) detuli ad obſervatorem, ut eos notaret. *P.* Nemone vobis praeerat, dum jentaretis? *A.* Immo hypodidaſcalus. *P.* Quid agebat interea? *A.* Ille per mediam aulam ambulabat, tenens librum in manibus, et identidem monens obſervatorem, ut notaret inepte garrientes. *P.* Nullumne igitur verbum tunc licet emittere? *A.* Immo licet; verum (6) ii demum notari ſolent, qui diu et multis verbis in-

epte et ſine ullo fructu confabulantur. Caeterum licet omnibus jucundos inter ſe tractare ſermones de bonis et honeſtis rebus, dum tamen id modeſte fiat, citra clamorem et contentionem. *P.* Hactenus ſatisfeciſti mihi; caetera narrabis a prandio, niſi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, (7) ne magiſtro in mora ſimus. *A.* Audivi modo ſignum dari. *P.* Opportune datum.

(1) Excitator hebdomadarius] *He whoſe turn it was to call us up this week.* (2) Acriter] *Smartly. Soundly.* (3) Narra mihi ordine] *Relate to me in order*, i. e. *particularly.* (4) Ad parietem] *Againſt the wall.* (5) Detuli ad obſervatorem] *I complained of to the monitor.* (6) Ii demum] *Thoſe only.* (7) Ne magiſtro in mora ſimus] *That we may not make our maſter ſtay (tarry for us.)*

COLLOQUIUM LXVI.

Argumentum. *Paedagogus puerum in divinis rebus per otium inſtituit. Divinorum beneficiorum commemoratio.* Chriſti mors eſt ſalus omnium credentium. *Laudatur pueri ſtudium ac diligentia. Locus ex Joannis Evangelio.*

PAEDAGOGUS, AUGUSTINUS puer.

ADES, Auguſtine. *A.* Adſum, praeceptor. *P.* Quid agunt duo condiſcipuli tui? *A.* Adhuc docentur ab hypodidaſcalo. *P.* Tu vero, jamne pronunciaſti contextum praelectionis in craſtinum mane? *A.* Pronunciavi. *P.* Satiſne recte? *A.* Satis, gratia Deo. *P.* Quis te audivit?

A. Ludimagiſter. *P.* Benę habet; ſed eſt quod monere te velim *A.* Ego iſtud audire percupio. *P.* Saepenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui et ingenium et memoriam tam felicem tibi dederit. *A.* Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? *P.* Dic aliquot ejus beneficia (1) praecipua, quemadmodum docui te aliquando. *A.* Dedit mihi coeleſtis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupleres, nobiles, bene erga me affectos; et qui non modo ſuppeditant mihi copioſe omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longe maximum) me bonis literis, boniſque moribus, tam diligenter inſtituendum curant, ut nihil ſit praeterea requirendum. *P.* Vere omnia iſta dixiſti: ſed unum praetermiſiſti, quod eſt ſingulare Dei beneficium. Scin' tu quid ſit? *A.* Sine me pauliſper cogitare. *P.* Otioſe cogita. *A.* Nunc ego reminiſcor; ſed (2) pro magnitudine rei, neſcio quibus verbis id poſſim exprimere. *P.* Dic tamen quo poteris modo. *A.* Cogito etiam atque etiam. *P.* Dic tandem. *A.* Innumerabilia ſunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus, ſed (3) nullum majus nec dici, nec cogitari poteſt, quam quod Filium ſuum unicum gratis mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem, et ſub Satanae tyrannide captivum, ac morti aeternae deſtinatum redemit, idque morte ſua omnium crudeliſſima, et maxime ignominioſa. *P.* Satis apte dixiſti, et totidem fere verbis, quot alias te do-

cueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium praeſtitit? *A.* Minime vero. *P.* Quibus praeterea? *A.* Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac vere crediderint. *P.* Age, profer locum ex Joannis Evangelio in eam ſententiam. *A. Sic Deus dilexit mundum ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam aeternam. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut condemnaret mundum, ſed ut ſervetur mundus per eum. Qui credit in eum non condemnatur: qui vero non credit, jam condemnatus eſt, quia non credit in nomen unigeniti Filii Dei.* *P.* Hactenus ſatis, ſed cujus ſunt verba illa? *A.* Ipſius Chriſti de ſeipſo loquentis. *P.* Quem alloquitur? *A.* Nicodemum, qui ad eum noctu venerat. *P.* Faxit ipſe Chriſtus, unicus Servator noſter, ut magis ac magis in ipſius cognitione proficias. *A.* Faciet, ſpero. *P.* Perge igitur, ut coepiſti, alacriter; quod bene vertat Deus in gloriam ſui nominis. *A.* Ita precor. *P.* Eamus coenatum.

(1) Praecipua] *Principal. Peculiar.* (2) Pro rei magnitudine, neſcio quibus verbis id poſſim exprimere] *The thing is ſo great, that I know not what words to expreſs it in.* (3) Nullum majus nec dici, nec cogitari poteſt] *No greater can either be expreſſed or imagined.*

COLLOQUIUM LXVII.

Argumentum. *Pueri a luſu revocantur.*

NOMENCLATOR, CLAUDIUS, ET CLEMENS, pueri.

HEUS, pueri, heus, heus. *CLAU.* Quid clamitas? *N.* Deſiſtendum eſt a luſu. *CLAU.* Eho, inepte. (1) nondum quarta exacta eſt. *N.* Immo fere ſemihora poſt quartam. *CLAU.* Cur non dediſti ſignum? *N.* Quia tintinnabuli funis fructus eſt. *CLAU.* Clama iterum, ſed attolle vocem. *N.* Heus pueri, recipite vos omnes. Feſtinate, feſtinate, inquam: urget praeceptor. *CL.* Deſine clamare, accurrunt omnes.

(1) Nondum quarta exacta eſt] *'Tis not quite four o'clock yet.*

COLLOQUIUM LXVIII.

Argumentum. *Faceta obſervatoris confabulatio cum puero vere candido, et ſimplicis ingenii.*

OBSERVATOR, ENNIUS.

TU nunquam ſtudes. Quando eris doctus? *E.* Id fiet progreſſu temporis, Deo juvante. *O.* Recte dicis, ſed interim laborandum tibi eſt. *E.* Atqui ego non ſum arator. *O.* (1) Etiam rides? quaſi laborare idem ſit quod arare. *E* Scio non idem eſſe. *O.* Cur ergo ſic reſpondiſti; nonne iſtud ridere eſt? *E.* Et ridere non eſt malum, quum ſit naturale omnibus hominibus. *O.* Pergin' tu nugas dicere? *E.* Quod dixi verum eſt; et verum dicere, non eſt nugari: cur me immerito reprehendis? *O.* Jure te arguo. *E.* Quo jure? *O.* Quia non ignoras ridere pro irridere

uſitatum eſſe, et tamen ſic accepiſti, quaſi de riſu ſim locutus. *E* Si defendo cauſam meam, quid mali facio? *O.* Pergis igitur eſſe pertinax? profecto ſerio notaberis. *E.* Ne, quaeſo, mihi iraſcaris, mi Martine. *O.* Non iraſcor, ſed officium meum facio. *E.* Sed audi, quaeſo. *O.* Quid audiam? tuas nugas? *E.* Audi, inquam, nihil mentiar. *O.* Dic breviter: eſt mihi alibi negotium. *E.* In primis cum tu me admonuiſti, non eram otioſus. *O.* Quid ergo? ſi nihil faciebas, nonne otioſus eras? *E.* (2) Non eram, pace tua dixerim. *O.* Qui poteſt iſtud fieri? *E.* Dicam tibi: etſi (3) tute melius hoc intelligis quam ego Nihil faciebam, ut apparebat; ſed tamen cogitabam aliquid boni. *O.* (4) Declara iſtud mihi. *E.* Quum tu facis verſus, ſaepe meditaris diu, quaſi ſis otioſus: quamvis nunquam ſis minus otioſus. *O.* (5) Pro iſta aetate nimis acutus es. Etiamſi tibi, ut ais, otioſus non eras; tamen qui te viderent, poſſent aliter judicare. *E.* At ſolus eram *O.* Verum: ſed (6) poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. *E.* Si qua fuit culpa, in eo fuit, quod primo aſpectu videbar tibi eſſe in otio quum revera non eſſem. *O.* (7) In eo nihil requiro; ſed de irriſione quid reſpondes? *E.* Certe nihil dixi irridendi animo. *O.* Quo igitur? *E.* Jocabar, crede mihi. *O.* Quorſum? *E.* Ut paucis verbis fabulando aliquid ex te addiſcerem. *O.* (8) Non is ſum a quo multa doceri queas. *E.* Immo tecum multum boni ſaepe didici. *O.* Quid tandem vis concludere? *E.* Ut mihi ignoſcas:

quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem ſciam. *O.* Age, ignoſco: quia videris mihi (9) candidus, et apertus, neque adhuc vidi te mendacem eſſe. *E.* Ago tibi gratias, Martine ſuaviſſime.

(1) Etiam rides] *And do you jeer too?* (2) Non eram, pace tua dixerim *With your good leave be it ſpoken, I was not* (3) Tute *You yourſelf.* (4 Declara iſtud mihi] *Explain that (make that out) to me.* (5 Pro iſta aetate] *For theſe years. Conſidering your age.* (6) Poterant intervenire] *Might have come in upon you in the mean-time.* (7) In eo nihil requiro] *I aſk no more about that.* (8) Non is ſum a quo multa doceri queas] *I am not one that can teach you much.* (9) Candidus] *Sincere.*

COLLOQUIUM LXIX.

Argumentum. *Duo aut tres ex domeſticis diſcipulis praeceptorem mane ſalutatum veniunt ut ſciant an omnes ſurrexerint. Admonitio praeceptoris.* Exemplum diligentiae obſervatu dignum.

FRANCISCUS unus diſcipulorum, PRAECEPTOR.

SALVE, Praeceptor. *P.* Salvus ſis per Jeſum Chriſtum. An ſurrexerunt omnes? *F.* Omnes, praeter parvulos. *P.* Num quis aegrotat? *F.* Nemo, gratia Deo. *P.* Quid agitur? *F.* Alii ſe induunt; alii jam ſtudent gnaviter. *P.* Adeſtne vobis Hypodidaſcalus? *F.* Jamdudum. *P.* Ite igitur precatum: voſque diligenter commendate Domino Deo per Jeſum Chriſtum depre-

catorem noſtrum, deinde pergite in ſtudiis veſtris, uſque ad horam jentaculi. *F.* Ita ſolemus, praeceptor *P.* Credo equidem: ſed quia fere ſomniculoſi eſtis ac negligentes, idcirco ego admoneo vos ſaepius. *F.* Gratiam habemus, praeceptor humaniſſime. (1) Nunquid vis praeterea? *P.* Dic famulo, ut mihi togam adferat.

(1) Nunquid vis praeterea?] *Have you any farther commands?*

COLLOQUIUM LXX.

Argumentum. *Interrogatus quidam de concione ſacra, nihil ſcit reſpondere: objurgatur a praeceptore. Parum abeſt quin vapulet: ſed precibus exorat veniam.*

PRAECEPTOR, GEORGIUS.

ADfuiſtine hodie concioni ſacrae? *G.* Adfui. *P.* Qui ſunt teſtes? *G.* Multi ex condiſcipulis, qui me viderunt, teſtari poſſunt. *P.* Sed (1) producendi erunt aliquot. *G.* Producam, quum jubebis. *P.* (2) Quis habuit concionem? *G.* Dominus N. *P.* Quota hora incepit? *G.* Septima. *P.* (3) Unde ſumpſit thema? *G.* Ex epiſtola Pauli ad Romanos. *P.* Quoto capite? *G.* Octavo. *P.* Adhuc bene reſpondiſti: nunc videamus quid ſequatur. Ecquid memoriae mandaſti? *G.* Nihil quod referre poſſim. *P.* Nihilne? cogita pauliſper: et vide ne turberis; quin eſto animo bono. *G.* Certe, praeceptor, nihil poſſum reminiſci. *P.* Ne verbum quidem? *G.* Nihil prorſus. *P.* Hem. verbero! quid igi-

tur profeciſti? *G.* Neſcio, niſi quia fortaſſe interim a malis abſtinui. *P.* Iſtud quidem eſt aliquid ſi modo fieri potuit, ut malo omnino abſtinueris. *G.* Abſtinue quoad potui. *P.* (4) Fac ita eſſe: non tamen ſatisfeciſti Deo: quum ſcriptum ſit. *Declina a malo, et fac bonum* Sed dic mihi quaeſo qua gratia illuc iveras potiſſimum? *G.* Ut aliquid addiſcerem. *P.* Cur id non feciſti? *G.* Non potui. *P.* Non potuiſti, nebulo immo noluiſti, aut certe non curaſti *G.* Cogor fateri. *P.* Quae res te cogit? *G* Conſcientia mea, quae me accuſat apud Deum. *P.* Recte dicis; utinam ex animo. *G* Equidem ex animo dico. *P.* Fieri poteſt: ſed age, (5) quid fuit cauſae, quamobrem nihil memoriae mandaveris? *G.* Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. *P.* Quid igitur faciebas? *G.* Identidem dormiebam. *P.* Ita ſoles: ſed quid agebas reliquo tempore? *G.* Cogitabam mille ineptias, ut ſolent pueri. *P.* An tu adeo puer es, (6) ut non debeas attentus eſſe ad verbum Dei audiendum? *G.* Si attentus eſſem, poſſem aliquid proficere. *P* Quid igitur meruiſti? *G.* Verbera. *P.* Meruiſti profecto, (7) idque largiſſime. *G.* Ingenue confiteor. *P.* (8) Verbo tenus, opinor. *G.* Immo certe ex animo. *P.* Fortaſſe: ſed interim para te ad plagas accipiendas. *G.* Ah, praeceptor, ignoſce, obſecro; peccavi fateor, ſed nulla ex malitia. *P.* Atqui tam ſupina iſta negligentia proxime ad malitiam accedit. *G.* Non equidem inficior; ſed tuam imploro clementiam per Chriſtum Jeſum. *P.* Quid igitur

facies, si tibi ignovero? *G.* Faciam posthac officium meum, ut spero. *P.* Addendum erat, Deo juvante; sed id parum curas. *G.* Immo, praeceptor, adjuvante Deo, praestabo posthac officium. *P.* Age, (9) condono culpam tuis lacrymis; tibique (10) ea lege ignosco ut promissi memineris. *G.* Gratias ago, praeceptor humanissime. *P.* Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. *G.* Faxit Deus optimus maximus, ut possim. *P.* Faxit, precor.

(1) Producendi erunt aliquot] *tibi sc. You must produce some.* (2) Quis habuit concionem] *Who preached?* (3) Unde sumpsit thema?] *Whence took he his text?* (4) Fac ita esse] *Put the case it were so* (5) Quid fuit causae, quamobrem nihil memoriae mandaveris?] *What was the reason you remembered (retained) nothing?* (6) Ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum?] *That it is not your duty to be attentive to the word of God. That it should not be expected of you to,* &c. (7) Idque largissime] *And that most richly.* (8) Verbo tenus] *From the teeth outward.* (9) Condono culpam tuis lacrymis] *I pardon the fault upon account of your tears. Your tears have saved you.* (10) Ea lege ut promissi memineris] *Upon this condition, that you remember your promise.*

COLLOQUIUM LXXI.

Argumentum. *Duo fratres ituri domum, monentur a praeceptore de testimonio adferendo, aut teste adducendo.*

JODOCUS, PRAECEPTOR.

LICETNE mihi exire una cum fratre? *P.* Quid cauſae eſt? *J.* Ut mater emat nobis calceos; deinde, ut tonſorem adeamus. *P.* Quid eo? *J.* Reſectum capillos. *P.* Quid nunc opus eſt? *J.* Ut cras (ſi Dominus permiſerit) inviſamus patruum. *P.* Ite, et mature redite ad ſtudium. Sed heus, pueri, adforte mihi a matre (1) teſtimonium in craſtinum diem, aut teſtem adducite. *J.* Deo juvante, id curabo diligenter. (2) Nunquid aliud vis, praeceptor? *P.* (3) Ut meis verbis matrem officioſe ſalutetis.

(1) Teſtimonium] *A note. A certificate.* (2) Nunquid aliud vis] *Have you any further commands?* (3) Ut meis verbis matrem officioſe ſalutetis] *That you remember me kindly to your mother.* Volo ſc.

COLLOQUIUM LXXII.

Argumentum. *Puer ſuam patri in ſcribendo novaturus operam a praeceptore petit veniam, et jubetur poſtero die afferre teſtimonium.*

LAMBERTUS, PRAECEPTOR.

LICETNE abeſſe hora ſecunda? *P* Quid habes negotii? *L.* Pater eget opera mea. *P.* Qua in re? *L.* Ut ſibi aliquid ſcribam. *P.* Sed interim non reddes quae praeſcripta ſunt vobis? *L.* Jam edidici. *P.* Factum bene. *L.* Placetne tibi audire me? *P.* Cras audiam, quum licebit per otium. *L.* Permittiſne igitur ut abſim, praeceptor? *P.* Age, permitto, ſed (1) ita, ne craſtino die ſcriptum a patre teſtimonium adferre

negligas. *L.* Ego semper tibi adfero, aut a patre scriptum, aut a nostro famulo, patris nomine *P.* Recte facit pater. Sunt enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, et (2) patri dic salutem verbis meis. *L.* Faciam, praeceptor.

(1) Ita, ne negligas] *Upon this condition, that you neglect not*, &c. (2) Patri dic salutem verbis meis] *Give my service to your father.*

COLLOQUIUM LXXIII.

Argumentum *Orontius sartorem aditurus.*

ORONTIUS, PRAECEPTOR.

LICETNE exire? *P.* Quo? *O.* Ad sartorem. *P.* Quid eo? *O.* Ut mihi tunicam faciendam metiatur. *P.* Quae tibi est materia. *O.* Niger pannus. *P.* Ubi est? *O.* In arca mea. *P.* Sartor autem quis tibi est? *O.* Petrus Sylvius. *P.* Estne peritus artifex? *O.* Sic audivi; et est notus patri meo, qui juffit ut illum adirem. *P.* Ubi habitat? *O.* In vico Xenodochii. *P.* (1) Non nimis longe est; cave discurras. *O.* Cavebo. *P.* Facile a me veniam impetrant qui nunquam fallunt. *O.* Avertat Deus ut unquam fallam.

(1) Non nimis longe est] *'Tis not very far off.*

COLLOQUIUM LXXIV.

Argumentum. *Paulus ad sartorem iturus, et eadem opera ad tonsorem.*

PAULUS, MAGISTER.

LICETNE prodire, praeceptor? *M.* Quo. *P.*

Primum ad ſartorem, deinde ad tonſorem. *M.* Cur ad ſartorem? *P.* Ut curem tibialia reficienda. *M.* Suntne lacerata? *P.* Adeo lacerata, ut vix induere poſſim. *M.* Cur ad tonſorem? *P.* Ut illi oſtendam ulcus, quod mihi (1) his diebus ſubortum eſt in femore. *M.* Detege, ut videam. *P.* Vide, quando et ita placet. *M.* Eſt furunculus. *P.* Ita conjiciebam. *M.* Quum aperueris tondori, roga illum ut emplaſtrum ulceri aptum adhibeat. P. Faciam quod ſuades. *M.* Sed nunquis eſt, qui tecum prodire velit? *P.* Immo Joannes Fluvianus. *M* Quod habet negotium? P. Tonſorem quoque vult adire. *M.* Ite igitur una, et redite ſimiliter. P. Nunquid vis praeterea? *M.* Ut maturetis reditum, ne merenda veſtra mulctemini.

(1) His diebus] *Lately. A few days ſince.*

COLLOQUIUM LXXV.

Argumentum. *De ſuburbana deambulatione. Praetorius et Quintinus veniam impetrant eundi ambulatum, ut, caeteris ludentibus, liberius et jucundius colloquantur.* Dei laudandi argumentum cultoribus ejus nunquam deeſt.

PRAETORIUS, PRAECEPTOR QUINTINUS.

PRAECEPTOR, licetne pauca? *P.* Loquere. *PR.* Nos duo proponebamus, ſi tibi ita videtur, ire dum caeteri ludunt, foras ambulatum. *P.* Quo vultis ire? *PR.* In proximna ſuburbana *P.* Quid autem agetis ambulantes? *Q.* Fractabi-

mus colloquium aliquod. *PR.* Sed de bonis et honestis rebus. *Q.* Haec temporis serenitas, et tam pulchra terrae facies (1) praebebunt nobis honestum aliquod argumentum. *P.* Nunquam deest Dei laudandi materia, (2) duntaxat veris ejus cultoribus. *PR.* Nunquam profecto; sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis, praeceptor, extra urbem prodire? *P.* (3) Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, et verus amor literarum, (4) nunquam permitterem: praesertim quum pravi adolescentes me saepe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite: deinde (5) mature ad coenam revertimini.

(1) Praebebunt nobis honestum aliquod argumentum] *Will suggest to us, (furnish us with) some commendable subject.* (2) Duntaxat veris ejus cultoribus] *To the true worshippers of him at least.* (3) Nisi mihi perspecta esset] *Unless I were thoroughly satisfied of.* (4) Nunquam permitterem] *I'd never give you leave.* Nunquam *for* non *or* neutiquam. (5) Mature] *In good time.*

COLLOQUIUM LXXVI.

Argumentum. *Iturus domum ob levem causam, non impetrat, adeoque objurgatur.* Exemplum observatu dignum: ne pueris curfitate temere permittatur.

RODOLPHUS, PRAECEPTOR.

LICETNE prodire? *P* Quo? *R.* Domum. *P.* Hem, tam saepe itare domum? *R* Mater jusserat, ut ego et frater se adiremus hodie. *P.*

Cujus rei gratia? *R.* Ut ancilla veſtimenta nobis excuteret. *P.* Quid iſtud? ſuntne vobis pediculi? *R.* Et multi quidem. *P.* Cur uxorem meam non admonuiſtis? *R.* Non auſi ſumus. *P.* (1) Quaſi vero illa ſit uſque adeo difficilis. Ancillam habet ea potiſſimum gratia, ut veſtram omnium curet munditiem; nec vos ignoratis illud, ſed gaudetis matris inviſendae occaſionem vobis dari. Vos igitur manete: cras ego curabo ut vobis excutiantur veſtes. *R.* Sed mater nos objurgabit. *P.* Egomet eam placabo; quieſcite.

(1) Quaſi vero illa ſit uſque adeo difficilis] *As though I warrant, ſhe were ſo very rugged, rough, ſour, croſs, peeviſh, ill-tempered, hard to pleaſe.*

COLLOQUIUM LXXVII.

Argumentum. *Quidam puer patris nomine praeceptorem in hortos invitat: Praeceptor obiter aliquid docet ad mores pertinens.*

ADOLPHUS, PRAECEPTOR.

SALVIS ſis, praeceptor. *P.* Auſpicato advenis: quid nuncias? *A.* Orat te pater meus, ut (1) animi cauſa eamus una in hortos ſuos ſuburbanos. *P.* Ad eam rem nos invitat ſerenitas; et nunc ſumus feriati. Sed quid illic aſpectu jucundum videbimus? *A.* Varias et pulchras arbores cum ſuis fructibus, item herbarum et florum miram varietatem. *P.* Nihil eſt illis rebus hoc tempore jucundius. *A.* (2) Ea eſt Dei ergo nos beneficentia. *P.* Quam quidem aſſiduis lau-

dibus prosequi debemus. *A.* Sed vereor (3) ne patri in mora simus. *P.* Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed estne domi pater? *A.* Prae foribus nos expectat. *P.* Bene res habet; (4) vide ut eum decenter salutes. *A.* De hoc, te docente, saepe admoniti fuimus.

(1) Animi causa] *For our recreation.* (2) Ea] *Such.* (3) Ne patri in mora simus] *Lest we should make my father tarry for us.* (4) Vide ut eum decenter salutes] *See you make him an handsome leg.*

COLLOQUIUM LXXVIII.

Argumentum. *Divinis rebus omnia postponenda sunt: sed fere contra fit. Homo semper homo est, nisi divino Spiritu renovatus.* Exemplum hominis qui eadem facit quae in aliis reprehendit. *Turpe est doctori, &c.*

BAPTISTA, CLEMENS.

CUR non interfuisti hodiernae concioni? *C.* Occupatus eram in scribendis literis *B.* Non poteras differre negotium? *C.* Urgebat tabellarii festinatio. *B.* Atqui praeceptor docet nos omnia postponenda esse Dei negotiis. *C.* Docet quidem, neque id mihi dubium est: sed nunquam sumus adeo perfecti, quin saepe Deum terrenis istis postponamus. *B.* Istud malum. *C* (1) Pessimum vero; sed semper homines sumus nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed, dic, quaeso, (2) fuitne frequens auditorium? *B.* Non ad-

modum: pro more solito. *C.* Unde fit istud? *B.* Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? *C.* Non ignoro? sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? *B.* De hoc non est meum reddere tibi rationem: hoc tantum dico; *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* *C.* Papae! Quantum colaphum impegisti mihi! Vale, verbum non amplius addam. *B.* Esto igitur alias prudentior.

(1) Pessimum vero] *Very bad indeed.* Vero is *emphatical.* (2) Fuitne frequens auditorium?] auditoribus sc. *Was there a full auditory?*

COLLOQUIUM LXXIX.

Argumentum. *Puer a patre commendatus praeceptori. Verus amor patris in filium.* Correctio necessaria puero. Poena etiam injusta ferenda est: et quare Christus pro nobis passus immerito. Optatum pium et sanctum. Adhortatio ad diligentiam. Exemplum pueri studiosi et obedientis.

BONIFACIUS, CLAUDIUS.

AUDIVI patrem tuum venisse hodie in gymnasium. *C.* Verum audivisti. *B.* Qua venerat gratia? *C.* (1) Ut pro meis alimentis praeceptori numeraret pecuniam: simul ut me illi commendaret. *B.* Nunquamne te commendarat? *C* Immo saepissime. *B.* (2) Quid sibi vult ista commendatione tam frequenti? *C.* Amore vero me prosequitur. *B.* Quid tum? *C.* Ideo cupit me diligenter erudiri. *B.* Quid si commendet,

ut saepius vapules? *C.* Ea est fortasse causa, sed quid inde? non (3) propterea me diligit minus. *B.* Unde istud colligis? *C.* Quia puero tam necessaria est correctio, quam alimentum. *B.* Verum quidem dicis: sed pauci ita judicant. Nemo enim est, (4) quin panem quam virgam malit. *C.* Illud est naturale omnibus: quis neget? sed tamen patienter ferenda est poena, praesertim justa. *B.* (5) Haec habetur in libello morali sententia: *Quod merito pateris, patienter ferre memento.* Sed quid si poena sit injusta? *C.* Ea quoque patienda est nihilominus. *B.* Cujus causa? *C.* Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam, eamque acerbissimam, tulit pro peccatis nostris. *B.* Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur. *C.* Praeceptor id nos saepe admonet, quoties occurrit occasio, sed (6) surdis narratur fabula, ut est in proverbio. *B.* Ergo demus operam, ut simus posthac diligentiores. *C.* Ita faxit Deus.

(1) Ut pro, &c.] *To pay my master for my board.* (2) Quid sibi vult?] *What does he mean?* (3) Propterea] *Therefore, for that reason.* (4) Quin panem quam virgam malit] ferre sc. *But had rather have a bit than a knock.* (5) Haec habetur in libello morali sententia] *There's this sentence in our book of moral sayings.* (6) Surdis narratur fabula] *He tells his tale to them that don't hear him.*

COLLOQUIUM LXXX.

Argumentum. *Quidam ultro vult venire habita-*

tum in gymnasio: gaudet amicus ejus, eamque ad maturandum hortatur. Patris lenitas in filium. Consilium ex Deo profectum. *Plerique pueri habitationem in schola tanquam carcerem refugiunt. Improbi adolescentes a studio probos absterrent. Aliquot genera exercitationis scholasticae, praecipue in Latine loquendo* Hominum maledictis augetur opus Dei, tantum abest ut retardetur. *Praeceptor in schola severior quam inter domesticos: et quare magistri gravitate schola in officio continentur.* Disciplinae scholasticae bona *Quibus rebus inducantur adolescentes in amorem literarum.* Praeceptor bonus a studiosis diligitur. Disciplina severior quibus adhibenda. Mens bona et sincerum judicium a Deo *Exemplum rarissimum adolescentis, qui ultro quaerit in schola habitare.*

DOMINICUS, ERASMUS.

NESCIS quid mihi his diebus in mentem venerit. *E* Quid istud, quaeso? *D.* Cogito in gymnasium me recipere. *E.* Quid? in gymnasium? habitandi causa? *D.* (1) Non ut inquilinus habitem, sed ut vobis convivam in mensa praeceptoris. *E.* Utinam illud ex animo ac vere diceres! *D.* Ex nostra mutua (2) consuetudine atque amacitia (3) deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. *E.* Plane istud jampridem intelligo: sed audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ita prorsus oblitus eram mei. *D.* (4) Non aliter dictum tuum accipio:

sed ad rem. Pater quidem non cogit me: sed ex vultu et verbis ejus satis video id illi placere maxime. *E.* (5) Nempe hoc illud est: novit pater tuus, vir prudentissimus, (6) liberalia ingenia cogi nolle, duci facile. Sed tamen non dubito id fieri Divini instinctu numinis. Tu vero quid judicas? *D.* In eadem sum sententia: praesertim quum ego quoque in eam partem sponte propendeam. *E.* Magnum argumentum, istud esse ex Deo (7) consilium. *D.* (8) Id ego crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur a parentibus, fere quaerunt subterfugia, quibus detrectent imperium. *E.* Ego (ut fatear ingenue) aliquando id in me sum expertus, (9) ante scilicet quam ingressus essem. Quid enim censes? audiebam ex istis Satanae mancipiis tot maledicta, tum de praeceptore, tum de disciplina, ut mihi viderer carcerem aut pristinum ingredi verius quam gymnasium. (10) Quod si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibusque obnixe conatus esset et absterrere ab isto tam sancto proposito. *D.* Nemini adhuc palam feceram. *E.* Quod mihi dicis non est palam facere. *D.* Satis scio, sed mihi istud excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua. *E.* Quid restat, nisi ut Deum precaris, (11) et pergas gnaviter in sententia. Audies de quotidiano victu in nostra mensa; de praeceptoris et hypodidascali familiaritate in audienda praelectionum repetitione; de facilitate praeceptoris in ipso victu; de illo a coena placido studiorum certamine;

de libertate colloquendi per otium de honeſtis rebus; de libera (12) inter nos reprehenſione. *D.* De his (inquam) omnibus ſatis multa narraſti mihi alias: quae quidem valde placent omnia: mihi tamen nihil videtur utilius, quam illa perpetua Latine loquendi exercitatio. Quis enim major eſt ſtudiorum (13) fructus? quid honeſtius? quid jucundum magis? praeſertim ubi alius alium ſine odio aut invidia libere reprehendit? *E.* Quid, quod victi in earum rerum certamine, pudore tantum puniuntur, victores etiam praemio donantur? *D.* Omnes denique veſtrae exercitationes, vel auditu ipſo, me delectant mirifice. *E.* Quanto magis illud diceres, ſi videres iſta; ſi dum geruntur intereſſes? *D.* Ego (Deo volente) interero. *E.* Utinam propediem. *D.* (14) Ita ſpero quidem: unus tamen mihi reſtat ſcrupulus, quo me facile (ſi voles) liberabis. *E.* Faciam (15) bona fide, ſi potero: ſed interim vide me nodum in ſcirpo quaeras, ut antea vidimus in Terentio. Age, qui tandem ſcrupulus iſte eſt? *D.* Suſpecta eſt mihi veſtra diſciplina ſcholaſtica; non quod velim ob id incepto deſiſtere: ſed ut alacrius veniam et jucundius, ubi de eo audiero. *E.* (16) Niſi tu is eſſes, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem exiſtimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quam ea tibi referre quae ſentio. *D.* Quid ita tandem? *E.* Quia difficile eſt ea veriſimilia facere, quanquam alioqui veriſſima, quum de his vulgus hominum peſſima quaeque dicat et judicet. *D.* Quorſum

iſtud, quaeſo? *E.* Nam improborum mendaciis (17) adeo male audit noſtra diſciplina inter iſtos idiotas, ut mirum ſit unum aliquem habitare in ſchola noſtra velle: tametſi (quod eſt opus Dei) quo pejus audimus, eo plures ad nos conveniunt. *D.* Non opus eſt tam longa inſinuatione: dic mihi plane omnia: ne timeas; non me abſterrebis. *Omnia* (18) *praecepi, atque animo mecum ante peregi.* *E.* Adverte igitur animum: dicam breviſſime quicquid alicujus eſſe momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi perſuadeas, praeceptorem eſſe nobis multo humaniorem quam in ſchola appareat. Tam enim familiareter verſatur inter nos, quam prudens pater ſolet inter liberos. Cur igitur (inquies) eſt palam tam ſeverus? Reſpondeo quia ſine tali ſeveritate (ut ex ipſo audivi, quum aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba ſcholaſtica, tamque variis moribus praedita, nec coerceri, nec in officio contineri poſſet. Suo enim quiſque more, ſuo quiſque arbitratu vellet vivere. *D.* Quin etiam miror ego mecum ſaepiſſime, tantum eſſe in tota ſchola reverentiam, tantum ſilentium, tantam denique modeſtiam. *E.* Multo magis mirarere ſi unquam vidiſſes ſcholas (19) paganicas. *D.* Vidi aliquando, atque conſideravi diligenter. Plus eſt ſilentii in gymnaſio noſtro ſexcentenario, quam quadraginta puerorum, immo triginta, in iſtis ſcholis trivialibus. Sed perge, quaeſo: vereor ne ſis (20) orator Aſianus. Jam enim incipit oratio tua quaſi (21) longius aberrare. *E.* At-

que etiam interpellas ipſe. *D.* Nihil extra propoſitum dixi: ſed nunc proſequere. *E.* Vis (22) in ſumma dicam tibi? diſciplina haec domeſtica, licet paucis improbis odioſa videatur, bonis tamen et ſtudioſis propter utilitatem valde placet. Nam ſi (23) domi res eſſet diſſoluta, quid nobis tutum foret contra laſcivorum et petulantium inſultus? quae nobis quies? quae ſtudiorum tranquilitas? Itaque diſciplina ipſa veris ſtudiorum amatoribus eſt perfugium et quaſi propugnaculum, non ſecus ac nautus portus in tempeſtate. Denique, quiſquis eſt inter nos pacificus, et ad recte ſemper agendum paratus, is eſt a diſciplina tutiſſimus. (24) Nec vero id agit praeceptor, ut nos plagis et verberibus trahat ad literarum ſtudia, ſed nos potius inducere nititur, his maxime rebus, honeſta et (25) liberali tractatione, benevolentia, humanitate, et (26) facilitate morum, beneficiis, denique virtutis et ſtudiorum amore. Ex quo fit, ut major pars noſtrum ſic affecta ſit, ut illi ex animo parere ſtudeat: Eum caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, obſervet, revereatur. *D.* Alioqui diſcipulorum officio non fungeremini. *E.* At ſunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera: qui et literarum ſtudia oderunt cane pejus et angue, ut verbus utar Horatii: talibus (inquam) ſevera interdum adhibetur diſciplina: quia videlicet neceſſitas cogit. *D.* (27) Sat habeo. Nunc enim video, (28) quorſum ſpectet veſtrae diſciplinae ſeveritas. *E.* Nimirum ut

mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat aut expellat. *D.* (29) Ego disciplinam istam sane deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem, mi Erasme, (30) amo equidem de ista loquendi libertate, qua mihi stimulos acriores adidisti. *E.* Ego vero immortales gratias ago Patri coelesti, qui tibi mentem bonam dederit, et sincerum judicium. *D.* Vale igitur, et me, si Dominus permiserit, expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, et inceptum nostrum tuis precibus Christo commenda etiam atque etiam. *E.* Precor tibi noctem quietam, et somnum placidum.

(1) Non ut inquilinus habitem, sed ut vobis convivam] *Not to reside as a lodger, but to diet with you.* (2) Consuetudine] *Acquaintance, familiarity* (3) Deberes satis intelligere] *You might have reason to be satisfied.* (4) Non aliter dictum tuum acipio: sed ad rem] deveniamus sc. *I take your meaning to be no otherwise; but to the purpose.* (5) Nempe hoc illud est] *Look ye, this is the thing.* (6) Liberalia ingenia] *Ingenious (genteel) dispositions, generous tempers.* (7) Consilium] *Purpose, resolution.* (8) Id ego crediderim] *I cannot but think so.* (9) Ante scilicet quam ingressus essem] *Before, I mean, I entered (the college.)* (10) Quod si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses] *Now had you likewise happened (alighted upon) some such vile fellow.* (11) Et pergas gnaviter in sententia] *And to go on steadily (sturdily) in your resolution.* (12) Inter nos] *One amongst another.* (13) Fructus] *Ad-*

vantage, benefit. (14) Ito ſpero quidem] *I hope ſo at leaſt.* (15) Bona fide] *Faithfully, honeſtly, ſincerely.* (16) Niſi tu is eſſes] *If you were not a perſon.* (17) Adeo male audit] *Is ſo ill reported of ſuffers ſo much.* (18) Praecipi] *I have conceived in my mind before hand.* (19) Scholas paganicas] *Country ſchools.* (20) Orator Aſianus] *An Aſian, a tedious, impertinent haranguer.* (21) Longius aberrare] *To ramble too far.* (22) In ſumma] *In a word.* (23) Si domi res eſſet diſſoluta] *If our government were looſe at home, if there were no order kept at home.* (24) Nec vero id agit praeceptor, ut nos trahat] *Nor is this the deſign of our maſter, to hale us.* (25) Liberali tractatione] *By genteel treatment* (26) Facilitate morum] *By gentleneſs of behaviour.* (27) Sat habeo] *I am ſatisfied.* (28) Quorſum ſpectet] *Whether (to what) tends.* (29) Ego ſane deoſculor] *I am perfectly in love with.* (30) Amo te de iſta loquendi libertate] *I am obliged to you for that freedom of talk.*

COLLOQUIUM LXXXI.

Argumentum. *Tres paeri paedagogum ſuum quaſi de improviſo adeunt: ſuam quiſque pronunciat ſententiam, ut ipſos ducat deambulatum: ille concedit libenter* Sic ſtudioſos pueros tractare decet, ut ſint ad ſuum munus obeundum alacriores.

DESIDERIUS, ERASMUS, FRANCISCUS, FONTANUS Paedagogus.

QUOD caret alterna requie, durabile non eſt.

Haec reparat vires, ſeſſaque membra novat. Ovid. *E. Nec me offenderit luſus in pueris: eſt et hoc alacritatis ſignum.* Quintil. *FR Nulla res eſt quae perferre poſſit continuum laborem.* Idem. *F.* Video (1) quorſum ſpectant iſta, nimirum ut vos ambulatum ducam: ſed eandem cantilenam ſemper fere recantatis, ut ſolent veſtrae aviculae. *D* Quid ergo vis dicamus, praeceptor? *F.* Dicite poſthac ſuam quiſque ſententiam ex novo Teſtamento. *E.* Euge, nihil erit nobis facilius, habemus enim in promptu (2) multum earum copiam. Vis ergo praeceptor, ut jam nunc incipiamus? *F.* Sane velim, quando (ut ais) tanta eſt vobis copia. *FR.* Quis incipiet? *E.* Tu, Deſideri, vis honoris tui cauſa hujus rei ſpecimen edere? *D.* Id ego libenter faciam: ſed Dei honoris cauſa. *F* Laudo iſtud verbum. Divinus enim honor et gloria omnibus in rebus eſt preferenda. Eja, incipe, ſi quid habes. *D. Niſi abundaverit* (3) *juſtitia veſtra plus quam Scribarum et Phariſaeorum, non poteſtis ingredi in regnum caelorum.* Matth. quinto capite. *E. Depoſito mendacio, loquimini veritatem quiſque proximo ſuo:* Ad Epheſios capite quarto. *FR. Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino:* Ad Coloſſ. tertio. *F.* Euge, bonum ſpecimen; videte et progreſſus reſpondeat, hoc eſt ut pergatis in poſterum diligenter. *D.* Qui nobis principium dedit, dabit idem ſucceſſus proſperos *F.* Ita ſperandum eſt. Parate vos, ut prodire maturemus. *D.* Mox aderimus paratiſſimi. *F.* Sumite ſuum quiſque pallium, ut prodeatis (4)

honestius Sed heus pueri. *E.* Quid vis, praeceptor? *F.* Videte ut Psalmos etiam adferatis; alicubi in umbra cantabimus. *E.* Ita fiet ambulatio nostra jucundior.

(1) Quorsum spectant ista] *What these things drive at.* (2) Multam copiam] *For* magnam. *Good store.* (3) Justitia vestra] *Your righteousness.* (4) Honestius] *More handsomely, decently.*

COLLOQUIUM LXXXII.

Argumentum. *De negligentia quidam admonetur. Admonitio ad somniculosos.* Praeceptorum moralium usus. Quotidie proficiendum. Vitia naturalia. Armis spiritualibus pugnandum cum vitiis.

FONTANUS, GERARDUS.

NON satis mirari possum, te non esse diligentiorem. *G.* Qua in re videor tibi negligens? *F.* Quod mane fere nunquam ades in tempore, atque inde fit, ut pene quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeo somniculosus? *G* (1) Mea sic fert natura. *F.* Corrige naturam istam, hoc est, naturae vitium. Quid tibi profuit Catonis nostri dictum? *G.* Quodnam, quaeso? *F. Plus vigila semper, nec somno deditus esto. G.* (2) Ne plura; ego probe memini. *F.* Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accomodes. *G.* Utinam et hoc et alia praecepta salubria tam facile ad bene vivendi usum transferremus, quam ea facile edisci mus. *F.* Ut verum fatear, praecipere, quam praestare multo est facilius. Sed tamen

eniti debemus, ut vel monitis, vel precibus proficiamus aliquid, et indies evadamus meliores. *G.* Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quam naturale vitium. *F.* Omnia fere vitia nobis sunt naturalia; et, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. *G.* Quid igitur faciendum? *F.* Foriter cum vitiis nostris pugnandum est. *G.* Quo duce? *F.* Ipso Deo. *G.* Quibus armis? *F.* Divinis et spiritualibus. *G.* Ubi tandem inveniuntur? *F.* In Epistola Santi Pauli ad Ephesios. *G.* Quoto capite? *F.* Sexto. *G.* Quid si locum per me non intellexero? *F.* Non omnino intelliges, satis scio; sed praeceptor erit consulendus. *G.* Quid si mecum adfueris? *F.* Adesse volo; certum est; verum captanda erit opportunitas. *G.* (3) De hoc igitur alias consilium capiemus. *F.* Quando istud erit? *G.* Proximo die Mercurii, si tibi ita videtur. *F.* Quota hora? *G.* Post meridiem prima. *F.* Placet sententia. *G.* Nunc igitur discedamus.

(1) Mea sic fert natura] *My nature is so. I am naturally so inclined.* (2) Ne plura] verba facias, sc. *Say no more. Ha' done.* (3) De hoc consilium capiemus] *We'll deliberate about (consider of) this.*

COLLOQUIUM LXXXIII.

Argumentum. *De studiorum tempore amisso. Ejus recuperandi spes, et quibus modis id fieri possit. Viva magistri vox.* Hortatio ad animum bonum.

GEORGIUS, HERMINIUS.

(1) TANTUM igitur hodie a villa revertiſti? *H.* Hodie tantum, idque paulo ante prandium. *G.* Atqui dixeras te futurum illic modo biduum. *H.* Ita ſperabam fore, et ſic pater promittebat. *G.* Quid igitur obſtitit, quo minus redieris citius? *H.* Mater me detinuit, tametſi etiam cum lachrymis eam obſecrarem, (2) ut me miſſum faceret. *G.* Sed cur te tamdiu remorata eſt? *H.* Ut ſe comitarer in reditu. *G.* Quid vero agebas interea? *H.* Colligebam fructus cum ruſticis noſtris. *G.* Quos fructus? *H.* Quaſi non ſint tibi noti fructus autumnales et ſerotini, pyra, mala, juglandes, caſtaneae. *G.* O jucunda exercitatio! *H.* Non eſt jucunda ſolum, ſed etiam frugifera. *G.* Sed hoc malum, quod interim quinque aut ſex praelectionum fructus tibi periit. *H.* Non omnino periit, ſpero; (3) curabo pro viribus ut aliqua ex parte recuperem. *G.* Quid facies? *H.* Deſcribam quam potero diligentiſſime. *G.* Quid tum poſtea? *H.* Ediſcam ipſam auctoris orationem. *G.* Sed (4) ſententiam non ſatis intelliges. *H.* Ipſa me juvabit praeceptoris interpretatio, (5) ut ſenſum magna ex parte aſſequar. *G.* Nec tamen id ſatis erit. *H.* Tu, ſi placet, aderis mihi (6) per otium, ut conferamus una. *G.* Libenter equidem faciam, ſed ne id quidem ſufficiet. *H.* (7) Non habeo quid poſſim amplius. *G.* Quanto praeſtitiſſet vivam audire magiſtri vocem? *H.* Multo ſane praeſtiterat; ſed (8) quando id mihi non contigit, nec mea culpa factum eſt; (9) nihil habeo, quod me accu-

ſem in hac parte. *G.* Recte dicis. Fac igitur habeas animum bonum. Nam (10) quod ego tecum pluribus verbis de hac re diſputavi, non id feci, ut vellem te adducere in deſperationem; ſed totum illud (11) profectum eſt ex meo in te amore ſingulari. *H.* Haud mihi dubium iſtud eſt; (12) quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam. *G.* Sed ecce nos vocat ad coenam tintinnabulum. *H.* Nuncius opportunus.

(1) Tantum igitur hodie a villa revertiſti?] *Are you return but to-day then from your houſe in the country?* (2) Ut me miſſum faceret] *To let me go. That ſhe would diſcharge me.* (3) Curabo pro viribus] *I'll endeavour all I can.* (4) Sententiam] *His ſenſe, meaning.* (5) Ut ſenſum aſſequar] *To reach (comprehend) his ſenſe.* (6) Per otium] *At your leiſure.* (7) Non habeo quid poſſim amplius] *I don't know what I can do more.* (8) Quando id mihi non contigit] *Since that was not my good fortune.* (8) Nihil habeo, quod (propter ſc. me accuſem in hac parte.] *I have no reaſon to blame myſelf in this particular.* (10) Quod ego tecum pluribus verbis de hac re diſputavi, non id feci, ut vellem, &c.] *In that I talk'd with you at large about this matter, I did it not that I had a mind, &c.* (11) Profectum eſt] *Proceeded.* (12) Quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam.] *Wherefore I am the more obliged to you.*

COLLOQUIUM LXXXIV.

Argumentum. *Praeceptoris accuſatio in vernacule*

loquentes. Ejusdem ad Latine loquendum exhortatio. Interpretatio edicti de vetito vernaculo sermone. Male acturi quaerunt latebras Iniquorum perversitas Nitimur in vetitum. Doctrina Christi et timor Dei avocant a malo. Exhortatio ad recte vivendi studium.

GERALDUS, HONORIUS.

ADfuisti matutinae precationi? *H.* Adfui; tu vero ubi eras? *G.* Iveram ad patrem in cauponam. *H.* Quid eo? *G.* Heri vesperi jusserat, (1) ut se convenirem bene mane. *H.* Qui ausus es tam mane prodire, idque inconsulto praeceptore? *G* (2) Jam heri veniam impetraram, antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille a precatione palam admonuit? *H.* Audivi, inquit, (3) esse inter vos, qui saepenumero vernacule fabulenter, et nemo interea vestrum mihi quicquam indicat; quod est argumentum consensionis omnium in eodem peccato. Haec fuit accusationis summa. Deinde (4) in eam sententiam multa dixit, quae meminisse non potui. *G.* Sed quae tandem fuit conclusio? *H.* Quamobrem, inquit, admoneo vos, ut alius alium ad Latine loquendum cohortemini diligenter, et eorum nomina, qui parere noluerint, ad me quam primum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam. *G.* Nullum igitur verbum licebit efferre vernaculum. *H.* Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim, ut scis, (5) usque adeo est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum

aliquot inter colloquendum exciderit. *G.* Aliquoties, ut memini, palam dixit, edictum ſuum (6) ad eos demum pertinere, qui (7) quum Latine ſciant, tamen ſemper latibula quaerunt, ut vernacule fabulentur, idque de rebus ineptiſſimis *H.* (8) Ea eſt quorundam pertinacia, ut malint ſaepiſſime vapulare, repugnando praeceptis honeſtiſſimis, quam laudari atque etiam diligi, obſequendo. *G.* (9) Meminiſti audire ex ipſo praeceptore, *Nitimur in vetitum?* *H.* (10) Memini: atque adeo eſt veriſſimum: tamen qui doctrinam Chriſti libenter amplectuntur, (11) non ſtudio peccant, neque malitia. *G.* Iſtud praeſtat verus ille timor Domini. *H.* Tales igitur, (12) quoad licet per naturae infirmitatem, ſedulo, cavere nituntur, ne quid (13) ſcientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus (14) vel minimum offendatur. *G.* Ergo ſtudeamus et nos id ipſum cavere: ſtudeamus recte vivere, et Dei noſtri parere voluntati: non modo ne vapulemus, ſed magis, ut illi optimo Patri noſtro placeamus. *H.* Ita fiet, ut vere ſimus, non tenebrarum, ſed lucis filii. *G* Sed de his alias (15) pluribus: nunc ad diſputationes recipiamus nos. *H.* Ecce vocat ſignum.

(1) Ut ſe convenirem bene mane] *To come to him early in the morning.* (2) Jam veniam impetraram] *I had juſt got leave.* (3) Eſſe inter vos] aliquos ſc. *That there are ſome among you.* (4) In eam ſententiam] *To the ſame purpoſe, effect.* (5) Uſque adeo ſeverus] *So very ſtrict.* (6) Ad eos demum] *To theſe only.* (7) Quum Latine

ſciant] *Though they know how to ſpeak Latin.* (8) Ea] *Such.* (9) Meminiſti audire?] *Do you remember to have heard?* (10) Memini: Atque adeo veriſſimum eſt] *I remember it; and it is very true too.* (11) Non ſtudeo peccant, neque malitia] *Offend not on purpoſe (with intention) or of malice.* (12) Quoad licet per naturae infirmitatem] *As far as natural infirmity permits.* (13) Scientes] *Knowingly, wittingly.* (14) Vel minimum] *Never ſo little.* (15) Pluribus] verbis fabulabimur, ſc. *More at large.*

COLLOQUIUM LXXXV.

Argumentum. *Diſceſſurus quidam ante vacationem ſcholaſticam, reprehenditur a condiſcipulo.* Conſilia humana a Deo reguntur. Sua cuique tractanda ſcientia. Modeſte ſapiendum.

HERMINIUS, JACOBUS.

TU igitur cras, ut audio, diſceſſurus es. *J.* Cras, ſi Dominus permiſerit. *H.* Eho, cur tam cito? *J.* Urget me pater. *H.* Immo tu urges patrem. *J.* Itane tibi videtur? quomodo patrem urgere poſſum? *H.* Aſſidua miſſione literarum. *J.* Tantum ſemel ſcripſi inſtare (1) vacationem ſcholaſticam. *H* Quando miſiſti literas? *J.* Hebdomade ſuperiori. *H.* Quo die? *J.* Veneris. *H* Quid facies domi? *J.* Inſtat vindemia: interim colligendi ſunt fructus arborum. *H* Poteras (2) expectare dimiſſionis diem *J.* Neſcio quando ſit futurus. *H.* Spero fore ad finem proximae hebdomadis. *J.* Sed

istud non est in nostro situm arbitrio. *H.* Ne in praeceptoris quidem. *J.* Cujus igitur? *H.* Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. *J.* Atqui Satanas videtur interdum gubernare. *H.* Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus *J* Tutius est: monet enim proverbium; *Ne sutor ultra crepidam*. *H.* Saepe istud ex praeceptore audivimus. *J.* Idem quoque nos (3) non semel docuit illam Pauli sententiam: *Noli altum sapere: sed time*. *H.* Illud etiam frequenter habet in ore: *Altiora te ne quaesieris*. *J.* Sed audin' tu ad coenam signum dari? *H.* Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. *J.* Eamus in aulam, ne desimus precationi. Cras ante discessum te salutabo.

(1) Vacationem scholasticam] *The breaking up.* (2) Poteras expectare dimissionis diem. *You might stay to the breaking up day.* (3) Non semel] *More than once.*

COLLOQUIUM LXXXVI.

Argumentum. *In vacatione scholastica studiosi adolescentes libenter quidem relaxant animos, non tamen omnino cessant, nec otio per ignaviam abutuntur.* Fides etiam inimico servanda. Agendi affectus addit celeritatem. Solus Deus suorum ductor. Exemplum studiosis observatu dignissimum.

HONORIUS, JUSTUS.

FUISTINE hodie in gymnasio? *J.* (1) Ubi

ergo fuiſſem? tu vero quid agebas? *H* Eram domi occupatus. *J.* Id evenit (2) praeter morem tuum: (3) ſoles enim abeſſe rarius. *H.* Quam poſſum rariſſime. Quid autem actum eſt? *J.* Nihil prorſus. *H.* Ergone remiſſionem habemus? *J.* Certo. *H.* Quamobrem? *J* Propter mercatum hodiernum. *H.* Quis dedit? *J.* Ludimagiſter, permiſſu tamen rectoris. *H.* Quid conceſſit? *J* Vacationem ab omni munere ſcholaſtico. *H* An in totum diem? *J.* A mane ad occaſum uſque Solis tametſi diligenter et multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, ne cras in ludum veniremus imparati *H.* Quid igitur nos? Hoccine abutemur otio? *J.* Id vero aetatem noſtram decet minime. *H.* Tu ergo quid (4) paras facere? *J.* Me recipere in muſaeolum: niſi forte tibi magis placet, ut ſeſquihoram aliquo prodeamus ambulatum. *H.* Egone recuſarem? immo nihil eſt, quod nunc magis velim: nam et nos interea tractabimus aliquem ſermonem literarium, et ſimul corpus exercebimus. *J.* Eamus igitur extra muros. *H.* Quonam? *J* Uſque ad ripam lacus. *H.* (5) Valde iſtud mihi arridet; ſed tu (ſi placet) me expectabis. *J.* Quamdiu? *H* Tantiſper dum crepidas eo mutatum calceis. *J.* Ubi vis expectari? *H.* Ad portam Franciſcanam. *J.* At vide ne me fallas. *H.* An ego, amicum fallerem, quam ſciam etiam inimico ſervandam eſſe fidem? *J.* Abi, feſtina: ego dum te opperior, aliquid interim legam. *H.* Salve, Juſte *J.* Quis iſte ſalutator: *H.* Ecce,

redii. *J.* Eho tam cito? mihi videris volaſſe. *H.* Nimirum affectus ipſe pedibus alas addidit. *J.* Eamus nunc, ducente Deo. *H.* Solus Deus eſt qui ſuos ducit ac reducit. *J.* Maturemus: (6) ſatis longe hinc lacus abeſt. *H.* Tanto melius prandebimus. Perge.

(1) Ubi ergo fuiſſem?] *Why, where ſhould I have been?* (2) Praeter morem tuum] *Contrary to your cuſtom.* (3) Soles abeſſe rarius] *You don't uſe to be abſent often.* (4) Paras facere] *Intend to do.* (5) Valde iſtud mihi arridet] *I like that very well.* (6) Satis longe hinc] *A pretty way off from hence.*

COLLOQUIUM LXXXVII.

Argumentum. *De exercitationibus poſt vacationem ſcholaſticam revocatis. De claſſium probatione ante promotiones. De ſpe praemii. De eadem in adverſis rebus. De fructibus autumnalibus. De maximo vini proventu. De abuſu vini in ſumma copia. De admonitionum contemptu. De iis qui ſe dociles praebent ad verbum Dei audiendum.*

JACOBUS, LAMBERTUS.

SALVE, Lamberte optatiſſime. *L.* Salve et tu, vindemiator jucundiſſime. *J.* Quomodo ſe habet ſchola? *L.* Optime. *J.* Jamne redierunt multi? *L.* Vix quarta pars nunc abeſt. *J.* Quid agitur? *L.* Docetur, legitur, ſcribitur, repetitur. *J.* Iſta ſunt generalia et quotidiana: ſed quid fit in noſtra claſſe? *L.* Idem quod fit in caeteris, et quod fiebat ante vacationem. *J.*

Ergone jam ferio habentur praelectiones? *L.* (1) Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret *J.* Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quae antea didiceramus. *L.* Tribus diebus totis nihil aliud actum est. *J.* Quid? (2) probatio jamne incepta est? *L.* Hui, incepta? propemodum finita est: cras sexta classis interrogabitur. *J.* Me miserum! excluſus ſum a praemio. *L.* Etiamne praemium ſperabas? *J.* Quidni ſperarem? unicuique ſperare licet, praeſertim ſtudioſo. *L.* Malim ego nihil ſperare. *J.* Quid ita? *L.* Nam ſi nihil contigerit, nulla mihi erit fruſtratio, neque moleſtia: ſin conſequar aliquid, (3) id in lucro deputabo. *J.* Nunquamne legiſti; *Vivere ſpe vidi qui moriturus erat?* *L.* Immo vero legi et memoria teneo: ſed hoc nihil ad propoſitum. *J.* Cur non? *L.* Quia illic loquitur Ovidius de ſpe illa, quae in rebus adverſis retinenda eſt quem ſenſum expreſſit Cato noſter hoc diſticho:

Rebus in adverſis animum ſubmittere noli:
Spem retine: ſpes una hominem nec morte relinquit.

J. Tu igitur nihil ſperas? *L.* Spero vitam aeternam. *J.* Dicebas modo ſperandum eſſe in adverſis rebus (4) quae tibi ſunt adverſa. *L.* Ea quae me oppugnant quotidie. *J.* Quae tandem ſunt illa? *L.* Propria caro, Satan, et improbi homines, qui me injuriis afficiunt. *J.* Ex quo tempore factus es Theologaſter? *J.* Nec ſum Theologus nec Theologaſter ſed quod dico, id ego didici ex ſacris concionibus. *J.*

Laudo equidem; ſed age, dic mihi ſerio; eſtne acta claſſis noſtrae probatio? *L.* Jam tibi ſerio dictum puta *J.* Dolet mihi non interfuiſſe. *L.* Citius veniſſes; quid agebas? *J.* Mater me coegit vindemiae exitum expectare *L.* Credo; ſed tu tua voluntate coactus es. *J.* Ut fatear ingenue, libenter expectavi; ſed quid agas? homines ſumus, ut aiunt. *L.* Immo pueri. *J.* Sed vix credas quam ſit jucundum ruſticari; praeſertim ubi tanta eſt omnium fructuum affluentia. *L.* Eſtne vobis magnus vini proventus? *J.* Tantus profecto, ut majorem vidiſſe non meminerim. *L.* Quid aiunt ruſtici in hac tanta ubertate? *J.* Nihil aliud quam potationes et crapulas crepant; quin etiam vino jam perinde abutuntur, quaſi aqua fontana ſit. *L.* Ea eſt diſſolutae plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam recte uti ſciat *J.* 5 Scilicet illud eſt quod dicitur; Nunquam ſapiunt ſtulti, niſi in anguſtiis. *L.* Ergo plectuntur merito. *J.* (6) Quid quod admonitiones etiam irrident? *L.* Sunt qui nullam omnino ferre poſſunt; quin bene et comiter etiam monentibus iraſcuntur. *J.* Audi aliquid gravius; fuerunt qui mihi verbera minarentur, quum eos humaniſſime admonerem. *L.* Iſtud mihi novum non eſt. Nam et quidam mihi aliquando pugnum intentavit; (7) quod niſi veritus eſſet patris mei auctoritatem, profecto vapulaſſem acerrime. *J.* Sed omittamus eos, quia caeci ſunt, nec tamen ſe tales eſſe intelligunt: jactant (8) ſe probe callere quid ſit Evangelium, quum revera Evan-

gelio adverſentur. *L.* Si verbi divini miniſtros et paſtores ſuos non audiunt, qui putas fieri poſſe, ut nos audiunt? *J.* Sequamur ergo quod praecepit Chriſtus *Nolite dare ſanctum canibus.* *L.* At ſunt quidam ſimplices et benevoli qui auditione verbi Divini mirum in modum delectantur: ii ſunt quos docere eſt jucundiſſimum. *J.* Quam gaudeo, quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! *L.* Nec immerito: nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non ſine voluptate maxima. *J.* Sed nos quid cogitamus? non vides (9) ut nox fere nos oppreſſerit? *L.* Diſcedamus igitur, et cras (ſi Dominus permiſerit) pluribus agemus una de ſtudiis alacriter repetendis.

(1) Jam abhinc octo dies] habebantur praelectiones ſc. *Even eight days ago* (2) Probatio jamne incepta eſt?] *Is the examination begun yet?* (3) Id in lucro deputabo] *I ſhall put it amongſt my winnings. That I ſhall reckon to the account of clear gain* (4) Quae tibi ſunt adverſa? *What things do you underſtand by croſſes?* (5) Scilicet illud eſt quod dicitur] *Verily (doubtleſs) that ſaying is true. So true is that ſaying* (6 Quid quod?] *Beſides.* (7) Quod niſi veritus eſſet] *And but that he feared. And had he not ſtood in awe of.* (8) Se probe callere] *That they perfectly well underſtand* (9) Ut nox fere nos oppreſſerit] *How the night has almoſt overtaken us.*

COLLOQUIUM LXXXVIII.

Argumentum. *De moribus adoleſcentis ingenui,*

tam absente patre quam praesente. De quinto decalogi praecepto. Locus Pauli de honore liberorum erga parentes. Exemplum simulatae repugnantiae ad eliciendum colloquium.

LAMBERTUS, MARTINUS.

PATER tuus, 1) ut accepi rediit ex Gallia? *M.* Rediit sane. *L.* Quando? *M* Die Lunae, vesperi. *L* Adventus ejus non tibi molestus fuit? *M.* Quid molestus? immo vero jucundissimus; sed cur istud rogas? *L.* Quia forsitan, illo absente, liberius vivendi tibi est potestas. *M.* Nescio quam mihi libertatem narras. *L.* Potandi ludendi, cursitandi. *M.* An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? *L.* Sic fere solent omnes. *M* Dissoluti quidem. Nam quod ad me attinet, absente patre, sic vivo, ut eo praesente. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo quum tempus postulat; non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo, quum aliquid habeo negotii. *L.* Etiamne matri tantopere subditus es? *M.* Aeque ac patri Quid enim putas? nonne de utroque aequale est praeceptum Domini? *L.* *Honora*, inquit *patrem tuum et matrem tuam.* *M.* Quid Ethnicus ille auctor distichorum moralium

Dilige non aegra charos pietate parentes:
Nec matrem offendas dum vis bonus esse parenti.

Quid Paulus noster? *Filii obedite*, inquit, *parentibus in Domino.* Nonne parentis nomine pater et mater continentur? *L.* Illud a Latinis ob-

ſervatur auctoribus. *M.* Quin etiam, ſi quod eſſet reverentiae diſcrimen, videremur optimo jure plus debere matribus: (2) ut quae dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. *L.* Novi ego iſta: et quae dixiſti placent mihi omnia. *M.* Cur ergo mihi repugnabas? *L.* (3) Ut ea quaſi repugnantia nobis accerſerem ſermonis materiam. Nam (ut tute noſti) praeceptor ſaepe nos exhortatur, ut noſtrum otium in ejuſmodi ſermonibus impendamus. *M.* Bonum ſane otium, quod in honeſto negotio conſumitur. *L.* Huc pertinet illud (4) Africani apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minus otioſum eſſe, quam cum otioſus eſſet*, ut ex Cicerone didicimus. *M.* Sed jam tempus monet, ut huic ſermoni finem imponamus. *L.* Recte mones: fortaſſe enim tua cauſa coena tardatur domi. *M.* Plura, ſi Dominus permiſerit, in proximo congreſſu. *L.* Precor tibi noctem proſperam. *M.* Et ego tibi *placidam per membra quietem.*

(1) Ut accepi] auditione ſc. *As I have heard.* (2) Ut quae dolores tantos pertulerunt] *Since they have went through ſuch pains.* (3) Ut nobis accerſerem ſermonis materiam] *That I might furniſh matter of diſcourſe for us.* (4) Africani] *Of* Scipio Africanus.

COLLOQUIUM LXXXIX.

Argumentum. *Ab obſervatore monetur quidam adoleſcens, ut in admonendo fratre natu minore ſit diligentior. Pergendum conſtanter in admonendis*

omnibus, praecipue qui nobis conjuncti sunt. Bonae indolis signum quoddam in puero Exemplum fraternae admonitionis.

MARCUS Observator, NICASIUS.

FRATER tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat: ex quo fit, ut saepe notandus sit, deinde vapulet. *N.* Quid vis faciam? *M* Cur non saepe mones? *N.* Nunquam desisto monere. *M.* Perge, precor. *N.* Nihil est quod me preceris. Nunquam cessabo, donec, volente Deo, aliqua ex parte se correxerit. *M* Sic usurpabis Catonis praeceptum; *Quando mones aliquem:* nosti caetera *N.* Sed oro te, mi Marce, (1) ut quoties eum notaveris, id mihi renuncies. *M.* Nunquam finis esset: adeo frequens est nomen ejus in meis commentariolis *N.* Saltem (2) fac me semel certiorem, quum primum commiserit, quo sit accusandus: tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quam verbera. *M* Istud non est parvum bonae indolis argumentum. *N* Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo? *M.* Immo vero, atque libens.

(1) Ut id mihi renuncies] *That you would tell me of it.* (2) Fac me certiorem, quum primum commiserit, quo sit accusandus] *Make me acquainted with the first fault he commits that deserves complaining of.*

COLLOQUIUM XC.

Argumentum. *Nicolaus Oberto arcanum commis-*

ſum extorquere ſruſtra conatur. Amicus alter idem. Exemplum taciturnitatis in celandis amicorum conſiliis. Item in curioſos arcanorum ſcrutatores.

NICOLAUS, OBERTUS

(1) QUID conſilii tractabas modo cum praeceptore? *O.* Si ſcire cupis, illum percontare. *N.* Cur me celas? *O.* Ut ne palam facias. *N.* Non ideo crede mihi te rogo ut id proferam. Quid enim proficerem? *O.* (2) Quamobrem igitur tam cupide rogas? *N.* Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, ſi quid boni audieris. *O.* Itane paratus advenis, ut a me extorqueas, quod mihi uni, idque a praeceptore, creditum eſt? *N.* Quod mihi dixeris, ſurdo et muto dictum puta. *O.* (3) Egone tergum meum in fidem tuam committam? *N.* Id profecto potes, et quidem ſine periculo. *O.* Nunquam dices (4) tam commode, ut illud mihi perſuadeas. *N.* Dabo fidem me taciturum. *O.* Etiamſi ter quater ſanctiſſime juraveris, non prodam. Proinde tu deſine percontari. *N.* Hem, ubi eſt illa noſtra amicitia? *O.* Neſcis dictum illud ſapientis: *Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris.* *N.* Audivi aliquoties: ſed quod amico dictum ſit, nemini dictum videtur. Eſt enim amicus quaſi alter idem. *O.* Eadem tibi dicet, qui ſcire ex te volet, et item alius qui ex illo: atque ita ad aures omnium perveniet. Itaque ſi me tibi poſthac vis amicum eſſe, me miſſum facito. *N.* (5) Non ſum imperator, ut te miſſum faciam. *O.*

Pergin' moleſtus eſſe? *N.* Abire malim quam tibi moleſtiam exhibere.

(1) Quid conſilii tractabas?] *What ſecret was you talking of? What ſecret matter was you diſcourſing?* (2) Quamobrem igitur tam cupide rogas?] *Why are you ſo importunate then?* (3) Egone tergum meum in fidem tuam committam?] *Shall I truſt you with my backſide? Shall I venture a whiping upon your ability of keeping a ſecret?* (4) Tam commode] *So cunningly.* (5) Non ſum imperator, ut te miſſum faciam] *I am no general, to give you a diſcharge.*

COLLOQUIUM XCI.

Argumentum. *Non eſt mentiendum, ne in rebus quidem levioribus. Apud Deum nullum eſt leve peccatum. Peccata noſtra Deus in Chriſto condonat. Chriſtus deprecator noſter et advocatus. Nemo non peccat ſaepiſſime, etiam in bonis operibus. Quid agendum ſit ut peccata remittantur. Paulus veniam conſecutus: et quare. Divini verbi ſtudium inter exercitationes ſcholaſticas annumerandum. Quorſum in literis humanis inſtituendi ſint pueri.*

NICOLAUS, OLIVARIUS

(1) ECQUID hodie precatus es domi? *O.* Cur quaeris iſtud? *N.* Quia non interfuiſti matutinae precationi. *O.* Qui ſcis? *N.* Obſervavi. *O.* Atqui tu non es obſervator. *N.* Non ſum. *O.* Quamobrem igitur obſervabas? *N.* Quia mihi es chariſſimus. *O.* Quid tum? *N.* Dolebit

mihi si vapulabis. *O.* Quid? an ego notatus fui? *N.* (2) Etiam dubitas? *O.* Quum recitaretur catalogus, nemo me excusavit? *N.* Nemo, quod sciam. *O.* Si tantopere me amas, ut dicis, cur tute non excusasti me? *N.* (3) Quid causae dixissem? *O.* Commentus esses aliquid. *N.* Ego mentitus essem? *O.* Quid inde? *N.* Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. *O.* Fateor, sed erat leve mendacium. *N.* Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur. *O.* Negare istud non possum: sed levia ista facile remittit nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster et advocatus. Nam (4) quotusquisque non peccat quotidie saepissime? *N.* Profecto nullus: quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. *O.* (5) Quid ergo futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret? unde et quotidie precantes dicimus, Remitte nobis debita nostra. *N.* Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra serio et vere agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. *O.* Quid igitur restat? *N.* (6 Illud restat, ut neque dilectemur peccatis: neque in his persistamus: neque malitiose, scienter et de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt (7 quae per carnis infirmitatem peccamus, aut etiam per ignorantiam. *O.* Nihil dubito de peccatis illis quae ex carnis imbecillitate perpetramus, qualis fuit Petri abnegatio: sed qui fit, ut peccemus per ignorantiam? *N.* De hoc, Pauli exemplum habes, qui

ſcribens ad Timotheum, in priore epiſtola palam profitetur ſe quamvis Eccleſiam Dei perſequutus fuerit, tamen veniam eſſe conſequutum: quia ignorans id fecerit. *O.* Iſto exemplo mihi abunde ſatis feciſti: nam et ego (8) id legere memini: ſed ſcin' tu quoto epiſtolae capite id ſcriptum ſit? *N.* Equidem non ſoleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore ſatis eſſe videtur, aliquot ſententias quaſi raptim annotare, quas memoriae mandari liceat, ſi quid interdum otii ſuffurari poſſim ex quotidiana ſtudiorum praeſentium occupatione. *O.* Utinam ego quoque id facere poſſem. *N.* Quid impedit? *O.* Vix ego queo (9) ſatis praeceptori facere in exercitationibus ſcholaſticis: tantum abeſt ut aliis ſtudiis aliquid temporis impertiri concedatur. *N.* Satis profecto quotidie ſumus occupati: ſed haec tamen ferenda ſunt, quamdiu nobis opus eſſe, ipſi Deo et parentibus noſtris viſum fuerit. *O.* Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejuſmodi labores. *N.* Qua ſpe toleras? *O.* Quia futurum ſpero, ut primi ſint gradus quibus ad majora (10) aliquando perveniam. *N.* Sed de his alias pluribus: nunc agamus quod inſtat. *O.* Quid iſtud eſt? *N.* Audin' tu ad coenam ſignum dari? *O.* Bonum ſignum nuncias: jam ſentiebam eſuriem. *N.* Nimirum quia merendam praetermiſiſti. *O.* (11) Utinam ea tam facile ſemper abſtinere poſſem, quam hodie carui libenter. *N.* Ego vero non libenter careo, niſi occupatus neceſſario negotio.

(1) Ecquid hodie precatus es domi?] *Have*

you ſaid any prayers at home to-day. (2) Etiam dubitas?] *Can you make any doubt of that? As if that was a ſtrange thing.* Thus, Etiam rogas? &c. *How can you aſk ſuch a queſtion,* &c. (3) Quid cauſae dixiſſem?] *What excuſe ſhould I have made?* (4) Quotuſquiſque non peccat?] *Where's the perſon that does not ſin?* (5) Quid ergo futurum eſſet nobis?] de ſc. *What would become of us then?* (6) Illud reſtat] *This remains.* (7) Quae peccamus] *That we offend in.* (8) Id legere memini] *I remember to have read it.* (9) Satis praeceptori facere] *A* Tmeſis. *For* ſatisfacere praeceptori. (10) Aliquando] *At laſt.* (11) Utinam ea tam facile ſemper abſtinere poſſem, quam hodie carui libenter] *I wiſh I could always forbear it as eaſily as I have been without it to-day.*

COLLOQUIUM XCII.

Argumentum. *Obertus Patricio commodatum reddit cum gratiarum actione. Beneficia ultro citroque oblata.* Exemplum aulicae civilitati propemodum ſimile.

OBERTUS, PATRICIUS.

ECCE reddo tibi commodatum, et gratias ago maximas. *P.* Non eſt quod agas: ſed tu ſatiſne uſus eras? *O.* Satis diu uſum conceſſiſti. (1) quae tua eſt humanitas. *P.* Quoties opus erit, quaeſo, ne parcas rebus meis. *O.* Non parcam, quando ita jubes. *P.* Pergratum mihi feceris. *O.* Gratiam habeo maximam: tu vero noſtris (2) viciſſim utere, ſi quid opus fuerit,

P. Non est quod moneas: satis mea sponte sum impudens. *O.* Immo verecundus nimis. *P.* Esto; aliquando tamen senties. *O.* Ita velim. Bene vale. *P.* Te servet Dominus Deus.

(1) Quae tua est humanitas] *Such is your courtesy.* (2) Vicissim] *In your turn.*

COLLOQUIUM XCIII.

Argumentum. *Non est malum malo, sed malum bono compensandum.*

ESAIAS, DATHENUS.

(1) LICETNE malum malo rependere? *D.* Cur istud quaeris? *E.* Ut iis respondere possim, qui hac in re mihi contradicunt. *D.* Breviter interrogasti: respondeo brevissime: Non licet. *E.* Cur non? *D.* Quia vetuit Christus, et post eum Apostoli. *E.* Quid igitur faciendum est? *D.* (2) Malum bono compensandum. *E.* Annon satis est bonum bono rependere? *D.* Non satis Christiano maxime. *E.* Quare? *D.* Nam Christianum oportet Christum praeceptorem imitari. *E.* Quid fecit Christus in eo genere? *D.* Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. *E.* Nihil. ne igitur facit qui gratiam pro gratia rependit? *D.* Tantum facit quantum faciunt Ethnici. *E.* Quid illi faciunt? *D.* Amicos diligunt, et referunt gratiam a quibus acceperunt. *E.* Nihilne amplius? *D.* Nihil; nam quid amplius expectes ab iis qui verum Deum non noverunt? *E.*

Quid faciunt inimicis? *D* Quibuſcunque modis poſſunt eos perſequuntur. *E.* Eſtne Chriſtiano peccatum? *D.* Si non licet, ut jam tibi probavi, conclude id peccatum eſſe. *E.* Atqui, ut vulgo dicitur, *vim vi repellere licet:* Quam ſententiam (3) novus quidam Poeta etiam latius interpretatus eſt his verbis;

Pellere vim vi jura ſinunt, et vulnere vulnus.

Quid ad hoc reſpondes? *D.* Iſtud quidem permittunt Ethnicorum leges; ſex lex divina longe aliter loquitur. *E.* Quid divina lex? *D.* Idem quod Dei verbum. *E.* Quicquid ergo fit contra Dei verbum, eſtne peccatum? *D.* Procul dubio peccatum eſt. *E* Poteſne iſta probare ex divinis literis? *D.* Quidni poſſim? nihil facilius. *E.* Adfer mihi, quaeſo ſententias. *D.* Non credis (4) id, quod eſt omnibus in confeſſo? *E.* Immo vero indubitanter credo. *D.* Quid igitur opus eſt teſtimoniis? *E.* Ut contradicentibus certo reſpondere poſſim. *D.* Recte intelligis; ſed quia non poſſes ex tempore memoriae mandare, expecta dum tibi deſcribam in chartula; in qua etiam ſit locorum annotatio, ut poſſis quibus voles etiam digito demonſtrare. *E.* Optimum ex tempore conſilium; quanto iſtud mihi commodius fuerit? ſic enim per otium ediſcam; ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? *D.* Cras, ſi libet huc ad me revertere. *E.* Quota hora? *D.* A meridie prima. *E.* Sat habeo; interea vale. *D.* Te ſervet Dominus Deus.

(1) Licetne malum malo rependere?] *Is it lawful to render evil for evil?* (2) Malum bono compenſandum] *We muſt return good for evil.* (3) Novus quidam Poeta] *A (certain) modern Poet.* (4) Quod eſt omnibus in confeſſo] *Which all the world allow.*

COLLOQUIUM XCIV.

Argumentum. *Simulatione quadam hic quaeſitum eſt colloquendi argumentum lex ſcholaſtica, ne pueri res ſuas alienare audeant.* Chriſti exemplo adverſa ferenda propter ipſum. Sine Divini Spiritus auxilio nihil fieri poteſt boni; precibus autem illud eſt impetrandum.

HIPPOLYTUS, JASON.

VIS emere hoc cingulum? *J.* Cur emerem? unum mihi ſatis eſt; tu vero cur vis vendere? *H.* Quia ſunt mihi duo. *J.* Nec tamen licet ut vendas, niſi vis in poenam incurrere. *H.* Quid vetat me vendere res meas? *J.* Nihil adhuc tuum habes. *H.* Eho! nihil? unde probas iſtud? *J.* Quia nondum es (1) tui juris; ſed ſub patria poteſtate. Denique vis audire breviter, tibi iſtud non licere? *H.* Maxime velim. *J.* De hoc lex eſt ſcholaſtica, cujus haec eſt ſententia; *Pueri injuſſu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo: Qui contra fecerit, verberibus mulctetur.* *H.* Iſtud ego non ignorabam; ſed volebam periculum facere, an conſtans eſſes in obſervandis legibus. *J.* Tu igitur es ſimulator. *H.* In hac ſi-

mulatione nihil video esse mali; num tu interpretaris male? *J.* Minime vero; nihil enim nocuisti mihi. *H.* Quid si nocuissem? *J.* Tulissem aequo animo, ut Christianum decet. *H.* Utinam adversa omnia sic feramus propter Christum, qui (2) nihil non tulit salutis nostrae causa. *J.* Feremus certe, si exemplum ejus semper nobis proponamus (3) ob oculos. *H.* Difficile (4) id quidem est. *J.* Immo impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur; quod quidem assiduis precibus est impetrandum. *H.* O quam suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

(1) Tui juris] *At your own disposal. Your own master.* (2) Nihil non] *Every thing.* (3) Ob] *Before.* (4) Id quidem] *That (with an emphasis; which expresses the force of the particle.) That I'm sure.*

COLLOQUIUM XCV.

Argumentum. *De quodam convivio. Qui convivae, quae ferculorum varietas et copia, quis ordo fuerit, &c. Notatur obiter conviviorum luxus. Gratiarum actio. Objurgatur ipse convivator de luxu.*

REGIMIUS, SAMUEL.

QUID est quod hodie tam cito (1) a patruo redieris, praesertim quum fuerit convivium? *S.* Quid illic feciissem diutius? *R.* Coenam expectasses, ut ederes de prandii reliquiis. *S.* Satis ederam in prandio. Praeterea jussit patruus, ut domum reducerem praeceptorem, (2) quem ego ad convivium deduxeram. *R.* Quid frater

tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? *S.* A matre retentus est in unum aut alterum diem. *R.* Quamobrem? *S.* Ut illi resarciantur vestimenta. *R.* Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi, quaeso, aliquid de convivio. *S.* Quid de illo scire cupis? *R.* Primum qui convivae fuerint; deinde quam lautum et opiparum convivium. *S.* Convivae fuerint hi (3) praecipui, (4) quatuor Syndici, (5) Subpraefectus urbis, et alii duo primae notae e (6) Senatorum numero. *R.* Nostine? *S.* De facie quidem; sed eorum non (7) teneo nomina. *R.* Nullane praeterea? *S.* Duo item ex patrui mei familiaribus. *R.* (8) Quotus accumbebat praeceptor? *S.* Quotus esset, non observavi; sed erat in media fere mensa, e contraria parte mei patrui. *R.* Tu vero? *S.* Hui, inepte, qui istud rogas? Egone homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, (9) qod ministrarem. *R.* Nullaene erant mulieres? *S.* Nullae praeter uxorem patrui: quae quidem sedebat (10) in mensa extrema. *R.* Quid illa tam remota? *S.* Sic voluit ipsa, ut identidem commodius surgeret propter ordinem ministerii. *R.* Quid filius? *S.* Juxta matrem assidebat. *R.* (11) Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. *S.* Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maxime propter memoriam; sed quando, ut dixisti, (12) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium

tuum. *R.* Pergratum mihi feceris. *S.* (13) Ea tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. *R.* De hoc nihil est quod dubites. Incipe. *S.* Audi nunc jam. *R.* Quia, ut ais, longa est narratio, dic mihi primum, quota hora (14) accubitum est? *S.* Fere decima. *R.* Quota surrectum? *S.* Paulo ante meridiem. *R.* Sedebantne omnes (15) commode? *S.* Commodissime. *R.* Nunc ad rem aggredere. *S.* Accipe igitur mensae praeludia. *R.* (16) Appone quum voles. *S.* In primis apposita sunt tenella crustula mellita (17) operis pistorii cum aromatite. *R.* Optimum sane exordium, et ad conciliandos animos aptissimum. *S.* (18) Omitte quaeso istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. *R.* Posthac non interpellabo, (19) nisi si quid opus erit requirere. *S.* Sequuntae sunt pernae salitae, hilla infumata, lucanicae, linguae bubulae, sale quoque et fumo induratae. Atque haec ad excitandam appetentiam, et sitim acuendam. *R.* Quasi vero non satis acueretur Solis aestu et fervore. *S.* Sic docti facere solent convivatores. *R.* Isthaec audio libenter, praesertim quum exprimas omnia propriis et significantibus verbis. Perge porro. *S.* Eodem ordine interposita sunt acetaria e luctucis capitatis, avium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et haec hactenus de praeludiis; qui primus missus fuit. *R.* Nihil interim bibitum est? *S.* Indigna homine quaestio. Quis enim vino hic parceret? vix tres, et quidem strenuissimi,

fundendis potibus ſufficiebamus; ſed de potibus agam poſterius; ſine me cibos expedire. *R.* Age, ſino. *S.* In ſecundo miſſu haec fere fuerunt; artocreae, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, ſuilla recens et ſalſa, jus carnium ovorum vitellis, croco et omphacio ſuaviſſime conditum; aliquot idem jusculа ex oleribus. *R.* Hic plus opinor fabulatum quam eſum fuiſſe, quia ſcilicet aſſa expectabantur. *S.* Vix menſam attigerant, quum illa tollere juſſi ſumus. Venio igitur ad tertium miſſum, in quo aſſa haec fuerunt expoſita: pulli gallinacei, pulli columbini, anſercuti fartiles, et ſuculi, item cuniculi, armi vervecini, poſtremo ferina duorum generum, opere piſtorio incruſtata. *R.* Quid praeterea? *S.* Quid? hem! (pene praetermiſi) duae perdices interjectae cum lepuſculo, fabae virides frixae, et piſa cocta cum ſiliquis. *R.* Nihilne piſcium? *S.* In tempore admones. Erat trutta ingens, quae diviſa fuerat in partes quatuor, praeter caudam: praegrandis item lucius, ad eundem modum quadripartitus. (20) Taceo minutos piſces et mediocres, partim elixos, partim aſſos aut frixos, item cancros fluviatiles, magno omnia numero: ſed haec magis ad oſtentationem, quam ad neceſſitatem. De his enim fere nihil guſtatum eſt. *R.* Unum mihi videris praetermiſiſſe. *S* Quid iſtud eſt? *R.* Nulline erant intinctus? *S.* Immo ſingulis propemodum ferculis addita erant ſcitiſſimi ſaporis embammata, quae coquus ipſo miro artificio concinnaverat. Nec ve-

ro defuerunt capparides ex oleo et aceto, mala citrea, olivae conditivae cum sua muria, acetum rosaceum, et succus oxalidis. *R.* O quot et quanta gulae irritamenta! *S.* Adde etiam, corporis et animi impedimenta. *R.* Sed quis quaeso fuit ultimus actus fabulae? *S.* Tandem quum jam nec carnes, nec pisces ullus ederet jubet patruus apponi bellaria: in quibus hac fuerunt praecipua: caseus recens pinguissimus, itemque vetus multiplex. Scriblitae, placentulae, oryza in lacte cocta et bene saccarata, persica praecocio, ficus, cerasa, uvae passae, cariotae, tragemata serotina, salgama multorum generum, et aliae quae nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. (21) Quid quaeris? quater aut quinquies mutati sunt orbes et quadrulae. Cibos crassos et duriores magna ex parte integros in culinam referebamus: adeo pauci attingebat propter delicatiorum copiam. *R.* Quid confert tanta cibariorum abundantia et diversitas? *S.* Ad gravandum stomachum, et morbos complures generandos. Sed quid agas? sic fere hoc tempore vivitur. *R.* Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore et lautitiis. *S.* Et tamen exstant inter hujus civitatis leges quaedam ut audivi, sumptuariae. *R.* Silent leges inter convivia, ut obiter e Cicerone detorqueamus aliquid. *S.* An putas omnes convivas (22) illa sumptuum immanitate delectari? *R.* Non puto, nisi forte sint lurcones, aut asoti, aut A-

picíani (ut ita dicum) ventricolae. Caeterum quid eſt, in cauſa? *S.* Rogas? convivatorum non modo ſtultitia, ſed etiam inſania. *R. Maxima pars hominum morbo junctatur eodem*, ut ait Horatius. *S* Sed nos hanc cenſuram omittamus, juxta proverbium, *Ne ſutor*, &c. *R.* Redeamus igitur ad propoſitum. Quale vinum appoſitum eſt? *S.* Si de colore quaeris, album, nigrum, fulvum, ſanguineum, deque ſingulis coloribus vina multiplicia: ſi de bonitate, omnia fere generoſiſſima: ſed in primis commendabant illud vini genus ex Burgundia quod vulgo vocatur *Arboſium*. *R.* Unde hoc petabatur? *S.* E patrui cella vinaria. *R.* Habetne multum ejuſmodi? *S.* Duos cados vini helvelli: duos item albi limpidiſſimi. *R.* Quis fuit prandii exitus? *S* Ubi videt patruus convivas omnes pene defeſſos edendo, bibendo, colloquendo, tunc vinum jubit fundi ſingulis: omnes ad extremum potum invitat Hinc ordine tolluntur omnia: inſternunter menſis latiora mantilla ex lino tenuiſſimo, datur aqua odorifera manibus levitur abluendis: ego et patruelis de more Deo gratias agimus: ipſe vero patruus clara voce agit univerſo coetui: tandum primus Syndicus, convivatorum nomine, ſatis accurato ſermone publicas agit convivatori: ſimul objurgat eum quod tam magnifico et ſumptuoſo apparatu convivatus fuerit. Immo (inquit patruus) mihi quaeſo ignoſcite, quod vos pro dignitate non ſatis ampliter tractaverim. His dictis ſurgunt emenſa univerſi: Mag-

na pars, vale dicto, ſtatim diſcedit: caeteri manent, ſtantes et colloquentes in aula. *R.* Quid vos interea, qui miniſtraveratis ad menſam? *S.* In culinam ad prandium nos recepimus: (23) corpus illic otioſe et ex animi ſententia curavimus. *R.* Ubi erat interim praeceptor? *S.* Patruus illum ſeorſum vocaverat ad colloquium. *R.* Credo ut te et filium ſuum de meliore nota commendaret. *S.* Iſtud eſt veriſimile. *R.* Neſcis quae fuerit cauſa tanti convivii? *S.* Quid mea ſcire refert? *R.* Tanto minus igitur mea. *S.* Recte colligis, et ſic expectabam. *R.* Atqui non ſum dialecticus. *S.* Tibi eſt naturalis dialectica. *R.* Eandem habent et ruſtici. *S.* Sed age, dic mihi ſerio: non ego te tractavi magnifice? *R.* Tali convivio nunquam interfueram. *S.* Gaudeo ſtomacho tuo ſatis eſſe factum. *R.* Eſt Deo gratia, qui dedit nobis otium tam jucundum. *S.* Surgamus tandem: nam audio pueros a luſu diſcedere.

(1) A patruo] *From your uncle's.* (2) Quem ego deduxeram] *Whom I had waited upon.* (3) Praecipui] *Principal.* (4) Quatuor tyndici] *The four city commiſſioners, conſuls, attorneys, perſons deputed by a ſtate to tranſact foreign affairs.* (5) Subpraefectus] *The deputy governor.* (6) Senatorum] *Of the aldermen.* (7) Teneo] memoria ſc. (8) Quotus accumbebat?] *In what place (order) ſat?* (9) Quod miniſtrarem] *That I waited (at table.)* (10) In menſa extrema] *At the lower end of the table.* (11) Habeo de convivis] *So much for the gueſts. I am ſatisfied as to the company.* (12)

Pluſculum otii] *A pretty deal of leiſure.* (13) Ea tamen lege] *But upon this condition.* (14) Accubitum eſt] a convivis. (15) Commode] *Conveniently.* (16) Appone] menſae ſc. *Set 'em on.* (17) Operis piſtorii] *Made by the baker.* (18) Omitte quaeſo iſtas interpellationes] *Forbear, I pray, thoſe interruptions (interlocutions.)* (19) Niſi ſi quid opus erit requirere] *Unleſs perchance there be occaſion to aſk you ſomething.* (20) Taceo] *I forbear to mention* (21) Quid quaeris] *In ſhort.* (22) Illa immanitate] *With that prodigious exceſs.* (23) Corpus curavimus] *We made much of ourſelves.*

COLLOQUIUM XCVI.

Argumentum. *Aliquot nomina carnis generum. Reprehenditur imperite locutus. Vivarium ferarum. Hortatio ad agnoſcenda beneficia Dei. Eleemoſyna ſecreta. Locus ex Evangelio.*

STEPHANUS, TREBATIUS.

(1) NUNC demum redis a foro? *T.* Quid demum? tanta eſt ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. *S.* Quas attuliſti nobis carnes in diem craſtinum? *T.* Bubulam et vervecinam. *S.* Eſtne in foro carnium magna copia? *T.* Tanta profecto, ut mirer adeo caras eſſe. *S.* Nihil mirum Ut multae ſunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quae potiſſimum vidiſti carnis genera? *T.* Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, ſuillam, hoedinam, agninam. *S.* Nihilne amplius?

T. Quid velles praeterea? *S.* Nihil igitur erat ferinae? *T.* Non queo referre simul omnia; immo etiam ferinam vidi. *S.* Qualem? *T.* Cervinam et aprugnam. O quam pinguis est aprugna! *S.* O quam ineptus es! *T.* Quid ita? *S.* Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur arvina, id in sue fero (id est apro) callum vocatur, et est in eo genere durissimum. *T.* Istud quidem audire non memini. *S.* Nunc audisti; manda, si vis, memoriae. *T.* Tu vero, doctor, unde istud didicisti? *S.* Domi nostrae ferina caro res est frequentissima *T.* Unde vobis tanta est copia? *S.* Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. *T.* Quale est vivarium istud? *S.* Locus est fere quadrangulari forma, amplissimus, muris altissimis septus undique, consitus multis et proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maxime densa. *T.* Quales sunt illic arbores? utrum urbanae an silvestres? *S.* Silvestres fere omnes; sed in his sunt potissimum quercus et fagi; quarum glande pascuntur cervi, apri, damae, *T.* O quantas merito gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! *S.* Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. *T.* Cur ita? *S.* Quia talia non vult praedicari. *T.* Tanto magis laudandus, quod Christi praeceptum vere sequitur; cujus verba apud Matthaeum scripta sunt; *Quum facis*, inquit, *elee-*

moſynam, et quae ſequuntur. *S.* Quoto capite? *T.* Sexto, niſi me fallit memoria. *S.* Sed haec hactenus; ſatis enim ſumus collocuti; et jam ad diſputandum convenitur. *T.* Eamus igitur. *S.* Sequere me; aut (ſi mavis) praecede. *T.* Ego neutrum faciam, ſed una ibimus.

(1) Nunc demum?] *But now at laſt.*

COLLOQUIUM XCVII.

Argumentum. *Olerum quorundam nomina enumerantur. Moretum Virgilianum. Laetitia ob rem culinariam. A puero fructus et olera carnibus praeferuntur. Studioſis ſatis eſt modicum alimentum. Parentes aegre ferunt niſi filios in ſchola bene curatos videant. Matrum indulgentia. Parentum amor in liberos non facile immutatur.*

THEBATIUS, VIVES.

UBI fuiſti hodie poſt prandium? *V.* In horto praeceptoris. *T.* Quid illuc iveras? *V.* Ille me miſerat petitum olera. *T.* Quae tandem olera collegiſti? *V.* Vix enumerare poſſum omnia. *T.* (1) Saltem quae occurrunt memoriae. *V.* Sed cur iſtud quaeris? *T.* Ut interim recordemur aliqua rerum nomina quae parvuli didicimus. *V.* Pulchra eſt exercitatio; praeſertim quum aliquid nobis ſuppetat otii. Audi igitur: collegi allia, ſerpyllum, porros, cepas, naſturtium, cuminum, foeniculum, thymum, amaracum, hyſſopum, apium, ſalvium, ſatureiam. *T.* Herbae ſunt olentes, quas adhuc numeraſti. *V.* (2) Sic inſtitueram memoriae gratia. *T.* Perge

porro. *V.* Paucae quidem reſtant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, braſſica, portulaca; plures non occurrunt. *T.* Qui potuiſti tot meminiſſe? *V.* Praeceptor mihi dederat ſcriptum catalogum. *T.* Et noveras omnes? *V.* Noram; alioqui eum interrogaſſem. *T.* At ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. *V.* Ego tibi plures etiam demonſtrabo, quum licebit nobis in hortum iri. *T.* Multumne attuliſti? *V.* Plenum calathum. *T.* Sed de ſingulis quantum? *V.* Nimis es curioſus: quid vis? de ſingulis attuli quantum opus fuit. *T.* Tametſi curioſus tibi videor, tamen hoc mihi velim reſpondeas. Scin' tu, in quem uſum praeceptor tot olerum genera curavit apparanda? *V* Partim ut jus bene condiretur, partim ut minutal ex oleribus fieret. *T.* Quam bene conſulebat nobis! *V.* Optime: ſed tamen ea non erat cauſa praecipua. *T* Quaenam igitur? *V.* Legiſtine unquam moretum Virgilii? *T.* Carmen quidem legi: ſed moretum nunquam edi nec vidi, quod ſciam. *V.* At videbis, ſpero, nam praeceptor uxorem docuit conficere, et illa confecit ex illius praeſcripto. *T.* An apponetur nobis aliquid in coenam boni? *V.* Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes optimae, et minutal ex oleribus. *T.* Unde ſcis iſta? *V.* Omnia vidi in culina, quum juſſus eſſem adjuvare, praecipue in meis oleribus repurgandis. *T* Quid moretum? non ſaltem guſtabimus? *V* Immo dabitur nobis nam confectum eſt quod ſatis ſit omnibus. *T* Iſta mihi ſapiunt ma-

gis, praeſertim aeſtate, quam carnes ipſae, aut piſciculi. *V.* Optarem profecto ſervari carnes in hyemem, ut tota aeſtate olera et fructus eſitaremus. *T.* Atqui (ut accepi) iſta minus alunt. *V.* Id ego audivi quoque aliquoties; ſed quid opus eſt tanto ſtudioſis alimento? *T.* Non tanto, fateor; ſi tamen parentes nos viderent pallidos et macilentos, ſtatim ejus rei culpam aſſignarent praeceptori; nonne ſic eſt? *V.* Non eſt dubium; ſed quid agas? fere parentes (praecipue matres) nobis indulgent nimium. *T.* Vera quidem dicis; ſed tu interim matris indulgentia libenter frueris. *V.* Quaſi vero tu minus. *T* Ne mentiar, quod tibi adſcribo, in me quoque frequenter experior. *V.* Non poſſumus parentum erga nos affectum niſi noſtris vitiis immutare; tantum caveamus eorum abuti benevolentia; ſed in primis laudemus illum Patrem noſtrum benigniſſimum, qui nobis tales progenitores dedit. *T.* Iſta libens audio; ſed nos hora vocat. *V.* Age, finem imponamus.

(1) Saltem] enumera ſc. (2) Sic inſtitueram. *I took that method.*

COLLOQUIUM XCVIII.

Argumentum. *De iis quae in oculis incidunt. Amicus amico nulla ſpe mercedis adductus opitulatur Oculus membrum inter exteriora nobis chariſſimum. Zachariae locus de pupilla oculi. Experientia. Jocus oblique notatus Jocandum interdum modo cum fructu. Studia noſtra ad gloriam Dei referenda.*

VARRO, AEGIDIUS.

OBSECRO te, Aegidi, (1) da mihi operam pauliſper. *AE.* Quid iſtud eſt? *V.* Neſcio quid incidit mihi in oculum, (2) quod me habet valde male. *AE.* In utrum oculum incidit? *V.* In dextrum. *AE.* Vis inſpiciam? *V.* Inſpice, amabo te. *AE.* Aperi, quantum potes, ac tene immobilem. *V.* Non queo a nictu continere. *AE.* Mane, egomet tenebo ſiniſtra manu. *V.* Ecquid vides? *AE.* Video aliquid minutum. *V.* Exime, quaeſo, ſi potes. *AE.* Quin jam exemi. *V.* O factum bene! quid eſt? *AE.* Cerne tu ipſe. *V.* Eſt mica pulveris *AE.* Et quidem uſque adeo puſilla ut vix cerni poſſit. *V.* Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua *AE.* Haud mirum quidem. Nullum enim e membris exterioribus oculo tenerius eſſe dicitur; inde fit, ut experiamur nihil nobis eſſe charius. *V.* Hoc Deus approbat, quum de ſua in nos charitate loquens apud Zachariam. 2 cap. ſic ait; *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei* *AE.* O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! *V.* Non mihi rubet oculos? *AE.* Aliquantulum, nempe quia fricuiſti. *V.* Credin' tu adhuc mihi dolere? *AE.* Quidni credam, qui toties talem moleſtiam ſum expertus? *V.* *Experientia eſt rerum magiſtra.* *AE* Ita vulgo dicitur *V.* Quid pretii dabo iſti medico pro labore? *AE.* Quantum pacti ſumus *V.* Brevis eſt concluſio; ergo nihil; ſed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur (3) referendae locus. *AE.* Quin potius avertat Deus. *V.* Be-

ne correxisti; dixeram imprudenter, at sine dolo. *AE.* Sic accepi; sed interim jocari licet, praesertim ut in Latina lingua nos exerceamus. *V.* Faxit Dominus Deus ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. *AE.* Faxit precor.

(1) Da mihi operam paulisper] *Lend me your help a little.* (2) Quod me habet valde male] *Which makes me very uneasy.* (3) Referendae locus] *An opportunity to requite it.* (*The obligation.*)

COLLOQUIUM XCIX.

Argumentum *Reprehenditur negligentia in cultu corporis. Excusatur a penuria rei nummariae. Verecundia in petendo. Mediocritas et modus. Verecundia ubi sit utendum. Hominum societas. Abusus in rebus. Hortatio ad petendi fiduciam.* Exemplum admonitionis liberae inter familiares.

VIVES, ALEXANDER.

DEMIROR tuam negligentiam. *A.* Qua in re tandem? *V.* Quod te non curas diligentius. *A.* Ego vero me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio, quae est Dei erga me benignitas; praeterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, et haec mane praecipue; quin etiam quum tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum et ludo cum caeteris; quid vis amplius? *V.* (1) Mittamus ista: non ea sunt quae in te reprehendo. *A.* Quid igitur? *V.* Circumspice vestimenta tua a calce ad verticem; nihil integrum invenies; omnia sunt lacera et obsoleta. Ista profecto nequaquam vestrum ge-

nus decent; si saltem curares vestitum tuum sarciendum, aut quoquo modo instaurandum. *A.* Loqueris tu quidem quae libet: quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret non paterer me usque adeo pannosum esse. *V.* (2) Nec ideo tamen cares negligentia. Cur enim non petis aliunde mutuo? *A.* (3) Unde peterem? *V.* Si non aliunde; (4) certe a praeceptore posses. *A.* Quid si dare nollet? *V.* Nemini denegat ex discipulis domesticis, (5) si quidem videt opus esse. *A.* Id ego non ignoro; sed sum verecundior, quam ut audeam ex eo petere. *V.* Ah, rusticus est iste pudor. *A.* Malo tamen verecundus esse quam impudens. *V.* *Verecundia*, ut dixit quidam, *est bonum in adolescente signum: sed ubique adhibenda est mediocritas.* *A.* At eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. *V.* Ingenium laudo; sed *est modus in rebus.* Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certe indecoris: hic vero nihil tale video. Est enim usitatum, in hominum societate, ut alii aliorum opera indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodato petam, aut mutuo? *A.* Nemo reprehendet, nisi forte rebus ejusmodi abuti velis. *V.* Tu vero, (quantum ego te novi) abuti nolles. *A.* Apage istum abusum! *V.* Quid ergo jam obstat quo minus petas, praesertim ab homine facillimo, tuique (ut apparet) amantissimo? *A.* Age, petam: sed per epistolium, (6) quod, ut reddas, tibi dabo. *V.*

Reddam profecto libentiſſime, teque illi commendabo diligenter. *A.* Equidem non parvam tibi habeo gratiam, quod me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. *V.* Nunc reſtat ut ſcribas, quod dicis epiſtolium; reliqua mihi committas. *A.* Bene vertat Deus quod coepimus. *V.* Ne dubites; res proſpere ſuccedet.

(1) Mittamus iſta] *Let us wave thoſe things.* *(2)* Non ideo tamen cares negligentia] *And yet for all that you are not free from negligence.* *(3)* Unde?] *Of whom?* *(4)* Certe] *At leaſt.* *(5)* Si quidem] *If ſo be. At leaſt if.* *(6)* Quod, ut reddas, tibi dabo] *Which I will give you to deliver.*

COLLOQUIUM C.

Argumentum. *Confabulatio de profectionis in Italiam cauſa. Locorum fama et rerum novarum cupiditas nos inducunt ad peregrinandum. Laus Italiae: vini Italici praeſtantia. Dei laudandi materia ex ejus beneficiis. Amavit nos Deus uſque ad delicias. Humanae cogitationes nos a divinis rebus avocant. Humana inconſtantia. Roma olim caput mundi dicta eſt.*

ALEXANDER, BENIGNUS.

SALVE, ambulator optatiſſime. *B.* Et tū ſalvus ſis, ceſſator occupatiſſime. *A.* Satiſne recte vales, mi Benigne? *B.* Immo rectiſſime, quae eſt Dei optimi maximi benignitas. *A.* Equidem ex animo gaudeo; tibique vehementer gratulor reditum iſtum incolumem. Ubi fuiſti hoc toto anno? *B.* In Italia. *A.* *(1)* Quam ob cauſam

animum induxeras illuc proficiſci? *B.* Ob famam regionis, de qua tam multa ubique praedicantur. Nec ignoras, quam ſimus rerum novarum cupidi. *A.* (2) Sic eſt natura comparatum; ſed quid illic inveniſti? *B.* Certe multo plura, quam ex fama audiveram *A.* Sed multa, credo, vidiſti, quae minime velles. *B.* (3) Nempe ſcelera: ſed, quod ad regionem attinet, terra eſt longe fertiliſſima, omni optimorum fructuum genere (4) valde abundans, praecipue vino praeſtantiſſimo *A.* (5) Scilicet ea potiſſimum res tibi arridebat. *B.* Ut verum fatear, mire (6) afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc noſtrum vinum eſſe? villum vere dicas, ſi cum illo compares. *A.* Inde ergo tibi ſe offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. *B.* Pulcherrimum: ſic enim ſaepe cogitabam. Quam bonus es, Domine Deus, qui nos amaviſti (7) uſque ad delicias! non enim ſolum ea creaſti nobis ad victum, quae terra ſponte ſua producit: ſed etiam tot genera rerum delicatiſſimarum: quae, (8) ſi moderate ſumamus et cum gratiarum actione, et corpus ſuaviſſime nutriunt, et ipſum animum mirifice exhilarant. O quibus verbis, quibus operibus, ſatis digne glorificemus nomen tuum, Domine! denique ſic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem quam Divinas laudes ſemper in ore habere; ſed proh dolor! (9) aliis atque aliis ſubinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim extinguebatur. *A.* (10) Iſtud apud me non eſt novum: nam ſaepe tale quid mihi ſolet accidere. *B.* (11) Ea

eſt naturae noſtrae inconſtantia. *A.* Horis fere omnibus iſtud experimur: ſed quid tandem egiſti (12) in tua Italia? *B.* (13) Inviſi animi gratia aliquot urbes (14) celebriores: alicubi etiam ſtudui aliquamdiu. *A.* Quas urbes inviſiſti potiſſimum? *B.* Multas quidem vidi in tranſitu, ſed (15) paucas contemplatus ſum otioſus, nimirum Genuam, Florentiam, Venetias, denique Romam illam quae olim *Mundi caput* dicebatur, nunc autem eſt omnium abominationum fons et origo. *A.* Vidiſtine magnam illam beſtiam? *B.* Vidi obiter, quum per vicos, (16) opinor, ſpectaculi gratia, portaretur. *A.* At (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es ſtudiorum gratia? *B.* Roma rediens tranſivi Bononiam. Patavium, Mediolanum. In eorum oppidorum ſingulis menſes circiter tres verſatus ſum in vario literarum genere. Volui enim e ſingulis paucula quaſi deguſtare. *A.* Quid autem vidiſti novi in tot celeberrimis oppidis? *B.* Rogas? fere omnia mihi nova videbantur: ſed (17) longum foret omnia tibi narrare, praeſertim nunc, quum mihi eſt aliquo properandum. *A.* Quo tandem? *B.* (18) Ad patruum, qui me ad coenam invitavit. *A.* Nolo igitur te remorari diutius: ſed quando licebit nobis magis otioſe confabulari? *B.* Cras a prandio, ſi volueris. *A.* (19) Ego vero id percupio. *B* Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. *A.* Fiet: hora eſt ad merendam opportuna.

(1) Quam ob cauſam animum induxeras il-

luc proficiſci] *What perſuaded you (gave you a fancy) to go thither? By what reaſon was you perſuaded, &c.* (2) Sic eſt natura comparatum.] *This is our nature. Our natures are of that make. So 'tis ordained by nature.* (3) Nempe ſcelera] *Wickedneſs you mean. I ſuppoſe.* (4) Abundans] *Rich. A participial adjective.* (5) Scilicet ea potiſſimum res tibi arridebat] *That no doubt pleaſed your fancy moſt.* (6) Afficiebat] Voluptate ſc. (7) Uſque ad delicias] *Even ſo as to furniſh us with things ſingularly delightful.* (8) Si moderate ſumamus] *If we uſe them moderately.* (9) Aliis atque aliis cogitationibus] *By divers and ſundry thoughts.* (10) Iſtud apud me non eſt novum] *That's no new thing to me.* Ea] *Such.* (12) In tua Italia] *In your beloved Italy.* (13) Inviſi animi gratia aliquot urbes celebriores] *I went to ſee, for my diverſion, ſeveral of the moſt noted cities. I viſited to entertain my mind,* &c. (14) Celebriores] Caeteris ſc. (15) Paucas contemplatus ſum otioſus] *I took a leiſurely view (ſurvey of but few.)* (16) Opinor ſpectaculi gratia] *For a ſight I ſuppoſe.* Ut ſc. (17) Longum foret] *'T would be tedious.* (18) Ad patruum] *To my uncle's.* (19) Ego vero id percupio] *I am very deſirous of it to be ſure. Said upon,* Si volueris.

MATURINI CORDERII

Ad Pueros Paraeneſis.

QUONIAM omnis proficiendi ratio atque a-

deo omne bonum a Domino Deo proficiſcitur, ab hoc ſit veſtrae eruditionis principium, ad hunc veſtri omnes conatus referantur. Hoc eſt, Certo credite, nullo ſtudio, nullo labore, nullis quam libet eruditis praeceptoribus, vos conſequi poſſe, ut faciatis aliquem profectum, vobis ad animae ſalutem (ſine qua vana ſunt omnia) profuturum.

Proinde, ſi in moribus, ſi in ipſis literis avetis ex animi ſententia proficere, Deum unice amate; Deum pie colite, in Deo ſpem veſtram reponite: ad Deum, veluti ad ſcopum ſtudia veſtra omnia dirigite; huic uni acceptum referte, ſi quid vobis inerit boni: denique vos illi pia precatione, et ſaepe et ex animo commendate.

Libenter et legite et audite verbum Domini: nec ſolum per occaſionem audite; ſed etiam de induſtria quaerite Hujus enim vel unica ſententia plus confert ad vitioſas animi affectiones emendandas et malos mores corrigendos, quam omnes omnium ethnicorum praeceptiones atque monumenta.

Prima igitur ſit vobis cura rerum divinarum; morum deinde honeſtorum: poſtremo doctrinae politioris ac eruditionis bonae.

Ab omni turpitudine et corpus et animum abſtinete, ut mundi ſitis in conſpectu Dei, ſiquidem pretio empti eſtis cariſſimo, nempe ſacratiſſimo Domini noſtri JESU CHRISTI ſanguine, quo nihil fuit in rerum natura pretioſius: immo cujus unicae guttulae ne totus quidem mundus comparandus ſit. Nolite ergo

tantum veſtrae redemptionis pretium viliſſime proculcare.

Diligite vos invicem, exemplo CHRISTI, qui vos et gratis, et ultro ita dilexit, ut ſemetipſum pro vobis et veſtris noxis ad mortem acerbiſſimam dederit.

Alter alterius onera portate: ſic adimplebitis legem CHRISTI, ait divus Paulus Portabitis autem alter alterius onera, ſi mutuis officiis vos adjuvabitis; ſi viciſſim offenſas remittetis, nulla ultione quaeſita, ſi pravos et corruptos mores diſſuadere, ſi optima quaeque ſuadere, et quicquid boni didiceritis, benigne cum omnibus communicare gaudebitis.

Exercete vos honeſtiſſimis diſputationibus, citra ullum odium aut malevolentiam. Nec tantum id faciendum erit tempore ad eam rem in gymnaſiis praefinito, ſed quoties oblata fuerit alicunde occaſio: acuit enim ingenium frequens diſputatio, memoriamque confirmat.

Nec parum profuerit de ſtudiis ſaepiſſime conferre, praelectiones ſimul repetere, et de dubiis modo peritiores condiſcipulos, modo ipſum doctorem, conſulere.

Certate inter vos, non de ineptiis, non de ſcurrilitate, non de mendaciis non de coloribus (quod eſt daemonum inventum ad turbandam ſcholarum concordiam, et inimicitias perpetuo fovendas) ſed de Latino ſermone, de verborum proprietate et elegantia, de conſcribendis epiſtolis, de moribus et officiis in omni vita ſervandis. Solebat Cicero ut Macrobius refert) cum

Roſcio nobiliſſimo hiſtrione contendere. utrum ille ſaepius eandem ſententiam variis geſtibus efficeret, an ipſe, per eloquentiae copiam, ſermone diverſo pronunciaret. Talis eſſe debet ſcholaſticorum aemulatio, talis contentio. Nihil enim pulchrius, nullum honeſtius certamen inter adoleſcentes ingenuos eſſe poteſt, quam virtutis amore contendere; quis probitate et morum honeſtate praeſtabit? quis eleganter ſcribendo, quis Latine loquendo eminebit; quis copia tum verborum, tum rerum antecedet.

Quam pulchrum eſt dici, Hic eſt hujus ſcholae probiſſimus adoleſcens; hic ſtudioſiſſimus; hic doctiſſimus claſſis; hic innocentiſſimus; hic Divini cultus obſervantiſſimus. Semper aliquid aut legit, aut ſcribit, aut ediſcit, aut commentatur; ſemper a praeceptore quicquam percontatur. Nunquam jurat, mentitur nunquam, vernacule nunquam loquitur, nemini unquam maledicit, de virtute, aut literis, aut rebus divinis nuſquam non verba facit Cum pravis ſodalibus verſatur nunquam: ſed aut cum ſtudioſis ſemper, aut cum libris ſuis fabulatur. Nunquam neque vapulavit, neque delatus eſt, nec in maleficio deprehenſus. Quid plura? continens in menſa, attentus in auditorio, in cubiculo quietus, modeſtus in luſu, venerabundus in templo. Quis unquam de illo queſtus eſt? Quem pulſavit? Quem fruſtratus eſt? Quem irriſit? Quem irritavit? Cui retulit injuriam? Cui officium denegavit? Ecquis ingratum ſenſit eum? Ecquis tenacem? Nunquis pertinacem aut im-

probum? Cui unquam iratus eſt? Cui imprecatus? Cui comminatus? Cum quo viſus eſt rixari? Cui fidem, cui promiſſa non ſervavit? Ille et manſuetus, et comis, et affabilis, et verecundus: nuſquam moroſus, nemini moleſtus, ubique gratiſſimus. Omnium mores facile patitur; adverſatur nemini; nunquam ſe aliis anteponit. Odit neminem; amari vero ſtudet ab omnibus, deque omnibus bene mereri. Charus eſt praeceptori, condiſcipulis jucundus, omnibus acceptus. Quis illum ſuperbum novit? Quis invidum? Quis contumacem? An quiſquam eſt praeceptori obedientior, aut majorum reverentior, aut cum bonis omnibus magis conveniens? Etenim minores non deſpicit, majoribus non invidet, ab aequalibus non diſſentit. Denique nihil hoc adoleſcente gratioſius, nihil humanius, nihil amabilius, nihil exactius: adeo ut omnis honeſtatis ſpecimen et exemplum vere et merito dici poſſit. Sed quo tandem rapior, ſtudioſi adoleſcentes, velut inſtituti mei pene immemor? Haec fere ſunt et liberalis et probi adoleſcentis officia; quibus dotibus, aut certe aliqua earum parte, ſi quis invenitur praeditus, non extollat ſeſe, non efferatur, non glorietur, quaſi haec aut a ſeipſo habeat, aut ab hominibus acceperit: ſed cum omni gratiarum actione ejuſmodi omnia ad Dei conditoris ac beneficentiſſimi largitoris gloriam referre meminerit.

Sed ut ad propoſitum redeamus, ſit illa inter vos, optimi adoleſcentes, honeſta de rebus honeſtis concertatio. Quod ſi tale certamen vobis

proponetis, certe brevissimo tempore profectum vestrum non modo sentietis animo, sed ipsis quoque oculis perspicue cernetis.

Cavete, pueri, cavete, inquam, ab istis nebulonibus pravis improbis, dissolutis qui videntur inter se certamen instituisse de omni nequitia et moribus perditissimis. In iis enim ut quisque est corruptissimus, ita laudatissimus habetur. Hae sunt gymnasiorum pestes, haec venena, haec progenies viperarum. Hi sunt qui optimi cujusque mores corrumpunt: aut, si id nequeant, irrident, odio infectantur, saepe etiam verberant. Si Latine et honeste loqui pro viribus niteris, statim audies haec aut similia verba, *Ipse facit elegantias; et quasi dicat, ego sum doctus*. Si graviter incumbes in bonas literas, continuo ab istis diceris Patria Chimaera, Hypocrita. O surdos gymnasiarchus, si haec non audiunt! O supinos, si audientes dissimulant! Cur enim pestes illas pestilentissimas non curant? aut si curari nequeant, cur non mature abigunt, ne grex totus misere pereat?

Tu vero adolescentule, alumne virtutis, noli obsecro irrisores hujusmodi formidare: quin disce potius eos omnino contemnere. Tu o stultissime, dum istis nebulonibus mavis obsequi, quam tuis servire commodis, tandem in tua ignorantia et barbarie conteneris. Audire times eorum voces ineptissimas, pudet te coram illis eleganter et Latine loqui: at quanto magis olim tibi erubescendum erit, cum inter doctos

ignarus, elinguis mutus versabere; cum inter eloquentissimos plane obmutescès: aut si conaberis hiscere, tertio quoque verbo laberis foedissime? Quid igitur, inquis, faciam? Uno verbo dicam tibi, atque ita finem faciam tui adhortandi. In primis ab istorum congressu teipsum, quantum potes, subtrahe; deinde, si quando cogeris eorum audire ineptias, surdis auribus accipito. nihil eis respondens, ne forte crabrones, quod aiunt. irrites. Facile contemnet omnia hujuscemodi puerilia deliramenta, qui sui profectus, et rei et honoris semper studiosus erit atque memor. De caeteris vos praeceptores admonebunt: immo Deus ipse abunde suppeditabit omnia, si vosmetipsos ejus arbitrio permittetis. Valete, pueri adolescentesque honestorum studiorum amantissimi. Gratia Dei et Domini nostri JESU CHRISTI cum omnibus vobis. Amen.

FINIS.